ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА СЪСТОЯНИЕТО НА НАЦИОНАЛНИЯ РЕГИСТЪР НА НЕДВИЖИМИТЕ КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ В БЪЛГАРИЯ

2023 г.

Източник на снимката на заглавната страница:
http://ninkn.bg/Documents/categoryPreview/13

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Съдържание

Въведение....3

I. ЧАСТ 1. АНАЛИЗ НА АКТУАЛНОТО СЪСТОЯНИЕ НА НАЦИОНАЛНИЯ РЕГИСТЪР НА НЕДВИЖИМИТЕ КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ 6

1. Регистрите на недвижимите културни ценности като инструмент за управлението на материалното културно наследство....6

2. Анализ и оценка на функционалностите на Регистъра и на предоставяната от него информация....17

3. Сравнителен анализ на регистри на недвижими културни ценности от държави-членки на Европейския съюз 27

3.1. Преглед на системата за опазване на културното наследство и анализ на Регистъра на недвижимото културно наследство на Италия....54

3.2.Преглед на системата за опазване на културното наследство и анализ на Регистъра на недвижимото културно наследство на Естония....62

3.3. Преглед на системата за опазване на културното наследство и анализ на Регистъра на недвижимото културно наследство на Федерална Република Германия 70

3.4. Преглед на системата за опазване на културното наследство и анализ на Регистъра на недвижимото културно наследство на Хърватия....81

4. Предложения за облекчаване на достъпа на гражданите, инвеститорите, общините, собствениците и заинтересованите страни до информация за недвижимите културни обекти от всички категории....87

4.1. Ключови функции за публичен регистър на недвижимите културни ценности....87

5. Начини за въвеждане на открито и отговорно управление чрез публичност и достъпност на информацията за всички защитени културни обекти и територии....103

II. ЧАСТ 2: АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ СРЕД ГРАЖДАНИТЕ, ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ И ПОТРЕБИТЕЛИТЕ НА РЕГИСТЪРА ОТНОСНО ПОТРЕБНОСТИТЕ ЗА ФУНКЦИОНАЛНОСТ, ДОСТЪПНОСТ И ВИЗИЯ....105

6. Методология за извършване на анкетното проучване 105

6.1. Образец на анкетните карти..... 106

7. Анализ и оценка на функционалностите, достъпността и визията на Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности в България..... 109

III. ЧАСТ 3: ФОРМУЛИРАНЕ НА ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА НАЦИОНАЛНИЯ РЕГИСТЪР НА НЕДВИЖИМИТЕ КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ В БЪЛГАРИЯ 129

8. Заключения 129

9. Предложения и препоръки 133

IV. ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ 156

Въведение

Настоящият анализ и оценката към него са извършени в рамките на Дейност 2 по проект №BG05SFOP001-2.025-0190 „Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство“, финансиран по оперативна програма „Добро управление“ 2014 – 2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Основната цел на проекта е да се повиши гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимите културни ценности.

Проектът се изпълнява в партньорство между две неправителствени организации:

1. Сдружение „Българска национална федерация по металдетектинг“ (Бенефициент)

2. Сдружение за младежка култура и съвременни изкуства „Радар“ (Партньор и Възложител по настоящия договор)

Специфичните цели на проекта са:

1. Подобряване на механизмите на гражданско участие в управлението на недвижимите културни ценности в България и обединяване на усилията на гражданите и администрацията в процеса на вземане на решения

2. Подобряване на прозрачността, откритостта и ефективността на управление, включително административното обслужване и осигуряването на достъп до информация, свързани с недвижимите културни ценности в България

3. Повишаване на обществената осведоменост и насърчаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимите културни ценности

Целевите групи на проекта са:

1. Държавна администрация, работеща в сферата на управлението на недвижимите културни ценности

2. Бизнес

3. Общественост

С реализацията на проекта ще се удовлетворят нуждите на целевите групи от активен диалог и партньорство в процеса на вземане на решения относно управлението на недвижимите културни ценности. В резултат от изпълнението на проекта се очаква да бъде изграден механизъм за извършване на гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство[1].

Целта на настоящия доклад е да извърши анализ и оценка на състоянието на Националния регистър на недвижимите културни ценности в България, в резултат на което да бъдат формулирани предложения за неговото подобряване. Целевите групи, към която е насочен документа са гражданите, инвеститорите, общините, административни структури, управляващи недвижимите културни ценности, собствениците и ползвателите на земи и имоти, в които попадат защитени недвижими културни ценности и др. заинтересовани страни.

Недвижимите паметници на културата и пълната информация за тях са фактори, от които може да се възползват конкретни общности и могат да бъдат от ключово значение за местното развитие, като допринасят за подобряване на качеството на живота на тези общности и в крайна сметка произвежда интеграция, социално сближаване и усещане за принадлежност. Обектите на културното наследство могат да послужат и като „двигател“ за регионалното развитие и туризма. Повишаването на осведомеността за паметниците на културата от местно значение увеличава потенциала не само за секторите култура и туризъм, но и засилва икономическото състояние на регионално и местно ниво, подпомага местните и регионалните органи и неправителствени организации да разработват интегрирани стратегии и проекти. Признак за идентифициране на обект като недвижима културна ценност са първични данни за наличие на културна и научна стойност и обществена значимост.

Националният регистър на недвижимите културни ценности се администрира от Националния институт за недвижимо културно наследство (НИНКН). Регистърът съдържа данни за декларираните и регистрираните единични и групови недвижими културни ценности. В него може да се намерят данни за номера на обекта, описание на обекта, общината, населеното място, вида, категорията, периода и номера на държавен вестник в който е обявен обекта.

[1] Недвижимото културно наследство обхваща културни ценности, които са трайно закрепени към земята, включително под водата, както и прилежащата им среда.

Към настоящия момент липсва лесно достъпен обществен регистър на всички регистрирани недвижими културни ценности на територията на страната. В съществуващия регистър на официалната интернет страница на НИНКН[2] са публикувани единствено недвижимите културни ценности с категория „национално значение“, “световно значение“ и малка част от тези от „местно значение“ и „за сведение“, които представляват по-голямата част на защитени обекти. Не са представени ясните и точните им граници заедно с техните охранителни зони. За да достигне заинтересованото лице до търсената информация, е необходимо да се премине през дълги, сложни и скъпоструващи процедури, което затруднява собствениците, инвеститорите, общините и заинтересованите страни.

Фигура 1. Заглавна страница на Националния регистър на недвижимите културни ценности, поддържан от НИНКН; Източник: http://ninkn.bg

Не са малко случаите на наказателно преследване и наложени административни наказания поради трудния достъп до информация. От друга страна, държавите от Европейския съюз поддържат уеб базирани интерактивни карти, чрез които се предоставя цялата публична информация за недвижими културни ценности. Информацията обхваща селските, градските, крайбрежните райони и може да бъде изследвана с помощта на различни инструменти за картографиране. Потребителите не се нуждаят от специализиран софтуер и имат достъп до картите чрез стандартен уеб браузър. Услугата е безплатна и не е свързана с усложнени процедури.

[2] http://ninkn.bg/Documents/categoryPreview/13

Липсата на достъпна за гражданите интернет-базирана информационна система за недвижимите културни ценности създава предпоставки за извършване на престъпления без намерение и умисъл.

I. ЧАСТ 1. АНАЛИЗ НА АКТУАЛНОТО СЪСТОЯНИЕ НА НАЦИОНАЛНИЯ РЕГИСТЪР НА НЕДВИЖИМИТЕ КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ

1. Регистрите на недвижимите културни ценности като инструмент за управлението на материалното културно наследство

Регистрите на недвижимото културно наследство са основни инструменти за опазването, управлението и оценяването на материалното културно наследство на дадена държава или регион. Обикновено се състоят от списъци и бази данни, които подробно описват значими обекти на недвижимото културно наследство, като исторически сгради, паметници, археологически обекти и културни пейзажи.

Значението на тези регистри се откроява в няколко ключови аспекта:

- **Идентификация и документиране**: Регистрите помагат при идентифицирането, документирането и предоставянето на съществена информация за активите на недвижимото културно наследство. Тази документация често включва подробности за местоположението на обекта, исторически произход, архитектурни или археологически характеристики и неговото културно значение.

- **Правна защита**: Включването на обект в регистър на културното наследство му осигурява правна защита. Тази защита гарантира, че всички промени, реставрации или реконструкции на или в близост до обекта, са предмет на строги разпоредби и одобрения, за да се предотврати повреда или унищожаване.

- **Съхраняване и опазване**: Чрез идентифициране и предоставяне на правна защита на значими обекти на културното наследство, регистрите играят съдбоносна роля за тяхното опазване. Те помагат да се гарантира, че тези места се поддържат, възстановяват и защитават, за да могат бъдещите поколения да се наслаждават и да ги ценят.

- **Осведоменост и признание**: Регистрите на културното наследство спомагат за повишаване на осведомеността относно значението и неговата роля за оформянето

на идентичността и историята на народите и обществото. Те утвърждават тези активи и тяхната стойност както на местно, така и на международно ниво.

- **Културен туризъм**: Регистрите допринасят за културния туризъм чрез предоставяне на информация за културно значими обекти, привличане на посетители и насърчаване на местните икономики. Туристите, интересуващи се от история и култура, често използват тези регистри, за да планират своите посещения, обогатявайки своя опит и разбиране за наследството на региона.

- **Научни изследвания и образование**: Регистрите на недвижимото културно наследство служат като ценни ресурси за изследователи, преподаватели и студенти в области като история, археология, архитектура и културни изследвания. Те предоставят основни данни и информация в подкрепа на изследователски проекти и образователни програми.

- **Международно сътрудничество**: Много държави споделят своите регистри с международни организации, като ЮНЕСКО, което спомага за улесняване на сътрудничеството, обмена на информация и най-добрите практики за опазване и управление на културното наследство в световен мащаб.

Заинтересованите страни от недвижимите културни ценности могат да варират в зависимост от конкретния обект на културно наследство и неговия контекст. Някои често срещани заинтересовани страни включват:

- **Правителствени субекти**: Националните, регионалните или местните власти често играят роля в управлението, защитата и опазването на обектите на културното наследство.
- **Организации за културно наследство**: Организации, посветени на изучаването, опазването и защитата на обекти на културното наследство, като музеи, археолози или органи за опазване на наследството.
- **Собственици на имоти**: Собственици на имоти, които включват обекти на културното наследство и които носят отговорност да поддържат и опазват тези обекти.
- **Местни общности**: Общности, живеещи в или близо до обекти на културното наследство, които често имат културни и социални връзки с обектите и могат да разчитат на тях за препитанието си.
- **Туристи и посетители**: Хора, които посещават обекти на културното наследство, които могат да донесат икономически ползи, но също така да допринесат за износване или други отрицателни въздействия.

- **Учени и изследователи**: Изследователи, които изучават и анализират обекти на културно наследство, за да разберат по-добре тяхното историческо, културно и научно значение.
- **Екологични организации**: Организациите, посветени на опазването на природната среда, може да имат интерес към обектите на културното наследство поради тяхната връзка с околната среда или потенциалното въздействие върху околната среда от тяхното опазване.

От съществено значение е да се вземат предвид перспективите и интересите на всички съответни заинтересовани страни, когато се управляват или защитават обекти на културното наследство. Това е гаранция, че решенията са справедливи, устойчиви и зачитащи културното наследство, както и хората и общностите, свързани с него.

Публичните регистри на недвижимото културно наследство имат различни **въздействия върху заинтересованите страни и общността**, както положителни, така и отрицателни. Някои от потенциалните въздействия са:

Положителни въздействия:

- Повишена защита и опазване на недвижимото културно наследство, което може да бъде от полза за общността и бъдещите поколения.
- Повишена осведоменост и образование относно стойността и значението на недвижимото културно наследство.
- Разширени туристически и икономически възможности, особено за региони със значими обекти на културното наследство.
- Подобрено управление и поддръжка на обектите на културното наследство.

Отрицателни въздействия:

- Повишена регулаторна тежест за собствениците на имоти, което може да доведе до по-високи разходи или ограничения върху използването на имотите.
- Намалена стойност на частните имоти поради по-малки възможности за стопанско развитие в райони със значими обекти на културното наследство.
- Потенциални конфликти между собствениците на имоти и органите за опазване на културното наследство относно използването и управлението на обектите.
- Потенциално разселване на местни общности, живеещи в или близо до обекти на културното наследство, поради дейности, свързани с опазване или туризъм.

Ето защо е от съществено значение внимателно да се разгледат потенциалните въздействия върху заинтересованите страни и общността при създаването на публичен регистър на недвижимото културно наследство. Лицата, вземащи решения, трябва да включват съответните заинтересовани страни и общности в процеса на вземане на решения и да вземат предвид техните гледни точки и опасения. Освен това следва да се въведат мерки за справяне с всички отрицателни въздействия и да се гарантира, че ползите от регистъра са справедливо разпределени.

Съществуват **няколко вида системи за регистри на недвижимите културни ценности**, всяка със свой собствен уникален подход към защитата и опазването на обектите на културното наследство. Някои от най-често срещаните типове системи за регистър на недвижимото културно наследство включват:

- **Национални регистри на недвижимото културно наследство**: Тези регистри се поддържат от националните правителства и включват широк набор от обекти на културното наследство, включително архитектурно и градско наследство, археологически обекти и културни пейзажи.

- **Регионални регистри на недвижимото културно наследство**: Тези регистри се поддържат от регионалните администрации и включват широк набор от обекти на културното наследство от регионално значение, включително архитектурно и градско наследство, археологически обекти и културни пейзажи.

- **Тематични регистри на недвижимото културно наследство**: Тези регистри се поддържат от специализирани организации и се фокусират върху конкретни видове обекти на културно наследство, като обекти на индустриално наследство, обекти на религиозно наследство или обекти на военно наследство.

- **Базирани на описи регистри на недвижимото културно наследство**: Тези регистри се основават на изчерпателни описи на обекти на културно наследство и включват подробна информация за всеки обект, включително неговата история, архитектура и културно значение.

- **Базирани на географски информационни системи /ГИС/ регистри на недвижимото културно наследство**: Тези регистри използват технологията на географските информационни системи за картографиране и проследяване на обекти на културно наследство и предоставят подробна информация за всеки обект, включително неговото местоположение, история и културно значение.

Типът система за регистър на недвижимото културно наследство, използвана в определена държава или регион, зависи от различни фактори, включително размера и сложността на

системата за защита на културното наследство, наличните ресурси за защита и опазване и културното и историческото значение на обектите.

Регистърът на недвижимото културно наследство обикновено включва данни, които помагат за идентифициране, документиране и управление на обекти на културно наследство. Конкретните включени данни могат да варират в зависимост от обхвата и предназначението на регистъра.

Някои от **общите типове данни**, които могат да бъдат включени са:

Данни за местоположение. Точното местоположение и границите на културната ценност, включително географски координати, карти или други пространствени данни.

- **Географски координати**: Точното географско местоположение на обекта на културното наследство може да бъде идентифицирано с помощта на координати, като географска ширина и дължина, получени с помощта на GPS технология.

- **Физически адрес**: Адресът на улицата или друго физическо местоположение на недвижимата културна ценност, което може да помогне на посетителите или местните власти да намерят обекта.

- **Граници**: Границите на обекта на културното наследство могат да бъдат идентифицирани с помощта на карти или други пространствени данни, като напр. технология, базирана на географски информационни системи /ГИС/, за да се осигури ясно разбиране на обхвата и площта на обекта.

- **Административни граници:** Местоположението на обекта в рамките на административни или политически граници, като град, регион или държава, е важно за разбирането на юрисдикцията и управлението на обекта.

- **Топография**: Топографията на околния район, включително всички съответни географски характеристики, може да предостави контекст за местоположението на обекта и потенциалните заплахи за неговото опазване, като природни бедствия или ерозия.

- **Достъпност**: Информацията за достъпността на обекта, включително опциите за транспорт, помага на посетителите или на местните власти да планират и управляват потоците от посетители.

- **Пространствени връзки**: Пространствените връзки на обекта с други обекти на културното наследство, природни ресурси или други точки на интерес, могат да

осигурят важен контекст за разбиране на историческото или културно значение на обекта.

Причините, поради които данните за местоположението са важни за регистъра на недвижимото културно наследство са:

- **Идентификация и документиране**: Данните за местоположението могат да помогнат при идентифицирането и документирането на обекти на културно наследство, включително тяхното точно местоположение, пространствен обхват и граници. Тази информация е от съществено значение за създаването на цялостен списък на обектите на културното наследство в даден регион или държава.

- **Съхраняване и защита**: Данните за местоположението също са от решаващо значение за опазването и защитата на обектите на културното наследство. Може да помогне на властите и заинтересованите страни да разберат екологичния контекст на дадено място, като природни бедствия или рискове от ерозия, както и да планират подходящи мерки за опазване и управление.

- **Управление и планиране**: Данните за местоположението могат да подобрят решенията за управление и планиране на обекти на културно наследство, като например развитието на инфраструктура за посетители, създаването на буферни зони или създаването на зони за защита.

- **Обществен достъп и образование**: Данните за местоположението могат да помогнат на обществеността да получи достъп и да се информира за обектите на културното наследство. Напр., може да се използва за създаване на карти или дигитални инструменти, които позволяват на посетителите да намират и изследват местата или за разработване на образователни програми за историята и значението на обектите.

- **Сътрудничество и партньорства**: Данните за местоположението могат да улеснят сътрудничеството и партньорствата между различни заинтересовани страни, участващи в управлението и защитата на обекти на културно наследство. Напр., може да помогне на властите да се координират с местните общности или да установят партньорства с други организации в подкрепа на опазването и управлението на обектите.

В обобщение, данните за местоположението са от решаващо значение за идентифицирането, опазването, управлението и обществения достъп до обекти на недвижимо културно наследство и играят централна роля в регистъра на недвижимото културно наследство.

Исторически и културни данни. Информация за историческото, културно и социално значение на обекта, включително неговия контекст, еволюция и културни практики, свързани с него.

Регистърът на недвижимото културно наследство може да включва различни видове исторически и културни данни, за да помогне за идентифициране, документиране и управление на обекти на културно наследство. Примери за исторически и културни данни, които могат да бъдат включени са:

- **Исторически контекст**: Информация за историческия контекст на обекта на културното наследство, включително неговото историческо значение, еволюция и развитие във времето.

- **Културни практики:** Данни за културните практики, свързани с обекта, като ритуали, традиции или обичаи и тяхното значение за общността.

- **Артистични и архитектурни характеристики**: Данни за художествените и архитектурни характеристики на обекта, включително стилове, материали и строителни техники.

- **Иконография**: Данни за иконографията на обекта, включително религиозни, митични или символични изображения и тяхното културно значение.

- **Архивни данни:** Архивни записи, като документи, снимки или карти, които могат да предоставят информация за историята и културното значение на обекта.

- **Тълкуване и значение**: Данни за тълкуването и значението на обекта, включително научни изследвания, гледни точки на общността, легенди и предания.

- **Заплахи и предизвикателства**: Данни за заплахи и предизвикателства пред опазването на обекта, като влошаване на околната среда, природни бедствия или човешки дейности.

Някои от **ключовите роли, които историческите и културните данни играят в регистъра** на недвижимото културно наследство, са:

- **Идентификация и документиране**: Историческите и културните данни са основни за идентифицирането и документирането на обекти на културно наследство. Тези данни помагат да се установи културното и историческо значение на обекта, осигурявайки контекста за включването му в регистъра.

- **Разбиране на културното значение:** Историческите и културните данни са от съществено значение за разбирането на културното значение на обекта, ролята му в културата, вярванията и практиките, свързани с него.

- **Управление и опазване**: Историческите и културните данни предоставят информация за подходящите стратегии за опазване и управление, както и за потенциалните заплахи за мястото.

- **Научни изследвания**: Историческите и културните данни са от решаващо значение за изследванията за културното наследство. Предоставя информация за академични и научни изследвания и за разработване на образователни програми.

- **Обществен достъп и ангажираност**: Помагат за увеличаване на обществения достъп и ангажираност с обектите на културното наследство. Предоставя се информация за тълкуване и разказване на истории, повишавайки оценката на посетителите за културната и историческата стойност на обекта.

Историческите и културните данни в регистъра на недвижимото културно наследство предоставят ценна информация за управлението, опазването, проучването и публичния достъп до обектите на културното наследство. Чрез включването на тези данни в регистъра властите и заинтересованите страни могат да разберат по-добре значението на обектите на културното наследство и да разработят ефективни стратегии за тяхното опазване и управление.

Архитектурни и археологически характеристики. Данни за физическата структура на обекта, материали, строителни техники и характеристики, както и всякакви научни открития, свързани с обекта.

Регистърът на недвижимото културно наследство може да включва различни видове архитектурни и археологически характеристики, за да помогне при идентифицирането, документирането и управлението на обекти на културно наследство. Някои от тях са:

- **Данни за сгради и конструкции**: Информация за сградите или конструкциите на обекта, включително тяхната възраст, размер, строителни материали и архитектурен стил.
- **Данни за художествените характеристики**: Данни за художествените характеристики на обекта, като дърворезби, картини, стенописи или скулптури.
- **Археологически характеристики:** Данни за археологическите особености на обекта, включително всякакви артефакти или предмети, открити на или около обекта и всякакви археологически или научни открития, свързани с обекта.

- **Данни за състоянието и консервацията:** Данни за състоянието на обекта, включително всяко влошаване, разпадане или повреда, както и данни за работата по консервация и реставрация. История на консервацията и поддръжката - данни за минали и текущи дейности по консервация и поддръжка, включително всяка реставрационна или рехабилитационна работа. Ролята на данните за състоянието и консервацията в регистъра на недвижимото културно наследство е да предоставят информация за физическото състояние на обекта и нуждите му от консервация, за да се разработят ефективни стратегии за неговото съхранение и защита. Тези данни са от съществено значение за опазването и управлението на обектите на културното наследство и изпълняват няколко ключови роли, включително:
  - Идентифициране на нуждите от опазване - данните за състоянието и опазването помагат да се идентифицират нуждите от опазване на обекта, включително всяка повреда или влошаване, както и потенциалните заплахи за опазването на обекта.
  - Разработване на планове за опазване - данните могат да се използват за разработване на планове и стратегии за опазване, включително планове за възстановяване и консервация, които очертават стратегиите за опазване и управление на обекта.
  - Приоритизиране на усилията за опазване - данните могат да се използват за приоритизиране на усилията за опазване, за да се гарантира, че ресурсите са разпределени за най-неотложните нужди за опазване.
  - Проследяване на напредъка на опазването - данните могат да се използват за проследяване на напредъка на усилията за опазване във времето, за да се гарантира, че състоянието на обекта се подобрява и че целите за опазване са изпълнени.
  - Разработване на образователни и интерпретативни материали - данните за състоянието и консервацията могат да се използват за разработване на образователни и интерпретативни материали, които предоставят на посетителите информация за нуждите от консервация на обекта, усилията за консервация, които се предприемат, и значението на запазването на обектите на културното наследство.
  - Подкрепа на усилията за застъпничество - данните могат да се използват в подкрепа на усилията за застъпничество за повишаване на обществената осведоменост и подкрепа за защитата и опазването на обектите на културното наследство.
- **Технически данни**: Технически данни на обекта, включително информация за стабилността на сградата или структурата, инженерния проект и материалите, използвани в строителството.
- **Данни за интериора**: Данни за интериора на сгради или конструкции, като декоративни елементи, стенописи или обзавеждане.

- **Данни за ландшафта и околната среда**: Данни за ландшафта и околната среда, заобикалящи обекта, включително всички природни характеристики, като водни обекти, гори или планини, и връзката на обекта с околния пейзаж.

Чрез включването на архитектурните и археологическите характеристики в регистъра на недвижимото културно наследство, властите и заинтересованите страни могат да разберат по-добре физическата структура на обекта, материалите, строителните техники и художествените качества. Тези данни са от съществено значение за опазването, управлението и защитата на обектите на културното наследство, като помагат да се гарантира, че те се поддържат в оригиналния си вид за бъдещите поколения. Данните могат да се използват и за образователни и интерпретативни цели, предоставяне на информация на посетителите и повишаване на осведомеността за историческото и културно значение на обекта.

Собственост и правни данни. Данни, свързани със собствеността и правния статус на обекта, включително всички приложими закони, разпоредби, сервитути или други правни инструменти.

Регистърът на недвижимото културно наследство може да включва различни видове данни, свързани със собствеността и правния статут на обектите на културното наследство, като:

- **История на собствеността**: Данни за историята на собствеността на обекта, включително всякакви прехвърляния или промени в собствеността с течение на времето.
- **Правен статут:** Данни за правния статут на обекта, включително всички закони, разпоредби или други правни инструменти, които защитават стойността на културното наследство на обекта.
- **Орган за управление**: Данни за органа за управление, отговорен за опазването и управлението на обекта, включително всички участващи публични или частни субекти.
- **Задължения за опазване**: Данни за всички задължения за опазване, свързани с обекта, включително всякакви договорни споразумения, сервитути или други правни инструменти, които налагат задължения за опазване на собственика или управителния орган на обекта.
- **Източници на финансиране**: Данни за всички източници на финансиране за опазването и управлението на обекта, включително всякакви публични или частни субсидии, дарения или други форми на финансова подкрепа.
- **Данни за зониране**: Данни за статуса на зониране на обекта, включително всякакви ограничения върху развитието или използването на земята, които могат да повлияят на опазването на обекта.

- **Международен статут**: Данни за международния статут на обекта, включително всяко признаване или определяне от международни организации, напр. ЮНЕСКО.

Данни за управление и опазване. Данни, свързани с управлението и опазването на обекта, включително всички планове за опазване, текуща поддръжка или реставрационни работи. Някои данни за управление, които могат да бъдат включени са:

- **Планове за управление**: плановете за управление, които очертават стратегиите за опазване и управление на обекта, включително всички действия, необходими за защита и опазване.
- **Данни за управление на посетителите**: Брой посетители, демография на посетителите, честота и продължителност на посещенията, пикови часове и дни, удовлетвореност, приходи, онлайн-активност.
- **Данни за управление на околната среда**: Данни за стратегии за управление на околната среда, включително мерки за справяне с изменението на климата, замърсяването, ерозията или други екологични заплахи за обекта.
- **Данни за оценка на риска:** Всякакви потенциални заплахи за опазването на обекта, като природни бедствия, човешки дейности или изменение на климата.
- **Технически данни**: Технически данни на обекта, включително информация за стабилността на сградата или конструкцията, инженерния проект и материалите, използвани в строителството.
- **Данни за бюджета**: Данни за бюджета за опазване и управление на обекта, включително всички публични или частни източници на финансиране.
- **Данни за партньорство и сътрудничество**: Данни за партньорства и сътрудничество, включително всякакви публични или частни организации, участващи в опазването и управлението на обекта.

Данни за заинтересованите страни и общността. Данни, свързани със заинтересованите страни и местните общности на обекта, включително техните перспективи, опасения и участие в управлението му.

- **Местни общности**: Информацията от местните жители може да предостави ценна представа за културното, историческото и социалното значение на обектите на наследството.

- **Правителствени агенции и организации**: Данни от местни, регионални и национални правителствени агенции, отговорни за управлението и опазването на културното наследство.

- **Неправителствени организации**: НПО, работещи в областта на опазването на културното наследство, могат да осигурят експертен опит, ресурси и подкрепа при идентифицирането, защитата и управлението на обекти на наследството.

- **Академични институции и изследователи**: Университетите и изследователските центрове могат да допринесат със знания за историческите, архитектурните и археологическите аспекти на активите на недвижимото културно наследство.

- **Частен икономически сектор**: Предприятията, работещи в или около обекти на културното наследство, могат да предоставят данни за икономическите аспекти на тези обекти, както и техния потенциал за устойчив туризъм.

- **Местни и международни туристи:** Отзивите и преживяванията на посетителите дават представа за общественото възприятие и оценка на недвижимото културно наследство, помагайки за информиране на управлението и стратегиите за популяризиране.

- **Цифрови и социални медии**: Онлайн ресурси, като блогове, форуми и социални медийни платформи, могат да предоставят ценни данни за ангажираността на общността и обществения интерес към обектите на недвижимото културно наследство.

2. Анализ и оценка на функционалностите на Регистъра и на предоставяната от него информация

През последните години са налице редица публикации и журналистически разследвания в медиите за некачествено стопанисване на недвижими културни ценности. Стотици къщи и сгради с впечатляващи архитектурни стилове са разрушавани, като на тяхно място се появяват нови строежи, които често нямат нищо общо със заобикалящата архитектурна среда. В практиката са случаи, при които обекти със статут на културни ценности са изоставени с години и се саморазрушават или са разрушени умишлено. Липсва публичност и актуална информация за недвижимите културни ценности. Наличието на актуални сведения за обектите на културното наследство е основен фактор за формирането на адекватна държавна политика за опазването им.

Международните и европейските документи в областта на опазване на културното наследство, ратифицирани от България, акцентират върху необходимостта всяка държава да осигури идентификация, защита, съхранение, популяризиране и предаване на бъдещите поколения на културното и природно наследство, разположено на нейната територия. Конституцията на Република България гарантира правото на всеки гражданин да се ползва от националните културни ценности, за опазването на които се грижи държавата.

Съгласно Закона за културното наследство (ЗКН) държавната политика по опазване на културното наследство се провежда от министъра на културата. Той е органът, който предоставя статут на недвижими културни ценности и води регистри на видовете културни ценности, но дейността по подготовката за деклариране и по предоставяне на статут на културна ценност се администрира основно от Националният институт за недвижимо културно наследство (НИНКН).

Министърът на културата, подпомаган от съответните компетентни дирекции - Дирекция „Културно наследство, музеи и изобразителни изкуства“ и Главна дирекция „Инспекторат за опазване на културното наследство“, ръководи разработването на стратегическите цели и приоритети на политиката в областта на културата и осъществява контрол по спазването на разпоредбите на ЗКН. В неговите правомощия е цялостната дейност по опазване на културното наследство и контрола по прилагането на ЗКН.

Националният институт за недвижимо културно наследство [3] е държавен културен институт с национално значение, който извършва дейност в областта на опазване на недвижимото културно наследство, включително научноизследователска дейност по издирване и изучаване на недвижимото културно наследство. Институтът е организиран като администрация, която подпомага министъра на културата при осъществяване на правомощията му при провеждане на държавната политика в областта на опазването на недвижимото културно наследство. НИНКН изготвя комплексни оценки и научно мотивирани предложения за регистрация на недвижими културни ценности; предлага режимите за тяхното опазване; представя становища относно проекти, подлежащи на съгласуване по реда на ЗКН; разработва планове за опазване и управление на недвижимото културно наследство; изготвя пилотни проекти, планови задания и експертизи в тази област. Институтът извършва научноизследователска дейност по издирване и проучване на недвижимото културно наследство и развива методологията на тази дейност. Извършва специализирано документиране на недвижими културни ценности и дигитализиране на наличната информация за тях. На НИНКН се възлага воденето и поддържането на Национален регистър на недвижимите културни ценности и Национален архивен фонд на недвижимото културно наследство. Институтът създава, поддържа и развива информационна система за недвижимото културно наследство.

[3] http://ninkn.bg

Информацията за недвижимите културни ценности се съдържа в Националния регистър на недвижими културни ценности, като Националния институт за недвижимо културно наследство следва да поддържа публичен регистър на хартия и като електронна база данни, достъпна през интернет страницата на института. На интернет страницата на Министерство на културата и на НИНКН са публикувани единствено списъци в текстов формат на недвижими културни ценности от световно, национално и частично от местно значение и „за сведение". Публикуваните списъци са изготвени на териториален принцип – по области, общини и населени места, съгласно чл. 41, ал. 7 от Наредба № 3 за реда за идентифициране, деклариране, предоставяне на статут и за определяне на категорията на недвижимите културни ценности, за достъпа и подлежащите на вписване обстоятелства в Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности (обнародвана в Държавен вестник бр. 57/2019 г.). Списъците съдържат данни от съхранявания в НИНКН Национален публичен регистър на недвижимите културни ценности, съдържащ всички актове до влизане в сила на Закона за културното наследство през 2009 г. за статута на обекти като недвижими паметници на културата / недвижими културни ценности по смисъла на ЗКН. Данните за недвижимите културни ценности – адрес, квартал, планоснимачни номера и др. са актуални към датата на придобиване на статута им.

Общият брой на обявените и декларирани недвижими културни ценности са над 40 000, от които 19 438 са архитектурно-строителни, в т.ч. 355 от национално значение. По-малко от ¼ от архитектурно- строителните обекта са с предоставен статут на културна ценност. Всички останали – 14 780 са само декларирани, без да са изучени задълбочено и да е направена оценка на качествата им на културни ценности.

Наличието на актуална информация за обектите на културното наследство е основен фактор за формирането на адекватна държавна политика за опазването им. Документите за тези обекти са разнородни по своя формат, размер и физическо състояние. Поддържането на архива към момента на хартиени носители води до силно ограничени възможности за търсене, справки и публичност, а същевременно представлява и сериозно предизвикателство за опазването на носителите в дългосрочен план. Националният архивен фонд на недвижимото културно наследство съдържа досиета на обектите и техническа документация, протоколи от комисии, опорни и други планове, фотограметрични заснемания и фотодокументация, използвани за подпомагане на опазването на обектите. За значителна част от обектите не са създадени досиета, тъй като поради спецификата на законодателството през различните периоди е било възможно да се декларират много обекти с един акт, без за тях да е налична каквато и да било документация.[4]

[4] Одитен доклад за извършен одит на изпълнението „Опазване и поддържане на обекти на архитектурното наследство в градска среда" за периода 01.01.2015 г. до 30.06.2018 г. Сметна палата.

Архивът на Националния институт за недвижимо културно непрекъснато се допълва с нова документация, като това включва съгласувани и несъгласувани проекти, протоколи и други материали, които трябва да бъдат обработени и класифицирани. Въпреки това, част от старата документация, която е пристигнала в НИНКН, особено от закритите филиали на Националния институт за паметниците на културата (които в момента са част от НИНКН), все още не е обработена. Това се дължи предимно на липсата на достатъчен персонал в института. Следователно тези документи не са регистрирани във вътрешната база данни на НИНКН, което затруднява достъпа до информацията и създава риск от вземане на неправилни и необосновани решения в условия на липса на информация относно обектите. В Националния документален архив не присъстват актуални данни за значителна част от недвижимите културни ценности. През годините не е провеждан мониторинг на тези обекти, поради което информацията, свързана със всяка отделна културна ценност, е въз основа на последния получен документ, отнасящ се до съответния обект.

През 2012 година, с приемането на Наредба № Н-3, Националният институт за недвижимо културно наследство е задължен да въведе автоматизирана информационна система за недвижимите културни ценности. Във вътрешната компютърна мрежа постепенно и според нуждите е изграден информационен репозиториум, който съдържа частични данни от архива. Този масив включва техническа информация за съхраняваните в архива документи по различни области, описи на документи, списъци на културните ценности според области, общини и населени места с информация от регистрите за статута и местоположението им, описи на протоколи, фотодокументация, планове на териториите с недвижимото културно наследство, сканирани копия на част от документите и други материали. Информационният репозиториум е структуриран в електронни папки, които се допълват и актуализират непрекъснато, но въпреки това, все още не съдържа всички документи от доситетата и проектите.

Националният институт за недвижимо културно наследство има задължението да осигури достъп на всички заинтересовани лица до документите, съхранявани в Националния документален архив. Правила за осигуряване на достъп са посочени в Наредба № Н-3/2012 година. Достъпът до архивните документи се предоставя от директора на института след подаване на заявление от страна на потребителя. Информация за тези условия е публикувана на уеб страницата на Националния институт за недвижимо културно наследство. За използване на архивните документи е предвидено помещение - читалнята на архива. Отговорното лице, отговарящо за архива, извършва проверка на съдържанието и състоянието на документите преди и след тяхното използване. За всяко посещение и използване на документите се попълва дневник по установен образец. При изнасяне и връщане на документи в архива се води дневник, който съдържа записи за всички преписки, излизащи от отдела, издадените удостоверения, писмени справки и използване на архивни материали. Законът за културното наследство

предвижда НИНКН да организира информационен център за недвижимите културни ценности. От м. юни 2022 г. институтът дава безплатни консултации за граждани, инвеститори, проектанти и главни архитекти на общини по проекти за намеса в обекти на недвижимото културно наследство. Приемната работи всеки петък от 14.00 до 17.00 ч., като е необходим предварително записан час за консултация. Приемната е открита съгласно чл. 4, ал. 1 т. 11 от Правилника за устройството и дейността на НИНКН.

Неосъществената дигитализация на Националния документален архив ограничава достъпа до документите в него и изисква посещение на място в сградата на НИНКН. Законово регламентираната публичност и децентрализацията на системата за опазване на недвижимото културно наследство са свързани с неудобства и затруднения.

През 2016 г. с изменение на Закона за културното наследство, се определя 2-годишен срок за въвеждане на Националния документален архив в електронен вид.

През 2017 г. Министерството на културата сключва договор за безвъзмездна финансова помощ при изпълнение на проект „Дигитализация на архива на недвижимите културни ценности от световно и национално значение, изграждане на специализирана информационна система, електронен регистър и публичен портал“ по процедура „Приоритетни проекти в изпълнение на Пътната карта за изпълнение на Стратегията за развитие на електронното управление в Република България за периода 2016-2020 г.“ на Оперативна програма „Добро управление“. Общата стойност на проекта е 2 000 000 лв., като 1 700 000 лв. осигурява Европейския социален фонд, а 300 000 лв. е националното финансиране. Отговорната институция за реализиране на проекта е Министерството на културата, с партньор Националния институт за недвижимо културно наследство.

Проектът предвижда изграждане и внедряване на специализирана информационна система за събиране, регистриране, дигитализация, обработка и съхранение на Националния документален архив на НИНКН и създаване на електронен публичен регистър на недвижимите културни ценности. Регистърът трябва да съдържа необходимата информация и мета-данни за обектите, включително и геопространствени данни. Предвижда се Регистърът да поддържа интернет портал, осигуряващ достъп до дигиталния публичен архив. Системата ще се използва за поетапното дигитализиране на архива на недвижимите културни ценности, като в първия етап основен приоритет е обработката на документите за недвижимите културни ценности с национално и световно значение и недвижимите археологически културни ценности с национално значение. Предвижда се реализирането на електронни административни услуги за гражданите и бизнеса и вътрешно-административни електронни услуги за реализиране на комплексно административно обслужване. Чрез проекта трябва да бъдат осигурени и необходимите технически средства за сканиране на широкоформатни документи, специализирани работни станции със специфично функционално предназначение за регистриране,

събиране, дигитализация и обработка на документации на недвижимото културно наследство, както и необходимото хардуерно оборудване и лицензи за работа на софтуерните системи, състоящо се от сървъри, дисков масив, UPS-и, комутатори, защитна стена и ракшкаф.

Изпълнението на проекта трябва да допринесе за покриване на идентифицираните нужди, свързани с дигитализиране на архива на недвижимите културни ценности от световно и национално значение, въвеждане на информационна система и предоставяне на услуги по електронен път. Очакванията са да доведе до подобряване обслужването на гражданите и бизнеса и развитие на електронно управление в областта на опазване на недвижимото културно наследство. Чрез дигитализация на Националния архивен фонд на недвижимите културни ценности от световно и национално значение, създаване на специализирана информационна система с цифров формат на Националния регистър на недвижимите културни ценности предстои да се осигури публичност и достъпност на архива на недвижимите културни ценности за заинтересованите лица. Потенциалните ползватели на регистъра и услугите са, както физически и юридически лица, така и публични органи, като научни организации, висши училища, музеи и др. От регистъра и услугите биха се възползвали най-често притежатели на обекти недвижими културни ценности, но също така и потенциални инвеститори, лица, живеещи в съседство с обекти недвижими културни ценности и др. Агенция по геодезия, картография и кадастър /АГКК/ ползва данни от регистъра съгласно изискванията на чл. 68 от ЗКН. На АГКК предстои да бъде предоставен специализиран достъп за извършване на справки по електронен път за статута на имота като недвижима културна ценност по реда на чл. 7, ал. 3 от Закона за кадастъра и имотния регистър. С възможността за обмен на данни между специализираната информационна система и информационната система на Агенцията по геодезия, картография и кадастър, включително Агенцията по вписвания, ще бъде възможно да се изпълняват вътрешни електронни административни услуги, с което да се осигури необходимата на НИНКН информация при реализиране на административни услуги, свързани с определянето на границите и режимите на опазване на недвижими културни ценности, съгласувателната дейност по проекти за намеси в територии и обекти на недвижимото културно наследство, както и с изпълнение на възложените на Министерството на културата контролни функции в областта на опазване на наследството. Регистърът трябва да съдържа информация и мета-данни за обектите, включително и геопространствени данни за локализиране. Като част от системата трябва да бъде изградена функционалност за експорт на данни в машинно четим формат за ползване от гражданите и служителите на централната и местна власт, както и интеграция с портала за отворени данни opendata.government.bg.

В заданието на обществената поръчка за изпълнение на проекта „Дигитализация на архива на недвижимите културни ценности от световно и национално значение, изграждане на специализирана информационна система, електронен регистър и публичен

портал“ **не са включени изисквания за участие на потребителите и гражданите в проектирането и развитието на специализирана информационна система**, включваща електронен регистър и публичен портал на недвижимите културни ценности. Важността на потребителското мнение включва следните причини:

- **Дизайн, ориентиран към потребителя**: Най-добре проектираните системи са тези, изградени с дълбоко разбиране на нуждите и желанията на крайните потребители. Чрез включването на потребителите в процеса на проектиране разработчиците могат да гарантират, че системата отговаря на нуждите на своята аудитория и е лесна за разбиране и използване. Това е особено важно за обществен портал, който трябва да бъде достъпен за широк кръг потребители, всеки с различни технически умения и нужди.

- **Повишена ангажираност и чувство на собственост и контролиране**: Когато потребителите и гражданите са включени в процеса, те изпитват чувство за собственост, контрол и ангажираност към системата. Това може да увеличи скоростта на възприемане и устойчивото използване на системата. Високата ангажираност насърчава доверието и прозрачността, тъй като потребителите са наясно как и защо са взети решенията по време на процеса на проектиране и разработка. Когато потребителите се чувстват съпричастни, е по-вероятно да се вземат най-добрите решения, които са в интерес на проекта.

- **Разнообразие от гледни точки**: Гражданите и потребителите често имат своя собствена представа за културните ценности и активи, които една такава система трябва да документира и съхранява. Тези прозрения могат да бъдат безценни, за да се гарантира, че системата служи ефективно по предназначението си. Разнообразието от гледни точки може да доведе до по-всеобхватен, разнообразен и приобщаващ регистър.

- **Спазване на правни и етични изисквания**: В много европейски процедури участието на обществеността в такива проекти не е просто добра практика, а законово или етично изискване. Това е особено вярно, когато проектът включва управление и представяне на обществени ресурси или културно наследство.

Включването на потребители и граждани в процеса на проектиране може да се извърши по много начини, напр. като **фокус групи, обществени консултации, проучвания, бета тестване и семинари за проектиране с участие**. Този процес изисква внимателно управление, за да бъде ефективен и да гарантира, че всички гласове се чуват и обратната връзка е правилно включена в дизайна и разработката на публичния портал на недвижимите културни ценности.

Обществените консултации за изготвянето на публичен регистър на недвижимите културни ценности в идеалния случай трябва да се ръководят от принципите на приобщаване, прозрачност и уважение към всички заинтересовани страни. Стъпките, които е необходимо да се предприемат са:

- **Дефиниране целите и обхвата**: Кои са ключовите решения, които трябва да се вземат и какъв принос се изисква от обществеността.

- **Идентифициране на заинтересованите страни**: Това може да включва местни общности, неправителствени организации за опазване на културното наследство, експерти в областта и широката общественост.

- **Избор на подходящите методи за консултация**: В зависимост от обхвата и заинтересованите страни, те могат да варират от публични срещи, фокус групи, семинари, онлайн форуми, анкети или официални изявления.

- **Ефективна комуникация**: Ясната, достъпна и навременна комуникация е от решаващо значение за запознаването на всички заинтересовани страни с предстоящия проект и възможността за собствен принос.

Обществената консултация е свързана с изслушване и зачитане на различните гласове и съвместна работа за вземане на решения. Това е жизненоважна част от всеки обществен проект и особено важно, когато става дума за въпроси, свързани с културното наследство.

В **Единната политика за информационните ресурси на електронното управление на Република България**, приета с решение на Министерския съвет през април 2021 г., се посочва, че цифровите решения в услуга на гражданите и подобряването на бизнес средата са ключови европейски и национални приоритети и че необходимостта от ускоряването на цифровата трансформация и подобряването на свързаността се потвърждава от ситуацията с пандемията COVID-19.

В окончателния доклад „Извършване на независими анализ и междинна оценка на изпълнението на Стратегията за развитие на електронното управление в Република България и на Пътната карта за нейното управление" от 30.12.2021 г.[5], чиито възложител е Държавна Агенция „Електронно Управление" /ДАЕУ/, се отбелязва, че мярката „Дигитализация на архива на недвижимите културни ценности от световно и национално значение, изграждане на специализирана информационна система, електронен регистър и публичен портал" е в изпълнение, като е в закъснение от 2 години към декември 2021 г. Добавен е нов срок до 2023 г., когато трябва да бъде окончателно изградена

[5] „Извършване на независими анализ и междинна оценка на изпълнението на Стратегията за развитие на електронното управление в Република България и на Пътната карта за нейното управление".: Окончателен доклад. 30.12.2021 г.

информационната система и електронния регистър за недвижимите културни ценности с дигитализирани на този етап ценностите от световно и национално значение.

Според Правилника за устройството и дейността на Националния институт за недвижимо културно наследство, институтът създава и поддържа специализирана карта и регистри на недвижимото културно наследство **по смисъла на чл. 32, ал. 1, т. 2 от Закона за кадастъра и имотния регистър;**

Чл. 12. **Дирекция „Регистри, архивен фонд, информационна система и специализирано документиране**":

1. води публичен регистър на декларационните актове и на актовете за прекратяване на временния режим;

2. води Националния регистър на недвижимите културни ценности и списъците на обектите, свързани с българската история и култура извън страната;

3. поддържа Националния документален архивен фонд, издава документи и дубликати, предоставя справки и копия на архивни материали;

4. **създава, поддържа и развива информационна система за недвижимото културно наследство и поддържа библиотека на института**;

5. организира информационен център за недвижимите културни ценности и за обектите, свързани с българската история и култура извън страната;

6. дигитализира наличната архивна информация за обектите на недвижимото културно наследство;

7. извършва специализирано инструментално (геодезично и фотограметрично) заснемане на недвижимите културни ценности;

8. **създава и поддържа специализирана кадастрална карта и регистър на недвижимото културно наследство по смисъла на чл. 32, ал. 1, т. 2 от Закона за кадастъра и имотния регистър.**

Редът за **предвидените публични данни за недвижимите културни ценности е предвиден с приетата през 2019 г. Наредба № 3**[6] за реда за идентифициране, деклариране, предоставяне на статут и за определяне на категорията на недвижимите културни ценности, за достъпа и подлежащите на вписване обстоятелства в националния публичен регистър на недвижимите културни ценности (обн., ДВ. бр.57 от 2019 г., попр.

[6] Наредба № 3/2019. https://lex.bg/en/laws/ldoc/2137194741

ДВ. бр. 65 от 2019 г.). С Наредбата се изброяват данните за недвижимите културни ценности, които трябва да са публични на уеб-страницата на НИНКН. Данните са отбелязани в чл. 41, ал. 7: „Въз основа на данните от документите по ал. 5 **се съставя списък** на недвижимите културни ценности **по общини**, в който за всяка недвижима културна **ценност се посочват следните данни:**

1. номер на обекта;

2. наименование на недвижимата културна ценност;

3. локализация (населено място с административен адрес, землище, местност, квартал и др.);

4. документ за деклариране, предоставяне на статут, промяна на статута или отнемане на статута;

5. документ за определяне или актуализиране на режими за опазване;

6. класификация;

7. категория;

8. документ за принадлежност на недвижимата културна ценност към територия на групова недвижима културна ценност."

Според чл. 43 ал.1: „**Чрез интернет страницата на НИНКН се осигурява достъпът** до **информацията от регистъра, като се публикуват списъците** по чл. 41, ал. 7.", се разбира, че за публичен достъп до националния регистър на недвижимите културни ценности е предвидена **списъчна форма на представяне**. Към настоящия момент е списъчна форма в Excel – формат. Списъците могат лесно да бъдат сортирани и филтрирани въз основа на различни критерии. Но списъкът е остарял метод на фона на развитите информационни технологии за пространствено представяне на обектите. Трябва да се има предвид, че използвайки една определена програма, в конкретния случай е Microsoft Excel, се ограничава значително достъпа на много потребители, които не ползват или нямат възможност да ползват този софтуер. Необходимо е списъкът да бъде допълнителна възможност за преглед, придружавайки един потребителски ориентиран дизайн на регистър с всички атрибути за предоставяне на пространствен преглед и за позволяване на потребителите да навигират по географската карта. Картата е подходящ избор, тъй като географското местоположение на обектите на наследството осигурява визуално, пространствено представяне на местоположенията на обектите, което е полезно за планиране на туристически посещения или за цялостно разбиране на разпределението на обектите в определена област. Чрез карта потребителите биха могли да увеличават и

намаляват мащаба, да филтрират определени типове обекти и да извличат обекти за получаване на повече информация.

3. Сравнителен анализ на регистри на недвижими културни ценности от държави-членки на Европейския съюз

Въпреки, че загрижеността за наследството е дълбоко вкоренена в европейското общество, клоновете на знанието с голямо социално въздействие, като осъзнаването на културното наследство, не винаги са съществували. Римляните са наблюдавали и извършвали описи на активи на културното наследство, напр. руините от Древна Гърция. Ренесансът е историческият период, през който наличието на древни руини, се придава все по-голяма стойност. Развитието на регистрите на културното наследство започва към края на 18-ти век и е предизвикано от различни фактори, свързани с културни, икономически и социални промени, включително: откриването на градовете Помпей и Херкулан, както и други археологически обекти от древността, развитието на движението на Просвещението и Френската революция. Комисията за паметници във Франция (Commission des Monuments) е създадена през 1790 г. в отговор на загриженост след Френската революция, като на комисията е възложено да извърши инвентаризация, която да позволи каталогизирането на различните национални активи и правила за управление им. Този каталог третира едновременно недвижими и движими активи, като се фокусира върху тяхната икономическа стойност. През 18-ти век, под влиянието на Просвещението, испанската корона финансира развитието на археологическите разкопки и разработването на обща процедура за защита, която включва идентифициране и описание на археологическите останки чрез рисунки. В сравнение със законовите текстове от 19-ти век, които оценяват фактори като възраст, благородство на материалите или размера на сградите, законите, датиращи от първите десетилетия на 20-ти век, започват да показват напредък в оценката си на различни характеристики, като стилове и произход. Първият член от закона в Испания от 1915 г. /Conservación de Monumentos Arquitectónicos y Artísticos/ гласи: в съответствие с този закон, художествени и архитектурни паметници са тези, които имат художествени или исторически достойнства, независимо от стила. По време на разработването на каталозите, различните изследователи разпознават важността на графичната документация и изтъкват стойността на фотографията, която ще се превърне в основен графичен елемент в повечето каталози.

Редица различни европейски държави започват процеса на признаване на историческата стойност на своите активи, развивайки различни интерпретации и подходи

към културното наследство в съответствие с техните културни и географски особености. По този начин понятието културно наследство започва да приема нюансирани форми и разширява обхвата си. За кулминация на съвременната концепция на културното наследство, може да се приеме формулирането на Атинската харта от 1931 г. На конгреса, на който е приета хартата, интелектуалци от различни страни представят своя напредък и опасения, като се стремят да обменят своите знания. Това води до поредица от колективно съгласувани ключови идеи, които, постигайки общ консенсус, отразяват обща международна загриженост по отношение на опазването на активите на културното наследство. Създаването на Организацията на обединените нации за образование, наука и култура (ЮНЕСКО) през 1945 г. представлява ключово действие в защитата на наследството на международно ниво. Разработването на документи и споразумения, главно под егидата на ЮНЕСКО, като Конвенцията за световното наследство от 1972 г., води до **формирането на концепция за наследството с международно признание**. На този етап описите и документацията са консолидирани като международни инструменти за управление на наследството. Въз основа на тази споделена референтна рамка, различни нации се заеха с прилагането на специфични за културата подходи.

Въпреки че всяка държава ще разработи **своя собствена система за защита и каталогизиране**, специфични действия сред международните тенденции в опазването на наследството на международно ниво включват: **Декларацията от Амстердам (1975 г.) и създаването на тезауруса на ЮНЕСКО през 1977 г., което води до по-нататъшно развитие на списъка на ЮНЕСКО за световно наследство**.

Успоредно с концептуалното развитие на културното наследство, **напредъкът в информационните технологии** доведе до нова ситуация, при която възприемането, взаимодействието и управлението на наследството трябва да се разбират като свързани с цифровата среда. По отношение на регистрите на културното наследство, развитието на базите данни въведе нови методи за каталогизиране и описание на наследството, което позволява по-сложна релационна връзка. В допълнение, потенциалът за геолокализация на активи чрез системи за сателитна локализация, както и географски информационни системи (GIS), доведе до нови резултати и даде възможност за нови възможности. От първите си дни през 60-те години на миналия век, с първоначалния си фокус върху управлението на околната среда, географските информационни системи са развили своя потенциал в различни области и са повлияли на съвременните системи за защита и каталогизиране. В рамката, определена от ЮНЕСКО, всяка страна формулира свои собствени системи за управление на недвижимото наследство, заедно с мрежа от знания, която продължава в постоянно разширяване и унификация. В този контекст страни като Франция, Испания и Англия, които имат по-дълга история на описи на културното наследството, се превръщат в отправни точки за нововъзникващи системи. През 20-ти век системите за регистри на културното наследство е в постоянна еволюция. Възходът на новите технологии и тяхното широко използване, съчетано с постоянното продължаващо

развитие на съвременната концепция за културно наследство, са от съществено значение за повишаване на обществената загриженост за културните ценности и увеличаване на публичния достъп до информация, съхранявана в каталози, описи и регистри.

Историческият анализ показа, че в Испания, Франция, Португалия, Великобритания и др. създаването и използването на запасите от данни за недвижимите културни ценности, в началото са били **фокусирани върху административни цели или върху финансов контрол**. Въпреки че е необходим, този подход води до създаване на набор от остарели данни с малка стойност за развитието на защитата на обектите. Както се коментира в прегледа на Регистъра на съвременната архитектура на Андалусия (Registro Andaluz de Arquitectura Contemporánea)[7], **регистрите никога не трябва да бъдат самоцелни, а да бъдат средството, което да се използва от администрацията за защита и опазване на културното наследство**. Онлайн-достъпът до регистрите на недвижимите културни ценности улеснява използването им за нови употреби: **като инструмент за търсене, платформа за образователни изследвания в областта на наследството, участието на гражданите в опазване на наследството.**

Използването на системи, базирани на информационните технологии, е ключова промяна във функционирането и организацията им. Заедно с внедряването на SQL системата, използването на географските информационни системи /ГИС/, представлява повратна точка в **изграждането на каталози на наследството**. В този контекст разнообразните функции и възможности, които могат да обхванат регистрите при прилагането на стандарти и уникалността и адаптирането към специфични ситуации, ги превръщат в инструменти, които стават сложни за създаване, изискващи сътрудничеството на един мултидисциплинарен екип. За да се справи с такава сложност, **проектът Arches**[8] представя базова система с отворен код, прилагаща международни стандарти, която намалява обема на работата, необходима в процеса на създаване на регистри на културните ценности, независимо от експертния опит в компютърното програмиране, необходим за изграждането на цялостна система.

Arches е софтуерна платформа с отворен код, която е свободно достъпна за организациите за културно наследство, за самостоятелно внедряване, за да им помогне да управляват своите данни за културно наследство. Първоначално Arches е разработена за културното наследство от Института за опазване Гети[9] и Световния фонд за паметници[10]. Поради сложния и разнообразен характер на данните за културното наследство и за насърчаване на оперативна съвместимост и устойчиви практики за данни, платформата

[7] Muñoz Cruz, V.; Soro Cañas, S. Estrategias de Documentación Del Patrimonio Arquitectónico Contemporáneo. In *Cien años de arquitectura en Andalucía. El Registro Andaluz de Arquitectura Contemporánea 1900–2000*; IAPH: Sevilla, Spain, 2012; pp. 187–281.
[8] https://www.archesproject.org
[9] https://www.getty.edu
[10] https://www.wmf.org

Arches е базирана на стандарти, поддържаща широк спектър от употреби по всеобхватен и гъвкав начин. Проектът Arches има установена международна общност от разработчици, доставчици на услуги и специалисти от множество области, които си сътрудничат, споделят идеи и ресурси, проучват решения и предоставят насоки и поддръжка. Платформата Arches е цялостно решение за управление на данни, откриване и визуализация на данни и управление на проекти/задачи. Платформата е **напълно интегрирана**: включва система за управление на данни за управление, дефиниране и структуриране на данни; инструменти за откриване и визуализация за търсене, докладване и визуализиране на данни (напр. геопространствени данни); и инструменти за управление на проекти и задачи (напр. работни потоци) за управление на сложни процедури за редактиране на данни. Ползите от подхода с отворен код включват: липса на лицензионни такси, гъвкавост за разширяване и персонализиране на отворения софтуерен код. Спестяването на разходи от прилагането на Arches може да освободи ограничените ресурси за изпълнение на други основни изисквания, като например документиране и защита на културното наследство.

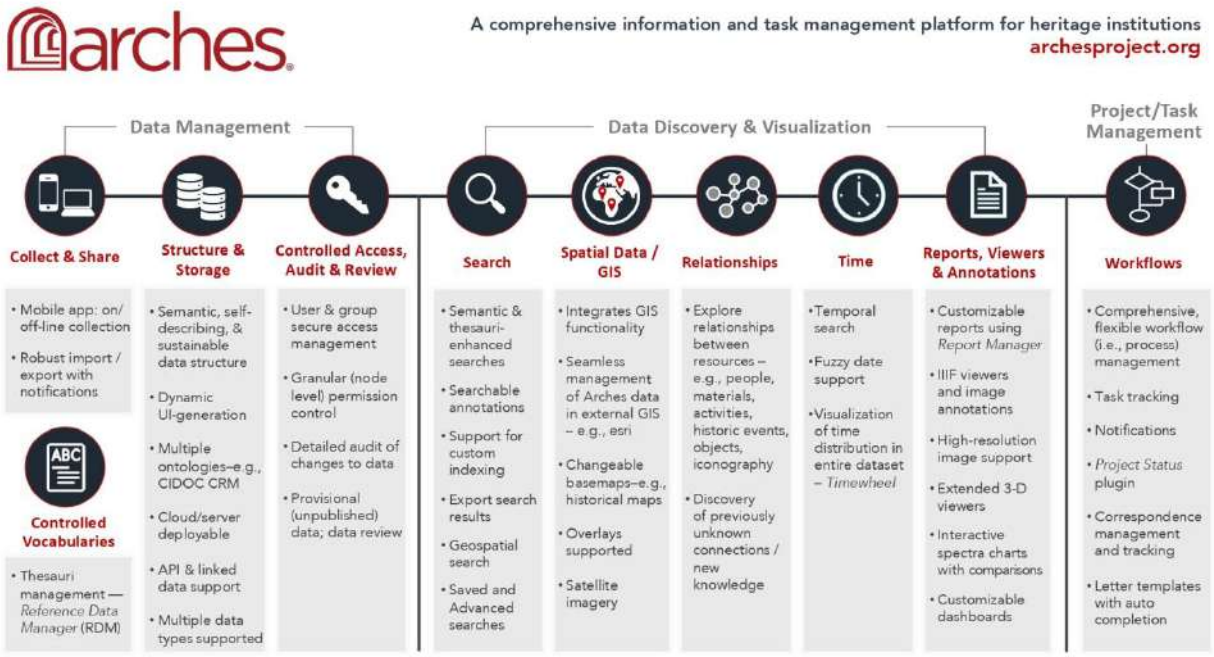

Основни възможности на платформата Arches. Източник: https://www.archesproject.org/what-is-arches

Наред с ГИС, използването на нови системи за представяне на културното наследство, като 3D изображения и изграждането на среди за виртуална реалност, са огромни въпроси за размисъл в Европа. Както се вижда от публикуваните статии и дейностите по документиране на Международния комитет за документиране на

културното наследство (ICOM), триизмерните скенери, фотограметрията и изобразяването на облак от точки са инструменти, които са довели до поредица от размишления и изследователски линии през последните няколко години. Във връзка с тези нови технологии, информационното моделиране на сградите на наследството (HBIM) се откроява като един от най-мощните и обещаващи инструменти. Развитието и възходът на тези цифрови инструменти доведе до неизбежен размисъл относно връзката им с цифровото наследство. В тази област ЮНЕСКО е създала различни публикации и е предвидила различни действия и нужди. Тези насоки препоръчват при дългосрочно съхранение да се даде приоритет на родената цифрова информация, като цифровизирането на физическите елементи са на заден план.[11]

Новите системи за каталогизиране трябва да надхвърлят функцията на регистъра. Регистрите на недвижимото културно наследство трябва да се превърнат в инструмент отвъд регистрацията и инвентаризацията, и да се насочат към нови цели като образование или разпространение на информация**. Системите за каталогизиране** могат да се превърнат в инструмент за връзка с културното наследство на различни нива, като служат **едновременно за изследователски процеси и за обществени консултации**. Системите на регистрите на културното наследство могат да се превърнат в система и в платформа на културното наследство, където експертите, институциите и обществото се събират в достъпен и интерактивен инструмент. Уважението и познаването на културното наследство от обществото е основата, която поддържа неговата социално-културна устойчивост и следователно регистрите трябва да отговарят на настоящите нужди, подкрепяйки знанията, образованието и размисъла в тази област. За да се защити ефективно културното наследство, регистрите трябва да надхвърлят правния и управленски характер и да се опитат да помогнат за постигане на социалното му признание.

През 20-ти век в Европа се отбелязват ясни различия в подхода към използване на потенциала на културното наследство между Централна и Източна Европа от една страна, и Западна Европа от друга. Фундаменталните различия по отношение на следвоенния период на свободната пазарна икономика (капитализъм) на Запад спрямо плановата икономика (социализъм/съветски модел) на Изток, позволи на Западна Европа да признае културното наследство като ресурс в подкрепа на развитието на държавите много по-рано.

Проектът за сътрудничество „Културното наследство е важно за Европа“ (CHCFE) създаде изчерпателен доклад от близо 300 страници, който демонстрира многобройните ползи от наследството за икономиката, обществото, културата и околната среда на Европа и представи политически препоръки за това как да се използва пълния потенциал на

[11] Choy, S.C.; Crofts, N.; Fisher, R.; Choh, N.L.; Nickel, S.; Oury, C.; Šlaska, K. The UNESCO/PERSIST Guidelines for the Selection of Digital Heritage for Longterm Preservation; UNESCO/PERSIST Content Task Force. 2016.

наследството. Проектът CHCFE[12] се осъществи между юли 2013 г. и юни 2015 г. с подкрепата на програма Култура на ЕС. Той беше координиран от Европа Ностра чрез Управителен орган, съставен от всички партньори по проекта: ENCATC (Европейската мрежа за културно управление и политика), Европа Ностра, Heritage Europe (Европейската асоциация на историческите градове и региони), Алиансът за наследство от Англия, Международният културен център (Краков, Полша) и Международният център за опазване на Реймонд Льомер към Университета в Льовен (Белгия), които отговаряха за провеждането на общоевропейско проучване и анализ на съществуващите научни изследвания и казуси относно оценката и въздействието на културното наследство. В този проект, 30 центалноевропейски и източноевропейски експерти бяха поканени да допринесат за проекта, като през 2014 г. се проведе кръгла маса за културното наследство в Краков, Полша. Експертите обсъждаха ролята, потенциала и действителното използване на културното наследство и всички те се съгласиха, че в страните им липсват или са недостатъчно академичните изследвания по този въпрос. Новото изискване за изследване на икономическото и социалното въздействие на културното наследство и за получаване на подходящи данни относно многобройните ползи от инвестирането в наследството беше подчертано и от д-р Наташа Урошевич (Хърватия), която смята присъединяването на страната си към ЕС като една от причините на тази ситуация. В това отношение тя описа присъединяването като „възможност за присъединяване към проекти на ЕС, което ще позволи и трансфер на знания, използване на методология и примери за добри практики от по-опитните партньори“. Тя подчерта, че този подход е много необходим в региона, тъй като по време на работата си по проекта CHCfE е провела интервюта с автори на съществуващи публикации, колеги от Министерството на културата на Хърватия, Института за развитие и международни отношения и Института за туризъм, както и с академични изследователи и експерти, които са участвали в международни мрежи и проекти за културно наследство. Всички те се „съгласяват, че съществуващата литература (която е оскъдна и недостатъчна) не предоставя ясни и измерими показатели за икономическа рентабилност, социални и културни ползи от инвестициите в наследството (Urošević, 2014).“ На кръглата маса представителят на Румъния твърди, че „понякога се признава, че рехабилитацията на историческите центрове или защитените обекти могат да допринесат за социалното включване и намаляването на бедността, но за съжаление, това не се доказва от националната статистика или съответните казуси (2014 г.).“ Той също отбелязва, че често се заявява, че културата и културното наследство имат важен принос за културния диалог между етнически, религиозни или малцинствени групи и че Румъния може да служи като модел за такъв подход. Никога не е измерван приносът от публичните бюджети за тази цел (2014 г.). Подобно мнение изрази и д-р Даниела Томшич по отношение на Словения. В по-голямата част от академичните трудове, вземащи под внимание културното наследството в Словения, няма конкретни научни изследвания,

[12] Cultural Heritage Counts for Europe (CHCFE). https://www.europanostra.org/our-work/policy/cultural-heritage-counts-europe

доказващи предимствата му за устойчивото развитие, като част от проблема е липсата на статистически данни и методологии за изследване.

На кръглата маса през 2014 г. се отбелязва, че националните статистически служби в централните и източноевропейските държави, обикновено събират много основна информация (като например броя на институциите в различни области и подсфери на културата, броя на посещаемостта, броя на изложбите, подготвени през дадена година, средствата за култура от централния или местния бюджет и т.н.), като често смесват данните за култура и културно наследство, което прави извличането на данни още по-трудно. Нарастващата бюрокрация в публичния сектор, която изисква от институциите за културно наследство да разработват и докладват индикатори, за да докажат тяхната полезност за обществото, на практика не почива на разработена методология, с която се проверява потенциала на културното наследство. Това са по-скоро с хаотични, фрагментарни и ad hoc действия, произтичащи от бърз, пазарно ориентиран (а не ориентиран към развитието) подход, който властите на някои източноевропейски страни предприемат по отношение на областта на културата и културното наследството. Съществуващите разпръснати статистически данни не предоставят подходящ материал за анализ на въздействието на наследството върху обществото и икономиката и трябва да се разработи методология за оценка на социално-икономическото въздействие на културното наслество и че методологията трябва да е различна от тази за общо изследване на културата поради специфичния характер. Д-р Наташа Урошевич също говори по време на кръглата маса за необходимостта от разработване на методологията на изследването. Според нея, в хърватската литература се споменават само основни показатели като: брой посетители, годишен доход от билети и приходи от наем на културни обекти и по-голямата част от съществуващите изследвания се състоят главно от теоретични съображения относно важната политическа, икономическа, културна, социална и образователна роля на културното наследство, но няма конкретни данни, индикатори или доказателства, измерващи въздействието.

Факторите, на които се дължи тази ситуация в Централна и Източна Европа са: дълготраен феодализъм и владение от други империи; късни процеси за образуване на държавите, някои от които едва след Първата световна война; болшевишката революция в Русия; Холокоста; мащабите на щетите и разграбването на произведения на изкуството по време на Втората световна война. Почти петдесетгодишният „урок на комунизма“, както и процесите на преход след 1989 г., не могат да бъдат пренебрегнати в анализа на сложното и специфично положение на културното наследство.

Без съмнение културата, включително културното наследство, се е поддала на класическия синдром на преходния период след падането на комунизма в Централна и Източна Европа. В същото време, тъй като повечето страни от региона преминават през трудния процес на трансформация, секторът на културата и наследството все още се

възприема, както традиционно е било, като тежест за бюджета, а не като катализатор за промяна. С падането на комунизма и началото на процеса на трансформация на секторът на културата и културното наследство постепенно се оказа политически встрани. Характерна особеност на този процес е отслабването на позициите на министрите на културата в правителствата и липсата на последователна стратегия в държавната културна политика в различните страни от региона. Това е влошило липсата на симетрия между трансформацията от една страна и все по-анахроничния модел на управление на националната култура от друга. Много показателно е, че промените, настъпили в сектора на културата и наследството в много страни от Централна и Източна Европа след 1989 г., не са резултат от вътрешното развитие на сектора, а като функция на външни реформи, включително фундаментални промени като демократизацията на държавата, реформа на местното самоуправление, децентрализация, приватизация, промени в данъчната система и европейска интеграция. Един от ключовите проблеми е сързан със собствеността и приватизацията в страните от региона. Решаването му често е ключът към ефективната защита и поддръжката на недвижимото културно наследство. Всичко, свързано със защитата на наследството, особено в големите исторически градове, е минно поле, зона на спорове, където действат нови участници, предимно частни собственици и местни длъжностни лица. В резултат на политическата трансформация недвижимото културно наследство на Централна и Източна Европа, трябва да се изправи пред нови предизвикателства и нови заплахи, като бързата приватизация и комерсиализацията, която преживяваме в момента.

В Договора от Лисабон на Европейския съюз[13] се подчертава, че Европейският съюз ще зачита своето богато културно и езиково многообразие и ще гарантира, че културното наследство на Европа е защитено и разширено.

Държавите-членки обаче имат законодателна власт по въпроси, свързани с културата и въпросите на културното наследство. Въпросите, свързани с износа на културно наследство и ограничаването на свободното движение на стоки, правят изключение Европейският съюз има редица действия и необвързващи заключения и препоръки относно културното наследство.

Най-важните документи на Съвета на Европа относно културното наследство са:

- **Конвенции**

  Европейската културна конвенция[14] (1954 г.)

[13] Договор от Лисабон за изменение на Договора за Европейския съюз и на Договора за създаване на Европейската общност, подписан в Лисабон на 13 декември 2007 г. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT

Целта на тази конвенция е да развие взаимното разбирателство между народите на Европа и реципрочното оценяване на тяхното културно многообразие, да защити европейската култура, да насърчи националния принос към общото културно наследство на Европа, зачитайки същите основни ценности и да насърчи по-специално изучаването на езиците, историята и цивилизацията на страните по Конвенцията. Конвенцията допринася за съгласувани действия чрез насърчаване на културни дейности от европейски интерес.

Европейската конвенция за опазване на археологическото наследство[15] (ETS № 66, Лондон, 6 май 1969 г.)

Страните приемат да разграничат и защитят обекти и зони от археологически интерес и да създадат резервни зони за запазване на материални доказателства, които да бъдат разкопани по-късно. Страните се задължават, доколкото е възможно, да забраняват и ограничават незаконните разкопки, да предприемат необходимите мерки, за да гарантират, че разкопките са разрешени и поверени само на квалифицирани лица, както и да контролират и защитават получените резултати. Освен това страните приемат да предприемат мерки за осигуряване на научни публикации относно разкопките и откритията, за улесняване на разпространението на археологически обекти за научни, културни и образователни цели и за полагане на усилия за повишаване на обществената осведоменост относно историческата и културната стойност на археологическото наследство и необходимостта от запазването му.

Европейската конвенция за престъпленията, свързани с културните ценности[16] (ETS № 119, Делфи, 23 юни 1985 г.)

Въз основа на концепцията за обща отговорност и солидарност в защитата на европейското културно наследство, Конвенцията има за цел да защити културните ценности от престъпни дейности. За постигането на тази цел страните се задължават да повишат общественото съзнание за необходимостта от защита, да си сътрудничат в предотвратяването на престъпления срещу културни ценности, да признаят сериозността на такива престъпления и да предвидят адекватни санкции и съвместни дейности за предотвратяване на престъпления, свързани с културни ценности.

Конвенцията за опазване на архитектурното наследство на Европа[17] (ETS № 121, Гранада, 1985 г.)

---

[14] Европейска културна конвенция. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=018

[15] Европейска конвенция за опазване на археологическото наследство. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=066

[16] Европейска конвенция за престъпленията, свързани с културни ценности. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=119

Основната цел на Конвенцията е да подсили и насърчи политиките за опазване и подобряване на европейското архитектурно наследство. Също така потвърждава необходимостта от европейска солидарност по отношение на опазването на наследството и е предназначен да насърчи практическото сътрудничество между страните. Установяват се принципите на „европейската координация на политиките за опазване“, включително консултации относно насоките на политиките, които трябва да бъдат приложени.

Европейската конвенция за опазване на археологическото наследство[18] (ETS № 143, Валета, 1992 г.)

Тази преработена конвенция актуализира разпоредбите на предишна конвенция (ETS № 66), приета от Съвета на Европа през 1969 г. Новият текст прави опазването и обогатяването на археологическото наследство една от целите на политиките за градско и регионално планиране. Необходимо е сътрудничество между археолози и експерти по градоустройство, за да се осигури оптимално опазване на археологическото наследство. Конвенцията изисква от държавите да създадат правна система за защита на археологическото наследство, да направят списък на археологическите обекти и да изброят защитените паметници и обекти. Конвенцията определя насоки за финансиране на разкопки и изследователска работа и публикуване на резултатите от изследванията. Занимава се с публичния достъп до археологическите обекти и образователните действия, които трябва да бъдат предприети, за да се развие общественото съзнание за стойността на археологическото наследство. Конвенцията представлява институционална рамка за общоевропейско сътрудничество в областта на археологическото наследство, което включва систематичен обмен на опит и експерти между различните държави.

Европейската конвенция за ландшафта[19] (ETS № 176, Флоренция 2000 г.)

Конвенцията подчертава, че ландшафтът допринася за създаването на местни култури и е основен компонент от европейското природно и културно наследство. Има за цел да насърчи публичните власти да приемат политики и мерки на местно, регионално, национално и международно ниво за защита, управление и планиране на ландшафта в цяла Европа. Обхваща всички пейзажи, както изключителни, така и обикновени, които определят качеството на жизнената среда на хората. Текстът предвижда гъвкав подход към ландшафтите, чиито специфични характеристики изискват различни видове действия, вариращи от строго опазване през защита, управление и подобряване до действително създаване.

---

[17] Конвенция за опазване на архитектурното наследство на Европа. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=121

[18] Европейска конвенция за опазване на археологическото наследство. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=143

[19] Европейската конвенция за ландшафта. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=176

Рамковата конвенция за стойността на културното наследство за обществото[20] (ETS № 199, Фаро, 2005 г.)

Конвенцията се основава на идеята, че познаването и използването на наследството са част от правото на гражданите да участват в културния живот, както е определено във Всеобщата декларация за правата на човека. Текстът представя наследството едновременно като ресурс за човешкото развитие, засилването на културното многообразие, насърчаването на междукултурния диалог и като част от модел на икономическо развитие, основан на принципите на устойчиво използване на ресурсите. Конвенцията признава, че предметите и местата сами по себе си не са това, което е важно за културното наследство. Те са важни поради значенията и употребата, които хората им придават, и ценностите, които представляват.

Конвенцията на Съвета на Европа относно престъпленията, свързани с културни ценности[21] (ETS № 221, Никозия, 2017 г.)

Конвенцията за престъпленията, свързани с културните ценности, има за цел предотвратяването и борбата с незаконния трафик и унищожаването на културни ценности в рамките на действията на Организацията за борба с тероризма и организираната престъпност. Конвенцията има за цел да насърчи международното сътрудничество за борба с тези престъпления и е единственият международен договор, който конкретно се занимава с криминализирането на незаконния трафик на културни ценности, установява редица престъпления, включително кражба, незаконно изкопаване, внос и износ, незаконно придобиване и пускане на пазара. Също така криминализира фалшифицирането, унищожаването или повреждането на културни ценности, когато е извършено умишлено.

- **Декларации**

Срещи на върха на държавните и правителствените ръководители на страните членки на Съвета на Европа:

Първа среща на върха (Виена, 8-9 октомври 1993 г.)

В декларацията[22] се изразява убеждението, че културното сътрудничество чрез образование, медии, културни действия, опазване и обогатяване на културното наследство

[20] Рамковата конвенция за стойността на културното наследство за обществото. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=199
[21] Конвенцията на Съвета на Европа относно престъпленията, свързани с културни ценности. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=221
[22] Vienna Declaration. Decl(09/10/93) 09/10/1993. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680536c83

и участието на младите хора, е от съществено значение за създаването на сплотена, но разнообразна Европа.

Втора среща на върха (Страсбург, 10-11 октомври 1997 г.)

В декларацията[23] отново се потвърждава значението, което се отдава на защитата на европейското културно и природно наследство и на популяризирането и осведомеността за него. Държавните и правителствените ръководители решават да стартират кампания през 1999 г. на тема „Европа, общо наследство“, зачитайки културното многообразие, въз основа на съществуващи или бъдещи партньорства между правителства, образователни и културни институции, и индустрията.

Декларация за културното многообразие (7 декември 2000 г.)

Декларацията подчертава, че в контекста на глобалните пазарни влияния върху културите и културния обмен, съвременните демократични държави имат ново предизвикателство: разработването на политики за осигуряване на културното многообразие, съществуващо едновременно в рамките на различните юрисдикции.

- **Резолюции и декларации, приети на министерски конференции на министрите, отговарящи за културното наследство**

Първа конференция на европейските министри за опазване и възстановяване на недвижимото културно наследство[24] (Брюксел, 25-27 ноември 1969 г.)

Резолюция № 1 препоръчва на правителствата да организират експедитивното съставяне на списък със защитените обекти на културното наследство, а когато е възможно, да работят върху картата на европейското културно наследство, създадена от Съвета за културно сътрудничество, определяйки обектите, които трябва да бъдат защитени, така че информацията да може да се използва като основа за планиране и/или други защитни мерки; да изготвят карти, показващи сградите, местностите и природните дадености от културен интерес, които трябва да бъдат зачитани. Съветът на Европа да продължи и засили действията си, наред с другото, като създаде комитет, съставен от правителствени експерти от държавите - страни по Европейската културна конвенция, на специалисти по опазване на недвижимото културно наследство и на специалисти по градоустройство, подпомагани от независими експерти, назначени от Генералния секретар

[23] Second Summit : Final Declaration and Action Plan. CM(97)169 11/10/1997. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=090000168063dced

[24] First Conference of European Ministers responsible for the Preservation and Rehabilitation of the Cultural Heritage of Monuments and Sites (Brussels, 25-27 November 1969).

на Съвета на Европа. Програмата на комитета да включва следните приоритетни теми: разработване на харта, определяща общите принципи и насоки на цялостна политика за опазване и възстановяване на европейското недвижимо културно наследство; създаване на система за обмен на информация за опазване на европейското недвижимо културно наследство; формулиране на становища относно изготвянето на защитни регистри и описи на националното наследство и тяхното практическо приложение; разработване на принципи и методи на работа, съответстващи на нуждите на правителствата и местните власти.

Резолюция № 2 за организиране на година, посветена на опазването и възстановяването на недвижимото културно наследство.

Втора европейска конференция на министрите, отговарящи за архитектурното наследство[25] (Гранада, 3-4 октомври 1985 г.)

Резолюция № 1 относно прилагането на Конвенцията за опазване на архитектурното наследство на Европа

Резолюция № 2 за насърчаване на архитектурното наследство в социокултурния живот и като фактор за качеството на живот

Резолюция № 3 относно икономическото въздействие на политиките за опазване

Резолюция № 4 относно физическото опазване на архитектурното наследство и необходимостта от борба със замърсяването

Резолюция № 5 относно бъдещи програми за европейско сътрудничество за популяризиране на историческото наследство

Трета европейска конференция на министрите, отговарящи за културното наследство (Валета, 16-17 януари 1992 г.)

Резолюция № 1 за археологическото наследство

Резолюция № 2 относно институционалната рамка за общоевропейско сътрудничество по отношение на културното наследство, отворено за други региони на света

Резолюция № 3 относно приоритетите на общоевропейски проект за културно наследство

[25] Second European Conference of Ministers responsible for the Architectural Heritage (Granada, 3-4 October 1985).

Резолюция № 4 за опазване в ситуации на конфликт

Четвърта конференция на министрите, отговарящи за културното наследство[26] (Хелзинки, 30-31 май 1996 г.)

Хелзинкска декларация за политическото измерение на опазването на културното наследство в Европа

Резолюция №1 за културното наследство като фактор в изграждането на Европа

Резолюция № 2 за културното наследство като фактор за устойчиво развитие

Пета европейска конференция на министрите, отговарящи за културното наследство[27] (Порторож, Словения, 6-7 април 2001 г.)

Резолюция № 1 за ролята на културното наследство и предизвикателството на глобализацията

Резолюция № 2 относно бъдещите дейности на Съвета на Европа в областта на културното наследство, 2002-2005 г.

Декларация за ролята на доброволческите организации в областта на културното наследство

Окончателна декларация

Шеста конференция (Намюр, 23-24 април 2015 г.)

Намюрска декларация

Декларацията от Намюр[28] определя целите и приоритетите за бъдеща обща европейска стратегия за културното наследство. Министерствата призовават тази стратегия да бъде разработена в тясно сътрудничество с Европейския съюз, ЮНЕСКО и други международни заинтересовани страни и да предложи визия и 10-годишна рамка за действия и да насърчи споделен и обединяващ подход към управлението на наследството. Те също така искат да се обърне нужното внимание на четири приоритета: приносът на наследството за качеството на живот и жизнената среда, приносът му за привлекателността и просперитета на Европа, образованието и ученето през целия живот и управлението на гражданското участие в областта на наследството.

[26] Fourth European Conference of Ministers responsible for the Cultural Heritage (Helsinki, 30-31 May 1996).
[27] Fifth European Conference of Ministers responsible for the Cultural Heritage (Portoroˇ, Slovenia, 6-7 April 2001).
[28] Namur Declaration. https://resources.riches-project.eu/namur-declaration-ch-in-the-21th-century-for-living-better-together-towards-a-common-strategy-for-europe

- **Резолюции и препоръки на Комитета на министрите, пряко засягащи идентификацията и каталогизиране на недвижимите културни ценности**

Резолюция (66) 19[29] относно критериите и методите за каталогизиране на древни сгради, исторически или художествени обекти

С резолюцията се призовава правителствата членки на Съвета на Европа да следват незабавно политика, насочена към:

1. незабавно предприемане на необходимите стъпки за осигуряване на незабавна защита на групи и зони от сгради от исторически и художествен интерес посредством:

а/ идентифициране и каталогизиране на културните ценности, които трябва да бъдат защитени съгласно:

- критерии,

- методи,

- индексна карта на модела,

- терминология,

заложени в глава II от доклада от симпозиум А на Съвета за културно сътрудничество;

б/ незабавно прилагане на адекватни мерки за защита след идентифициране на културна ценност, без да се чака завършването на защитния регистър;

в/ създаване на механизми, позволяващи предприемането на спешни защитни мерки в очакване на адаптирането на съществуващото законодателство за регионално планиране към изискванията на художественото и историческото наследство;

2. проектиране на тези национални защитни регистри за последваща употреба като съставни части на централен консолидиран защитен регистър на европейско ниво.

Резолюция (72) 21[30] относно съставянето на национални регистри на паметници, групи от сгради и обекти от исторически или художествен интерес

Като се взема предвид Резолюция (66) 19 от 29.03.1966 г., призоваваща правителствата-членки да следват политика, насочена към предприемане на необходимите

[29] https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/texts-of-reference
[30] https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804e2562

стъпки за осигуряване на незабавна защита на групи и зони на сгради от исторически и художествен интерес чрез средства на:

а) идентифициране и каталогизиране на културните ценности, които трябва да бъдат защитени, ако е възможно въз основа на образец на индексна карта за Списъка на европейското културно наследство (IECH);

б) незабавно прилагане на адекватни мерки за защита след идентифициране на културна ценност, без да се чака завършването на защитния опис;

в) създаване на механизми, които да позволят предприемането на спешни защитни мерки в очакване на адаптирането на съществуващото законодателство за регионално планиране към изискванията на художественото и историческото наследство.

Препоръчва се на правителствата-членки да се погрижат при прилагането на мерките, посочени по-горе, независимо дали чрез законодателство или чрез друг подходящ и ефективен метод, националният защитен регистър да бъде взет предвид на всички етапи на регионалното планиране и, доколкото е възможно, във всички други схеми за опазване и възстановяване на недвижимото културното наследство.

Препоръка № R (95) 3[31] относно методите и системите за координиране на документацията, свързани с исторически сгради и паметници на архитектурното наследство

Имайки предвид член 2 на Конвенцията за защита на архитектурното наследство на Европа, която подчертава необходимостта от поддържане на регистри или изготвяне на подходяща документация като предпоставка за политика за опазване;

като се взема предвид член 17 относно обмена на информация по политиките за опазване, особено по отношение на методите за регистриране и възможностите, предоставени от новите технологии за идентифициране и записване на наследството;

Препоръчва на правителствата на държавите-членки:

I. да продължат да си сътрудничат за събиране и обмен на информация, за да доразвият управлението на архитектурното наследство, като гарантират публикуването и редовното актуализиране на подробен регистър от центровете за документация в полза на всички потребители;

II. да насърчават приемането на регистър с основни данни за недвижимите културни ценности. Общият минимален регистър следва да улеснява обмена на

[31] https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804d0acf

информация между държави и организации и да задоволява потребностите на обществеността от информация, свързана с исторически сгради и паметници;

III. признава се, че приемането на регистър с основните данни представлява стъпка към идентифицирането на методите и техническите стандарти, необходими за компютризиран обмен на данни, и се гарантира, че идентифицирането на такива стандарти трябва да се преследва като приоритет от съответните центрове за документация в държавите-членки в поредица от съвместни дейности, осъществявани под егидата на Съвета на Европа;

В Препоръка № R (95) 3 предложени раздели за регистъра на основните данни на недвижимите културни ценности. Разделите от 1 до 4 са задължителни:

1. Име на недвижимия обект и следните препратки: Уникален референтен номер; Дата на съставяне; Име на организацията, отговорна за създаването на записа; Препратка към свързани записи на обекти и квалификатор към този обект; Препратки към записи с подвижни и неподвижни елементи, като витражи, стенописи, скулптурни декорации и др.; Препратки към документация; Препратка към археологически записи, напр. записи от археологически разкопки с тези на архитектурни структури на едно и също място; Препратки към екологични записи, които описват нивата на защита на околната среда, свързана с обекта или местността.

2. Местоположение: административно местоположение, геополитическа единица, държавно административно деление, административно подразделение; адрес; географски координати; Кадастрална справка/поземлена единица.

3. Тип на функциите: тип сграда, определен от функцията му; категория.

4. Датиране: век, период от време, точна дата.

Раздели от 5 до 9, не са задължителни и ще варират в зависимост от характера на записа и индивидуалните организационни изисквания.

5. Лица и организации, свързани с историята на сградата: Този раздел позволява идентифициране на лица и организации, свързани с изграждането на сградата, напр. архитекти или неговата функция, напр. първоначалните собственици. Полетата могат да се повтарят, за да се посочат лица и организации, свързани със сградите за определен период от време. Подробна информация може да се съхранява в свързани биографични файлове; Роля в историята на сградата: ролята на лицето или организацията по отношение на сградата, т.е. неговата конструкция, функция, реставрация, модификация, разрушаване и др., напр. архитект; Данни за лицата или организацията, свързани с историята на сградата.

6. Строителни материали и конструктивни техники; Покривни материали.

7. Физическо общо състояние, напр. съборена, разрушена, преустроена, реставрирана сграда и общо състояние – напр. добро, задоволително, лошо и т.н.

8. Защита и правен статус – тип защита и степен на защита.

9. Бележки; Историческо резюме.

Резолюция (66) 20[32] относно възстановяването на паметниците

Настоятелно се призовава правителствата-членки да съставят или завършат каталога на недвижимите паметници, които трябва да бъдат запазени, заедно с тяхната среда и тяхното съдържание, съгласно критериите, приети на Симпозиум А на Съвета за културно сътрудничество.

- Следващите **официални документи**[33] се занимават със защитата на архитектурата, археологическото наследство, ландшафта, общественото значение на културното наследство, аудиовизуалното наследство и престъпленията, свързани с културни ценности.

Резолюция (68) 11 относно принципите и практиката на активното опазване и възстановяване на групи и зони от сгради от исторически или художествен интерес;

Резолюция (72) 20 относно временни мерки за опазване на културното наследство на паметници и обекти;

Препоръка № R (89) 6 относно опазването и подобряването на селското архитектурно наследство;

Препоръка № R (91) 13 относно опазването на архитектурното наследство от XX век;

Резолюция (73) 3 относно политиките за възраждане на селските райони в баланса между града и селото;

Препоръка № R (86) 11 относно откритото градско пространство;

[32] https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804f508d
[33] https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/texts-of-reference

Препоръка № R (89) 5 относно защитата и подобряването на археологическото наследство в контекста на дейностите по градоустройствено и селско планиране;

Препоръка № R (95) 9 относно интегрираното опазване на зоните с културен ландшафт като част от политиките за ландшафта;

Препоръка 195 (2006) относно „Съвместяване на наследство и модерност“;

Резолюция (68) 12 относно активното поддържане на паметници, групи и зони от сгради от исторически или художествен интерес в контекста на регионалното планиране;

Препоръка № R (98) 4 относно мерките за насърчаване на интегрираното опазване на исторически комплекси, съставени от недвижимо и движимо имущество;

Европейска харта за архитектурното наследство (1975 г.);

Препоръка 1484 (2000) относно управлението на катедрали и други големи религиозни сгради в употреба;

Препоръка № R (2005) 13 относно управлението на университетското наследство;

Препоръка № R (93) 9 относно опазването на архитектурното наследство от природни бедствия;

Препоръка № R (97) 2 относно устойчива грижа за културното наследство срещу физическо влошаване поради замърсяване и други подобни фактори;

Сравнителен анализ на публични национални регистри на недвижимите културни ценности в Европейския съюз

Като първа стъпка за този анализ са проучени известни уебсайтове на националните агенции, отговорни за управлението на културното наследство от държави на Европейския съюз, за да се установи съществуването на бази данни за недвижмото културно наследство. Използвани са и други уебсайтове за това първоначално търсене, като ЮНЕСКО, COE и ICOMOS.

Като втора стъпка, за допълнителна точност е използвана базата данни HEREIN[34] за идентифициране и проверка на източниците за базите данни, информацията за управлението на културното наследство. HEREIN е европейска информационна мрежа за културно наследство, разработена през 2014 г. в рамките на Съвета на Европа, която

[34] European Cultural Heritage Information Network. https://www.coe.int/en/web/herein-system

обединява европейски публични администрации, отговарящи за националните политики и стратегии за културното наследство, за да служи като мрежа за сътрудничество в областта на културното наследство. Извършено е търсене на подробности в авторитетната база данни на националните доклади за културното наследство, предоставени от европейските страни-членки. Националните доклади за културното наследство се основават на информация, събрана от координаторите на HEREIN сред служители във всички министерства и организации за културно наследство, както и допълнителни експерти в областта. Всеки доклад за националното наследство съдържа информация за регистрите за културно наследство и базите данни, разработени от всяка държава, включително подробности за съдържанието и нивото на детайлност. В резултат на това търсене са идентифицирани държавите с национални регистри и бази данни, които са публично достъпни. Всяка база данни е посетена за добиване на повече подробности за сайта и документите, намерени в него. За да се осигури сравнимост, са определени индикатори са сравнение, които са дефинирани като съществени. Дадени са приоритети на следните **индикатори** за преглед на регистрите на недвижимото културно наследство:

1. Обществено достъпен онлайн регистър;

2. Потребителски ориентиран дизан;

3. Възможност за търсене по ключови думи и лесен за използване;

4. Редовна актуализация;

5. Изчерпателност на информацията;

6. Достъп до геопортал и пространствени данни;

7. Единен портал;

Национални публични регистри на недвижимото културно наследство в Европейския съюз

Държава	Обществено достъпен онлайн регистър	Потребителски ориентиран дизайн	Възможност за търсене по ключови думи и лесен за използване	Редовна актуализация	Изчерпателност на информацията	Достъп до геопортал или пространствени данни	Единен портал	Линк към регистъра
Австрия	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	https://www.inspire.gv.at/Geoportale/Geoportale-der-Laender.html https://www.bda.gv.at/service/denkmalverzeichnis/denkmalliste-gemaess-3-dmsg.html
Белгия **Фландрия и Валония са с отделни регистри и геопортали**	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Не	https://lampspw.wallonie.be/dgo4/site_ipic https://geoportail.wallonie.be/home.html https://www.herita.be/nl https://inventaris.onroerenderfgoed.be https://www.onroerenderfgoed.be https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/zoeken
България	Да	Не	Не	Не	Не	Не	Не	http://ninkn.bg/Documents/categoryPreview

Гърция	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Частично	https://www.arxaiologikoktimatologio.gov.gr/en https://nationalarchive.culture.gr/el
Германия **Всяка провинция е с отделен регистър и геопортал**	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Не	Всяка от 16-те провинции е с отделен регистър. Към момента се изработва единен регистър, който обединява всички в един портал.
Дания	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	https://www.kulturarv.dk/fundogfortidsminder https://www.kulturarv.dk/fbb/index.htm;jsessionid=E88718E710D1C7E7BE6BC4E03B8637D0
Естония	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	https://register.muinas.ee/public.php https://geoportaal.maaamet.ee/eng
Ирландия	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	https://www.buildingsofireland.ie/buildings-search https://data.gov.ie/dataset/national-inventory-of-architectural-heritage-niah-national-

								dataset https://maps.archaeology.ie/HistoricEnvironment https://data.gov.ie/dataset/national-monuments-service-archaeological-survey-of-ireland
Испания **Всяка автономна област е с отделен регистър и геопортал**	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Не	https://www.culturaydeporte.gob.es/bienes/cargarFiltroBienesInmuebles.do?layout=bienesInmuebles&cache=init&language=es https://repositorio.iaph.es/ http://www.sipca.es/censo/busqueda_simple.html https://www.asturias.es/general/-/categories/572468?p_r_p_categoryId=572468 http://www.conselldemallorca.info/sit/phistoric/index_ca.html http://www.gobiernodecanarias.org/cultura/patrimoniocultural/bics https://www.culturadecantabria.com/listado-patrimonio https://cultura.castillalamancha.es/patrimonio/catalogo-patrimonio-

								cultural https://servicios.jcyl.es/pweb/portada.do https://invarquit.cultura.gencat.cat/simple-search https://invarque.cultura.gencat.cat/simple-search https://ceice.gva.es/va/web/patrimonio-cultural-y-museos https://abertos.xunta.gal/catalogo/cultura-ocio-deporte/-/dataset/0375/bens-interese-cultural-bic https://datos.madrid.es/portal/site/egob/menuitem.c05c1f754a33a9fbe4b2e4b284f1a5a0/?vgnextoid=92a4194726e93510VgnVCM1000001d4a900aRCRD&vgnextchannel=374512b9ace9f310VgnVCM10000000171f5a0aRCRD&vgnextfmt=default https://www.patrimur.es/bienes-de-interes-cultural1 https://www.iderioja.larioja.org/vct/index.php?c=6171716a48716a46564f726e71666f5a362f535558513d3d&cm=0
Италия	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	https://catalogo.benicul

								turali.it
Кипър	Да	Не	Частично	Да	Частичност	Не	Частично	http://www.mcw.gov.cy/mcw/da/da.nsf/DMLmonum_gr/DMLmonum_gr?OpenDocument https://cyprusgazetteer.org
Латвия	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	https://mantojums.lv/cultural-objects
Литва	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	https://kvr.kpd.lt
Люксембург	Да	Не	Частично	Да	Да	Да	Да	https://inpa.public.lu/fr/patrimoine/patrimoine_protege.html https://cnra.lu/fr/zoa
Нидерландия	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl
Полша	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	https://zabytek.pl
Португалия	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	https://www.patrimoniocultural.gov.pt/en/patrimonio/patrimonio-imovel/como-inventariar https://patrimoniodgpc.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=7f7d5674280f41849c0a0869ced22d91
Румъния	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	https://map.cimec.ro/

								Mapserver http://ran.cimec.ro/sel.asp?Lang=EN https://patrimoniu.ro/ro/articles/patrimoniu-construit
Словакия	Да	Да	Да	Да	Да	Да В процес	Да В процес	https://www.pamiatky.sk https://www.pamiatky.sk/pamiatkovy-informacny-system
Словения	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	https://geohub.gov.si/ghapp/iskd/?page=RNPD https://geohub.gov.si/ghapp/giskd/?showLayers=MK_EVRD_6832;GH_ZK_KO_4077
Унгария	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	https://archeodatabase.hnm.hu/hu https://muemlekem.hu
Финландия	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	https://museovirasto.finna.fi/arkeologia/Search/Results?limit=100&dfApplied=1&type=AllFields&filter%5B%5D=~building%3A%221%2FMuseovirasto%2FArkeologian+kuvakokoelma%2F%22 https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx

Франция	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	https://www.pop.culture.gouv.fr/search/list?base=%5B%22Patrimoine%20architectural%20%28M%C3%A9rim%C3%A9e%29%22%5D http://atlas.patrimoines.culture.fr/atlas/trunk
Хърватия	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	https://registar.kulturnadobra.hr/# https://geoportal.kulturnadobra.hr/geoportal.html#
Чехия	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	https://pamatkovykatalog.cz https://www.npu.cz/pamatkovy-fond
Швеция	Да	Да	Да	Да	Да	Да	Да	https://www.raa.se/hitta-information/bebyggelseregistret-bebr https://pub.raa.se

3.1. Преглед на системата за опазване на културното наследство и анализ на Регистъра на недвижимото културно наследство на Италия

Системата за защита на културното наследство в Италия е сложна и включва различни нива на управление, правителствени, неправителствени организации и частни субекти.

Правната рамка на италианското културно наследство датира от векове преди обединението на страната през 1861 г. Учените смятат, че първото законодателство, установяващо контрол върху износа на културни предмети, е решението от 24 октомври 1602 г. на Фердинандо I де Медичи, велик Херцог на Тоскана. Първият всеобхватен италиански закон за културното наследство е одобрен от италианския парламент през 1909 г. (Закон № 364/1909). Codice dei Beni Culturali e del Paesaggio (Кодекс за културното наследство и ландшафта) е важна част от италианското законодателство, която предоставя цялостна рамка за защита, управление и популяризиране на културното наследство и ландшафта на Италия. Той е приет като законодателен декрет № 42 на 22 януари 2004 г. и оттогава претърпява няколко изменения и актуализации. Кодексът е разделен на три основни части. Част I: Културно наследство: този раздел от Кодекса очертава различните категории активи на културното наследство, включително недвижими (като паметници, археологически обекти и исторически градски центрове), движими активи (като произведения на изкуството и археологически артефакти) и нематериални активи (като традиции, обичаи и езици). Той също така установява критериите за идентифициране и каталогизиране на тези активи, както и процедурите за деклариране на актив като представляващ културен интерес. Част II: Пейзаж: разделът се фокусира върху опазването и управлението на ландшафта на Италия, който се счита за неразделна част от културното наследство на страната. Дефинирано е понятието „ландшафт“ като резултат от взаимодействието между природни и човешки фактори и се признава необходимостта от балансиране на опазването на околната среда с устойчивото икономическо развитие. Кодексът очертава различни категории ландшафти и определя критериите и процедурите за определяне на защитени ландшафтни територии. Част III: Общи и преходни разпоредби: разделът предоставя общи разпоредби, приложими за опазването на културното наследство и ландшафта, включително разпоредби за обществен достъп, финансови ресурси, санкции за неспазване и координация между различните нива на управление.

Кодексът за културното наследство и ландшафта се прилага от Министерството на културното наследство и туризма (MiBACT) и неговите регионални отдели (Soprintendenze). Кодексът играе значителна роля в укрепването на системата за защита на културното наследство на Италия, като се стреми да предостави ясна, всеобхватна и

модерна правна рамка, която да гарантира опазването, подобряването и устойчивото използване на богатите и разнообразни културни и ландшафтни активи на страната.

В списъка на ЮНЕСКО за световно наследство Италия присъства с 58 признати ценности. Опазването и подобряването на такова огромно наследство е огромно предизвикателство. От една страна, културните ценности изискват адекватно управление, за да осигурят на хората лесен достъп; от друга страна, това огромно наследство трябва да бъде наблюдавано и защитено от вандализъм или разрушение, както и от последиците от изменението на климата, замърсяването и хидрогеоложката нестабилност във времето. С толкова обширно наследство, изложено на различни рискове, подходът, който Италия е възприела, се основава на строгост в законите. Въпреки рестриктивните закони обаче, има немалко случаи, когато тези разпоредби се нарушават. През 2014 г. реставрацията на Колизеума е обект на скандал, когато се разкрива предполагаема корупция между изпълнителите и държавните служители, участващи в управлението на проекта.[35] Според обвиненията, фирмите са надценили разходите за реставрацията, за да увеличат печалбите си, а държавни служители са получили подкупи в замяна на възлагането на договорите.[36] Твърденията са обект на криминално разследване и някои държавни служители са арестувани. Реставрацията включва почистване на фасадата и инсталиране на ново осветление, което да подчертае архитектурната й красота. Реставрацията на Колизеума е временно спряна, докато продължи разследването.[37] Работата е възобновена през 2015 г. под надзора на нов изпълнител и завършена през 2016 г. В обобщение, скандалът с реставрацията на Колизеума предизвика тревога и внимание в Италия и по света.

Друг случай е при реставрацията на древния град Помпей, в който бившият му мениджър Марчело Фиори и бившият реставратор Луиджи Д'Амора са обвинени в злоупотреба с 5 милиона евро от фондовете на Европейския съюз, предназначени за реставрацията на обекта.[38] През 2014 г. и двамата са осъдени за присвояване и получават условни присъди.

Италианските закони и институции, пряко свързани с регистъра на недвижимото културното наследство, са :

1. Кодекс за културното наследство и ландшафта (Codice dei Beni Culturali e del Paesaggio, 2004): Законът регулира опазването и управлението на културното наследство в

[35] https://www.leggioggi.it/restauro-colosseo-per-codacons-abuso-turbativa-dasta-e-corruzione
[36] https://www.ilfattoquotidiano.it/2016/08/09/della-valle-dubbi-della-corte-dei-conti-su-restauro-del-colosseo-a-tods-diritti-duso-per-oltre-20-anni-e-lavori-in-ritardo/2964323
[37] https://codacons.it/colosseo-corte-dei-conti-d-ragione-al-codacons-su-tutta-la-linea
[38] https://mg.co.za/article/2013-02-06-pompeiis-105m-euro-makeover

Италия и изисква създаването на национален регистър на културното наследство за управление на недвижимото културно наследство на страната.[39]

2. Националният институт по археология и история на изкуството (Istituto Nazionale di Archeologia e Storia dell'Arte): Организацията отговаря за идентифицирането, защитата и управлението на културното наследство в Италия и поддържа редица регистри и бази данни, свързани с културно наследство.[40]

3. Министерството на културното наследство, дейности и туризъм отговаря за разработването и прилагането на политиката на Италия за културното наследство, включително създаването и поддържането на регистри на културното наследство.[41]

4. Националният туристически борд (ENIT-Agenzia Nazionale del Turismo): Организацията насърчава туризма в Италия и предоставя информация за културното наследство на страната, включително достъп до регистри и бази данни на културното наследство.[42]

5. Националните архиви (Archivio di Stato): Организацията поддържа редица архиви и бази данни, свързани с италианското културно наследство, включително регистър на защитените обекти на културното наследство.

6. Регионалните администрации и местните надзорни органи.

Регистрите на недвижимото културно наследство в Италия играят решаваща роля в опазването на богатото културно наследство на страната.

Основният регистър на културното наследство в Италия е Catalogo Generale dei Beni Culturali, на бълг. Общ каталог на изящните изкуства и паметници[43], създаден през 1939 г. Регистърът съдържа културните обекти и паметници с национално значение, включително църкви, музеи, дворци и археологически обекти, но също така движимите културни ценности и нематериално културно наследство.

Стандартите и инструментите за каталогизиране на културното наследство се определят от Централния институт за каталогизиране и документация (ICCD), орган на Министерството на културното наследство и дейности. Каталогизирането има за цел да идентифицира и опише културните активи, за които е признат художествен, исторически, археологически или етно-антропологичен интерес. Дейностите по каталогизиране се

[39] Codice dei beni culturali e del paesaggio. https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/11/20/codice-dei-beni-culturali-e-del-paesaggio
[40] Istituto Nazionale di Archeologia e Storia dell'Arte. https://www.inasaroma.org
[41] Ministero per i beni e le attività culturali. www.beniculturali.it
[42] ENIT - Agenzia Nazionale del Turismo. https://www.mostrevirtuali.enit.it
[43] Catalogo Generale dei Beni Culturali. https://catalogo.beniculturali.it

осигуряват от държавата с помощта на отделните региони и други териториални образувания.[44]

Данните, които понастоящем присъстват в Общия каталог на културното наследство, се предоставят до голяма степен от SIGECweb - Информационна система за общия каталог, създадена с цел да обедини и оптимизира процесите, свързани с каталогизирането, като гарантира качеството на произведените данни и тяхното съответствие с националните стандарти. С оглед стимулирането на цифровизацията, както и пълното използване и подобряване на ресурсите, през 2021 г. Централният институт за каталогизиране и документация значително подобрява разпространението на каталожни данни и публикува новия Общ каталог на културното наследство. Новият интерфейс се придържа към националната политика за отворени данни, за да позволи връзката им с други данни за културното наследство, съгласно парадигмата на свързаните отворени данни. Така се улеснява повторното използване на ресурси, публикувани в мрежата и взаимното свързване на данни чрез механизми за сходство или равенство, като се благоприятства разширяването на първоначалните информационни активи.

Освен Общия каталог, се поддържат няколко **регионални и местни регистъра**, които предоставят по-подробна информация за културното наследство в конкретни региони на страната. Тези регистри се поддържат от местните власти и включват информация за историята, архитектурата и културното значение на всеки обект. Министерски проект предвижда поетапно дигитализирано публикуване и интегриране с данните, събирани от регионалните документационни центрове.

Регистрите имат ключова роля в защитата и опазването на културното наследство на Италия. Като документират местоположението, историята и значението на всеки обект, регистрите служат като ценен ресурс за историци, археолози и други експерти в областта. Информацията, съдържаща се в регистрите, се използва за подпомагане на разработването на планове за консервация и реставрация на културни обекти и паметници.

Общият каталог на културното наследство на Италия е разработен от временна група от компании от името на Централния институт за каталогизиране и документация на Министерството на културното наследство и дейности между 2009 и 2010 г.[45] Централният институт за каталогизиране и документация в рамките на Министерството на културното наследство, определя стандартите и инструментите за каталогизиране и документиране на националното археологическо, архитектурно, историко-художествено и етно-антропологично наследство в съгласие с регионалните офиси за документиране на културно наследство. Също така институтът управлява Общата информационна система на каталога SIGEC и извършва изследвания в сектора на каталогизирането.

[44] https://catalogo.beniculturali.it/progetto
[45] https://www.lucarosati.it/blog/catalogo-beni-culturali

Информационната система съхранява и подобрява фотографските и въздушните фотографии, съхраняващи се в неговите архиви и които са отворени за обществено обсъждане. Общата информационна система на каталога е националната система за интегрирано управление на знания за италианското културно наследство. Системата е проектирана с цел оптимизиране на процесите, свързани с каталогизирането на културното наследство, като гарантира, благодарение на специфични процедури, качеството на произведените данни и тяхното съответствие със стандартите, определени на национално ниво, както и хомогенността на информацията.

Хомогенността е необходима предпоставка за правилното използване и споделяне. Функциите, разработени в системата, позволяват чрез сложна система от връзки, да се интегрират всички когнитивни данни за активите в единен контекст. По този начин придобитите знания могат да се използват за най-разнообразни нужди: териториално планиране, статистически анализи, изследвания, преподаване, туризъм, улесняване на сътрудничеството между различните органи, активни в културния сектор. Целта на информационната система е преди всичко да гарантира, че всички субекти, работещи в областта на културното наследство, разполагат с необходимата технологична инфраструктура, независимо от придобиването на специфично хардуерно и софтуерно оборудване в техните оперативни офиси. По този начин услугите, предлагани от системата, инсталирана в регионалните дирекции за културно наследство, ще могат да се използват чрез уеб интерфейс от всички субекти, присъстващи в съответните територии на компетентност. Следователно информационната система SIGEC Web е основен инструмент в процеса на хармонизиране и интегриране на различните компоненти на Министерството на културното наследство. Неразделна част от проекта SIGEC Web е публичният портал, който позволява достъп до Общия каталог на културното наследство на по-широка аудитория от хора.

Структура на публичния портал на „Общ каталог на изящните изкуства и паметници”

Дисциплинарен сектор	**Подраздел**
Археологически активи:	Археологически комплекси; Археологически паметници; Археологически находки;

	Стратиграфски есета; Археологически обекти; Таблица с археологически материали;
Архитектурни и ландшафтни активи:	Архитектура; Паркове/градини;
Етно-антропологично наследство:	Нематериално етно-антропологично наследство; Материално етно-антропологични наследство;
Снимкови активи:	Фотография; Фотографски фондове;
Музикални активи: Натуралистични активи:	Музикални инструменти; Физическа антропология; Природно наследство – Ботаника; Природно наследство– минералогия; Природно наследство – палеонтология; Природно наследство – Петрология. Природно наследство – Планетология; Природно наследство – Зоология
Нумизматични активи	
Научни и технологични активи	
Исторически и художествени активи:	Чертежи;

	Гравюри; Произведения/предмети на изкуството; Произведения/обекти на съвременното изкуство; Щампи; Старинни/съвременни дрехи

Структурата е организирана в хомогенни групи от информация, наречени "параграфи"; всеки параграф съдържа „полета“, които могат да бъдат прости (индивидуални елементи за попълване) или „структурирани“, т.е. съдържащи подполета, които заедно допринасят за формирането на информацията. Тези елементи имат специфични свойства, като дължина, повторяемост, задължителен характер, наличие на контролирани речници или вид на видимост за публичното разпространение на данни в мрежата.

В националната каталожна система всяка културна единица присвоява каталожен код, който я идентифицира уникално. Този код, който трябва да бъде включен във формуляра на каталога, е в основата на целия процес на управление на данните и се състои от три части: 1. регионалния код (двуцифрен акроним, който идентифицира италианския регион, към който принадлежи); 2. номера на общия каталог (осемцифрен номер, определен според прогресивния ред, отнасящ се до конкретен регион); 3. всеки суфикс на номера на общия каталог (акроним, съставен от букви от азбуката и използван в случай на ревизия на предишни карти).

Стандартите за каталогизиране са били обект на сложен еволюционен процес. За разлика от старите модели, които се занимават с информацията за каталогизираните активи по много по-дискурсивен начин, новите инструменти за каталогизиране се основават на методология и принципи, които извършват разбивката на информацията, така че да улеснят контрола и компютъризираното управление на данните. Освен това е дефинирана споделена обща логическа структура, която позволява хомогенно третиране на знанието, независимо от вида на културната ценност.

Каталожните карти са организирани в три макро-категории:

- движими активи (например предмети като картини, скулптури или археологически находки)
- недвижими имоти (например дворци, църкви или археологически обекти и паметници)

- нематериални активи (например устни традиции, езици, сценични изкуства, социални и ритуални практики)

В тези макрокатегории се съдържат дисциплинарни сектори:

- археологически активи;
- архитектурни и ландшафтни активи;
- етно-антропологични активи;
- фотографски активи;
- музикални активи;
- натуралистични активи;
- нумизматични активи;
- научни и технологични активи;
- исторически и художествени активи;

Дисциплинарните сектори могат да имат подраздели, напр. дисциплинарният сектор за архитектурно и ландшафтно наследство включва два типа подраздели: „Архитектура" и „Паркове и градини".

Системата по същество се състои от две информационни среди: 1. производство и управление на каталожните карти (оперативна подсистема) и 2. публично използване на каталога (потребителска подсистема).

Освен Общия каталог на културното наследство, в Италия съществуват множество регионални информационни системи, като:

- SIRBeC: Регионална информационна система за културно наследство. Това е регионална информационна система, която събира и организира информация за културното наследство в различните италиански региони.
- Polo Museale del Lazio: управлява музеите, галериите и археологическите обекти в региона на Лацио и предлага серия от онлайн ресурси и информационни системи.
- Opera del Duomo di Firenze: разполага с онлайн база данни, достъпна за обществеността, която съдържа информация за произведения на изкуството и исторически обекти, запазени в комплекса на Duomo di Firenze.

В допълнение към тези системи много италиански региони са разработили свои собствени информационни системи за каталогизиране и популяризиране на културното наследство. Някои примери са:

- Културно наследство на Ломбардия (Ломбардия);
- Информационна система за културно наследство на регион Тоскана (Тоскана);

- Информационна система за културното наследство на регион Пулия (Пулия);
- Информационна система за културно наследство на регион Сицилия (Сицилия);
- Информационна система за културно наследство на регион Пиемонт (Пиемонт);

Поради това, че съществуват множество информационни системи на територията на Италия, управлявани от различни местни и регионални администрации и надзорни органи, данните и информацията могат да бъдат записвани и каталогизирани по различни начини. Тази нееднородност може да затрудни интегрирането и сравняването на информация между ресурси и системи. За справяне с нееднородността на данните са стартирани национални и регионални инициативи за разработване на по-интегрирани и стандартизирани информационни системи. Именно Общия каталог на културното наследство на Италия на Централния институт за каталогизиране и документация е системата за каталогизиране, която има за цел да създаде единна методология за каталогизиране на културното наследство в Италия. Въпреки усилията обаче, нехомогенността на данните остава значително предизвикателство в областта на опазването и документирането на недвижимото културно наследство. В някои случаи наличните данни за недвижими културни ценности може да не са пълни, точни или актуални. Това се дължи на липса на ресурси, персонал или умения в отделните региони, необходими за каталогизиране и поддържане на информация.

Достъпът до информация за недвижимото културно наследство в някои системи е ограничен поради липсата на удобни за потребителя цифрови платформи. Често се срещат недостатъчно сведения или съществуват ограничения при разкриването на пълната информация пред обществеността. Това от своя страна намалява интереса и подкрепата на обществото за опазването и валоризацията на културното наследство. За справяне с тези проблеми е важно да се насърчи сътрудничеството между институциите, да се разработят единни стандарти за каталогизиране и документиране, да се подобри достъпността на информацията и да се увеличат инвестициите в ресурси и технологии за опазване и подобряване на недвижимото културно наследство.

3.2. Преглед на системата за опазване на културното наследство и анализ на Регистъра на недвижимото културно наследство на Естония

В Естония културното наследство се управлява от Министерството на културата, Съвета за национално наследство, общинските и градските управи. Основните функции са организиране на работата по опазване на културните ценности, държавен надзор на

паметниците и територииите за опазване на културното наследство, прилагане и развитие на музейната политика, поддържане на регистъра на паметниците на културата и информационната система на музеите, издаване на сертификати за компетентност и разглеждане на заявления за износ на културни ценности. Съветът за националното наследство има свои офиси във всички окръзи. В Талин, Тарту, Вилянди и Нарва градските управи изпълняват задачите по опазване на наследството. В Естония има 26 492 паметника на културата под държавна защита, които могат да бъдат категоризирани, както следва: повече от 13 000 паметника на изкуството (повечето са църковни имоти, но има и други паметници, произведения на изкуството и др.); почти 7000 археологически обекта (селища, гробове, култови камъни, останки от кораби и др.); повече от 5000 паметника (сгради, мостове, паркове и др.); повече от 1000 исторически паметника (места, свързани с важни хора или исторически събития, паметници на войната за независимост, гробища и др.). Създадени са защитени зони на наследството на цели застроени среди. Повечето от тях са средновековни или модерни стари градове: Талин, Тарту, Нарва, Куресааре, Пярну, Валга, Виру, Вилянди, Пайде, Раквере и Лихула.

Основание за защита на паметниците е Законът за опазване на културното наследство. Целта на закона е да гарантира опазването на паметниците и специфичната среда на защитените територии, така че хората да могат да се наслаждават на културното наследство в цялото му богатство и оригиналност, сега и в бъдеще. Износът на паметници на културата се регулира от Закона за вътреобщностния транспорт, износ и внос на паметници на културата. Естония е присъединена към няколко международни харти и конвенции, чиито принципи са включени в работата по защита на наследството. Те включват: Хагска конвенция за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт (14.05.1954 г., Хага; Република Естония се присъединява на 22.02.1995 г.); Конвенция за мерките за забрана и предотвратяване на незаконния внос, износ и прехвърляне на собственост върху културни ценности (14.11.1970 г., Париж; ратифицирана на 05.04.1995 г.); Конвенция за опазване на световното културно и природно наследство (16.11.1972 г., Париж; ратифицирана на 05.04.1995 г.); Европейска конвенция за опазване на археологическото наследство; (16.01.1992 г., Валета; ратифицирана на 23.10.1996 г.); Конвенция за защита на архитектурното наследство на Европа (03.10.1985 г., Гранада; ратифицирана на 23.10.1996 г.); Устав на Международния изследователски център за опазване и реставрация на културни ценности (ICCROM) (21.10.1993 г.; Република Естония се присъединява на 27.09.2000 г.); Протокол към Споразумението за внос на образователни, научни или културни материали (17.06.1950 г., Флоренция; Република Естония се присъединява на 13.06.2001 г.); Споразумение за внос на образователни, научни или културни материали (26.11.1976 г., Найроби; Република Естония се присъедини на 13.06.2001 г.); Втори протокол (1999 г.) към Хагската конвенция от 1954 г. за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт (26.03.1999 г., Хага; Република Естония се присъедини на 24.12.2004 г.); Конвенция за

опазване на нематериалното културно наследство (17.10.2003 г., Париж; влязла в сила на 27.04.2006 г.); Конвенция за опазване на подводното културно наследство (6.01.2001 г., Париж; влязла в сила на 2.02.2021 г.).

Регистърът на паметниците на културата на Естония е създаден през 1994 г. През 2019 г. е приета Наредба[46] за Регистъра на паметниците на културата на Естония. Според Наредбата Регистърът на паметниците на културата има за цел да осигури всичко необходимо за опазването и надзора на обектите на културното наследство, археологическите обекти и събирането на данни; да предоставя и популяризира информация за паметници, културни обекти и археологически обекти; да води регистър на вещите и археологическите находки, взети под временна защита. Отговорна за дейността на регистъра е Службата за опазване на наследството. Оторизиран за обработката на данните в регистъра е Центърът за регистри и информационни системи. Регистърът се счита за едностепенна база данни, съдържаща автоматизирани и ръчно обработени данни. Устройството на регистъра гарантира наличността, целостта и поверителността на въведените в регистъра данни, като се прилагат организационни, физически и ИТ мерки за сигурност. Нивото на сигурност на регистъра е средно (М).

Данните от регистъра имат информативно и статистическо значение. В предвидените в закона случаи, вписаните в регистъра данни имат правно значение.

Общите данни на регистъра са:

1) данни за зоната за защита на паметника;

2) данни за собственика и обитателя на паметника и сградата, намиращи се в защитената зона;

3) план за поддръжка и задължение за реставрация на паметника или сградата, разположена в зоната за опазване на наследството, данни за специалните условия, проучвания, строителни проекти, планове за действие, разрешения, уведомления и доклади;

4) данни от държавния и административния надзор;

5) данни за обекти - културни ценности или земи под временна защита;

6) данни за археологически находки и обекти;

7) данни, свързани с разрешителни за металдетектинг и разрешителни за гмуркане;

[46] Kultuurimälestiste registri põhimäärus. 2019.

8) данни, свързани със свидетелства за правоспособност.

Реквизитите на паметника са:

1) регистрационен номер;

2) името на паметника;

3) композиция на паметника;

4) местоположението на паметника и неговите граници;

5) вида на паметника;

6) състоянието на паметника;

7) данни от имотния регистър за недвижимия паметник;

8) данни за местонахождението на недвижимия паметник по държавния поземлен кадастър и данни за местонахождението на движимия паметник;

9) в случай на определяне на защитна зона, предназначение, граници, обекти и елементи на културна ценност, разположени в защитната зона;

10) съгласуване или освобождаване от задължения за дейности, предвидени в Закона за опазване на културното наследство;

11) данни за основния документ за признаване или прекратяване на защитата за паметника.

Данните на защитената територия са:

1) регистрационен номер;

2) наименование и граница на защитената територия;

3) кадастрална характеристика на имотите в границите на защитената територия и нейната охранителна зона;

4) цел на защитата;

5) стойностни класове на сгради, разположени в защитената зона;

6) изискванията, необходими за осигуряване на защитата;

7) данни от основния документ за признаване за защитена територия или за отпадане като защитена територия.

При възможност се представят снимки на паметника или защитената местност.

Данни за собственика и обитателя на паметника и сградата, намиращи се в защитената зона са: собствено и фамилно име или фирма на юридическо лице; ЕГН или дата на раждане, а в случай на юридическо лице - регистрационен код; данни за контакт (телефонен номер, електронен адрес, пощенски адрес).

Във връзка с въвеждането на данни в регистъра, доставчици на данни са:

- Съветът за опазване на културното наследство или орган на местната власт, който изпълнява административни задачи въз основа на административен договор;

- Собственикът или притежателят на паметника, както и подателите на някои от документите.

Отговорност за верността на подадените в регистъра данни носи доставчикът.

Основните документи за вписване на данни в регистъра са:

- Заповед на правителството на републиката за признаване или отпадане на зона за опазване на наследството;

- Наредба или разпореждане на министъра на културата за признаване или отпадане на паметник;

- Директива на генералния директор на Съвета за опазване на културното наследство за поставяне под временна закрила и прекратяване на временната закрила;

- Друг документ, представен от доставчика на данни, посочен в наредбата.

Администраторът въвежда данните в регистъра в срок до десет работни дни от получаване на данните и вземане на решение или от влизане в сила на разпореждането.

Обменът на данни с други бази данни се осъществява на основание Закона за обществената информация през механизма за обмен на данни на държавните информационни системи. Обменът на данни се извършва:

1) относно личните данни в Регистъра на населението;

2) за данни на юридическо лице в Търговския регистър;

3) за собствениците на недвижими културни ценности или за собствениците на недвижими имоти, намиращи се в защитената зона в Имотния регистър;

4) към информационната система за адресни данни на паметника и сградата, разположени в зоната за защита;

5) за собствениците и притежателите на недвижими културни ценности, принадлежащи на държавата, в държавния регистър на недвижимите имоти;

6) за обекти под възбрана в електронната информационна система на нотариусите;

7) в професионалния регистър на компетентните лица относно данните за професионалните сертификати на компетентни лица (номер на регистъра на професионалните сертификати, професионално звание и ниво, име на специализация, основни и допълнителни компетенции, срок на валидност, издател);

8) По отношение на данните за образованието на компетентни лица – в естонската образователна информационна система (окончателен номер на документ, учебна програма, код и име на ниво, име на учебна програма, дата на завършване, учебно заведение, регистрационен код);

9) относно данните, посочени в уведомлението за икономическа дейност в регистъра на икономическата дейност;

Коригиране на неверни данни: ако администраторът, водещ регистъра, открие неверни данни в него или ако доставчикът на данните го уведоми за неверни данни в регистъра, администраторът коригира тези данни в срок от пет работни дни от датата на получаване на сведението или на научаването за тях. Ако доставчикът на данни установи, че в регистъра са вписани неверни данни, той е длъжен незабавно да подаде верните данни в регистъра.

Достъп до данните, вписани в регистъра: Данните от регистъра са публични, ако достъпът до тях не е ограничен по предвидения от закона ред. Регистърът не издава данни, чието разкриване би застрашило паметника. Данни от регистъра, до които законодателно са установени ограничения за достъп, се издават само на упълномощени лица въз основа на писмено искане на хартиен носител или по електронен път. Достъпът до вписаните в регистъра данни се осигурява от интернет-страницата на отговорния обработващ.

Получаване на данни от регистъра: Заверено извлечение от данни от регистъра се издава от компетентното длъжностно лице по регистъра. Данните от регистъра, до които е установено ограничение на достъпа на основание на законодателството, се издават на упълномощеното лице въз основа на писмено заявление на хартиен носител или по

електронен път. Друга информация се издава по реда на Закона за обществената информация. Данните от регистъра се издават безплатно.

Съхранение и архивиране на данните от регистъра: Основните документи на вписаните в регистъра данни, се съхраняват в съответствие с правилника на администратора в установения списък на документите с предписаните срокове за съхранение, след което се предават в съответствие със Закона за архивите и други закони и нормативни актове, създадени въз основа на тях, на обществения архив или се унищожават, ако е решено те да бъдат унищожени. Данните се съхраняват постоянно, с изключение на тези, за които са установени периоди на съхранение. След изтичане на срока за съхранение, данните се прехвърлят в архива на регистъра. Личните данни са се заличават.

Регистриране на данни: Въвеждането на данни в регистъра, включително промените в данните от регистъра, се протоколира. Съхранява се запис в дневника, съдържание, дата и час и име на автора. Дневникът се съхранява три години от датата на вписването.

Надзор, финансиране на деловодството и прекратяване на регистъра: Поддържането на базата данни се контролира по реда, предвиден в законодателството. Воденето на регистъра се финансира със средствата, отпуснати от Държавния бюджет за тази цел на отговорния обработващ от държавния бюджет. Регистърът се закрива по предвидения в закона ред.

През 2001 г. са направени първите опити за свързване на базата данни с Интернет. Новият, удобен уеб интерфейс на базата данни е готов за използване през май 2002 г. Националният регистър на паметниците на културата е достъпен за обществеността на началната страница на Съвета за национално наследство.[47] Базата данни включва информация за всички защитени национални паметници, включително археологически, архитектурни, паметници на изкуството, индустриално наследство и зони за опазване на наследството. Обществената информация включва данни за защитени паметници, списъци на обекти под временна защита, за обекти, които са заличени от списъка на защитените паметници. Публикувани са всички наредби и директиви, които обявяват културните ценности за защитени от закона, както и одобряването на статута и определянето на границите и зоните за защита. Публичната база данни включва и информация за лицензирани реставратори, изследователи, археолози. През 2003 г. регистърът е свързан с кадастралната карта на поземления съвет (geoportaal.maaamet.ee), местоположението на недвижимите обекти е публично. На страницата е публикувана статистика по видове паметници в отделните административни единици.

[47] https://register.muinas.ee/public.php

През 2005 г. един от администраторите на държавни земи, Държавният център за управление на горите, започва методично картографиране на обекти на наследството с помощта на фондове на Европейския съюз (rmk.ee/for-a/heritage-culture). Външното финансиране прави възможно картографирането в цялата страна, независимо от предназначението и собствеността на земята. Картографите са предимно от местните общности и работата се ръководи локално от всяка община. В резултат на четири проекта в цяла Естония, обектите са картографирани и въведени, заедно със снимка и кратко описание в приложението за данни за културното наследство на Геопортала на Естонския поземлен съвет[48] (geoportaal.maaamet.ee). Всяка година се добавят нови обекти и се актуализира съществуващата информация. Данните са разделени между 153 различни типа обекти, от своя страна разделени в шест групи. 85% от обектите на картата са точкови пространствени обекти. Обектите са описани по лаконичен начин, за да се даде на потребителя първична информация за обекта и неговото местоположение. Събраните данни са източник на информация главно за собствениците на имоти, но също така и за местни изследователи, хора, които изучават местната култура и при планиране на инфраструктурни обекти, напр. обектите на културното наследство са взети под внимание при планирането на коридора на маршрута на железопътната линия на Rail Baltic.

Естонският екологичен съвет и Естонският литературен музей съвместно разработват проекта „Memoryscapes", който свързва устната история с конкретни места (maastikud.ee). Тъй като културното наследство е една от целите за защита на пет естонски национални парка (които покриват 3,7% от площта на републиката), проектът се фокусира главно върху тяхната територия. Информацията на картата произхожда от текстове, събрани в архива на културната история на Естонския литературен музей (от началото на 20 век до наши дни) и от новите текстове за местната традиция, събрани по време на теренна работа. От местна инициатива проектът еволюира в национален парк Soomaa през 2006 г. През 2008 г. проектът се разширява до националните паркове Karula и Lahemaa, а през 2012 г. се проведе първата работа на терен в националните паркове Matsalu и Vilsandi. Събраните текстови, видео, картинни и аудио файлове се съхраняват в дигиталните архиви на Естонския литературен музей. Те също така са свързани с геопортала на Естонския поземлен съвет (geoportaal.maaamet.ee) чрез обектите на картата в приложението за карти Memoryscapes of National Parks. За да интерполира точната история на дадено селище, потребителят може да добави слоевете за опазване на наследството, обекти на наследството, имена на места и да промени историческите растерни карти, които функционират като основни карти. От гледна точка на историята на културата и ландшафта, запазването и излагането на този вид информация е важна част от продължаването на местната идентичност и формира основата за опазване на околната среда в общността. Информираното население е важен партньор, когато става въпрос за реализиране на целите за опазване на природната среда.

[48] www.geoportaal.maaamet.ee

Представените примери са трите основни ГИС - бази данни за културно наследство в Естония. Всички те са свързани с основната услуга за уеб картографиране в геопортала на Естонския поземлен съвет, което създаде възможност за най-добро публично използване на колекциите от данни. Всички обсъждани приложения за карти са свързани с външни бази данни за получаване на допълнителна информация. Техническата страна на базите данни е адекватна, но функциите, свързани с достъпността на потребителите, се нуждаят от по-нататъшно развитие. Най-голямата стойност на споменатите бази данни е даването на възможност за тяхното обществено използване, което повишава обществената осведоменост и създава възможност за съвместна работа между националните власти и местната общност за опазване на културното наследство. Адресните обекти и/или географските координати могат да бъдат свързани към колекции от снимки и обекти в бъдеще, показвайки мястото им. Това също създава възможност за пространствен анализ на музейните колекции. Добър пример за това е дигитална колекция от снимки Ajapaik.[49] Ajapaik е инициатива с нестопанска цел на Естонското общество за фотографско наследство (MTÜ Eesti Fotopärand). Всеки потребител на Ajapaik може да споделя снимки с географски етикети, за да се подобри търсенето, базирано на местоположението, да префотографира исторически снимки, за да създадете двойки снимки тогава и сега, да маркира хора на снимките, да добавя снимки към албуми, да категоризира и коментира снимки, да преписва ръкописни съобщения върху снимки или на обратната страна на пощенски картички, да добавя исторически изображения към Ajapaik – или чрез търсене и импортиране от публични колекции, или да качва сам. GIS форматът на колекциите от данни позволява да бъдат интегрирани в картографските приложения, използвани в смарт устройства, което от своя страна позволява въвеждане на обектите на наследството в ландшафта. Данните, събрани от ландшафта чрез теренна работа, също са по-прецизни от колекциите от ГИС данни, генерирани чрез други източници на данни, например Google Maps.

3.3. Преглед на системата за опазване на културното наследство и анализ на Регистъра на недвижимото културно наследство на Федерална Република Германия

В Германия защитата на недвижимите културни ценности е въпрос на федералните провинции, всяка от които има свои собствени закони за защита на паметниците /Denkmalschutzgesetz/. Терминологията и процесите, дефинирани в 16-те закона, частично се различават. Основната разлика е в публичността на археологическите обекти. В някои провинции те са публично достъпни, с точни граници и описание, а в други провинции археологическите обекти, намиращи се под земята, са публично недостъпни.

[49] https://ajapaik.ee/?page=1

Органите за защита на паметниците в отделните провинции са държавни институции, които отговарят за опазването на историческите и културните паметници и сгради. Те обикновено имат за задача да регистрират, документират, поддържат и реставрират паметници, сгради и съоръжения. Задачите на органите за защита на паметниците могат да варират в зависимост от федералната държава и община. Органите по опазване на паметниците са правоприлагащи органи, които вземат решения дали даден паметник на културата може да бъде унищожен, премахнат, преместен, препроектиран, ремонтиран или променен във външния си вид. Органите за защита на паметниците са интегрирани в йерархичната държавна административна структура и обикновено имат двустепенна (нисш и висш орган за защита на паметниците) или тристепенна структура. Върховният орган за защита на паметниците винаги е отговорното държавно министерство, висшият орган обикновено е областният съвет или областната управа, а нисшият орган е общинската администрация, разположена обикновено в една област или град.

Списък на германските органи за опазване на недвижимото културно наследство

Баден-Вюртемберг	Държавна служба за опазване на паметниците на Баден-Вюртемберг (в Еслинген ам Некар)
Бавария	Баварска държавна служба за опазване на паметниците (в Мюнхен)
Берлин	Държавна служба за паметници на Берлин (в Берлин)
Бранденбург	Бранденбургска държавна служба за опазване на паметниците и държавен археологически музей (в Зосен)
Бремен	Държавна служба за опазване на паметниците в Бремен
Хамбург	Служба за защита на паметниците в Хамбург / Археологически музей в Хамбург
Хесен	Държавна служба за опазване на паметниците в Хесен (във Висбаден)

Мекленбург-Предна Померания	Държавна служба за култура и опазване на паметниците Мекленбург-Западна Померания (в Шверин)
Долна Саксония	Държавна служба за опазване на паметниците на Долна Саксония (в Хановер)
Северен Рейн-Вестфалия	LVR Служба за опазване на паметниците в Райнланд (в абатството Браувайлер) и LVR Служба за опазване на наземни паметници в Рейнланд (в Бон) на Регионалния съвет на Рейн LWL опазване на паметници, ландшафт и строителна култура във Вестфалия и LWL археология за Вестфалия / опазване на археологически паметници (и двете в Мюнстер) на Регионалната асоциация на Вестфалия-Липе Романо-германски музей / Археологическа консервация на археологическите паметници на град Кьолн
Рейнланд-Пфалц	Главна дирекция за културно наследство Райнланд-Пфалц (в Майнц)
Саарланд	Държавна служба за паметниците на Саарланд (в Шифвайлер)
Саксония	Държавна служба за опазване на паметниците в Саксония и Държавна служба за археология в Саксония (и двете в Дрезден)
Саксония-Анхалт	Държавна служба за опазване на паметници и археология на Саксония-Анхалт (в Хале (Заале))
Шлезвиг Холщайн	Държавна служба за опазване на паметниците на Шлезвиг-Холщайн (в Кил), Държавна археологическа служба на Шлезвиг-Холщайн (в Шлезвиг); Отдел по археология и опазване на паметниците на ханзейския град Любек

Тюрингия	Държавна служба на Тюрингия за опазване на паметници и археология (във Ваймар)

Всяка федерална държава има свой собствен регистър с недвижимите културни ценности. Много от списъците вече са публично достъпни като отделна онлайн база данни, чрез геопортала на федералната държава или текстов списък.[50]

Баден-Вюртемберг

ADABweb е информационната система на недвижимите културни ценности в Баден-Вюртемберг. Съдържа около 82 000 археологически обекта и 96 000 архитектурни и други обекти с културна стойност. Системата се състои от база данни и уеб-базиран потребителски интерфейс с ГИС-модул, функции за картографиране, записване и обработка на обектите. Данните включват списъци с паметници, документи за обосновка за включването им в списъците, изображения и друга информация, свързана с обектите. Могат да се изследват различни архивни данни (архив от въздушни снимки, архив на планове, архив на исторически карти) от Държавната служба за опазване на паметниците[51]. ADABweb все още е вътрешна система на Държавното опазване на паметниците на културата и следователно не е достъпна в Интернет. Списанието „Denkmalpflege in Baden-Württemberg – Nachrichtenblatt der Landesdenkmalpflege“ докладва и предоставя информация за паметниците и опазването им повече от 50 години. В богато илюстрирани доклади са представени отделни паметници на културата и актуални проекти. Всички броеве от 1958 г. насам са достъпни дигитално за изтегляне.[52]

Бавария

Атласът на баварските паметници е онлайн версията на списъка на баварските паметници – винаги актуален и достъпен за всички[53]. Въз основа на официални карти и въздушни снимки от баварските геодезични власти, атласът предоставя информация за текущото състояние на сградата и археологическите паметници и ансамбли в цяла Бавария. Археологическите паметници са показани в техния известен към момента обем с всички детайли. За всеки обект има информация с кратко описание, което е допълнено със снимки за много от паметниците. Атласът на баварските паметници съдържа специализирани данни за баварските архитектурни и археологически паметници, за ансамблите и паметниците, които оформят ландшафта. Може да се търсят с помощта на различни карти. Възможно е търсене на обекта по адрес. Установено е цветово кодиране

[50] https://www.vdl-denkmalpflege.de/denkmaldatenbanken-der-denkmalfachaemter
[51] https://www.denkmalpflege-bw.de
[52] https://journals.ub.uni-heidelberg.de/index.php/nbdpfbw/index
[53] https://geoportal.bayern.de/denkmalatlas

на картата: архитектурните паметници са оцветени в розово, археологическите паметници са подчертани в червено, ансамбловите зони са бежови. Като държавен орган Баварската държавна служба за опазване на паметниците[54] е директно подчинена на Баварското държавно министерство на науката и изкуството. Баварската държавна служба за опазване на паметниците има шест офиса в Бавария - Бамберг/Шлос Зеехоф, Нюрнберг, Регенсбург, Тиерхауптен, Вайсенбург и в Мюнхен. Според Закона за защита на паметниците (Баварски закон за защита на паметниците)[55], приет на 25 юни 1973 г., архитектурните и археологическите паметници се включват в указател (списък на паметници) с информационна цел. Вписването се извършва служебно от Държавната служба за опазване на паметниците съгласувано с общината. Записът се отбелязва в плана за застрояване. Списъкът може да се види от всеки.

Берлин

Държавната служба за паметници в Берлин[56] обработва и предоставя данни и познания за сградите, земята и градинските паметници в Берлин. Поддържа актуалността на списъка на паметниците, като изброява всички позиции на паметници, сортирани по райони, както и картата на паметниците, която картографски илюстрира местоположението и формата на всички паметници в Берлин с един поглед. Обществеността има достъп до обширен набор от информация с много опции за търсене.[57]

Бранденбург

Органът за защита на паметниците в Бранденбург[58] отговаря за опазването и грижата за паметниците в областите и градските райони съгласно разпоредбите на Закона за защита на паметниците на Бранденбург[59]. Органът прави предписания относно структурни, реставрационни и археологически мерки. Паметниците се вписват в публичен указател (списък на паметниците) за информационни цели. Вписванията се извършват служебно. Списъкът на паметниците трябва да съдържа най-малко следната информация за паметника: името на паметника и информация за местоположението му; при архитектурни паметници, които се състоят от няколко структури и градински паметници, границата е отбелязана върху карта в подходящ мащаб; описанието на паметника и определянето на обхвата на защита и основните причини за влизането му в списъка. Списъкът на паметниците с името на паметника и информацията за местоположението се публикува в Официален вестник на Бранденбург. Списъкът на паметниците също се

[54] https://www.blfd.bayern.de/blfd/leitung-organisation/index.html#navtop
[55] https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayDSchG/true
[56] https://www.berlin.de/landesdenkmalamt
[57] https://denkmaldatenbank.berlin.de
[58] https://mwfk.brandenburg.de/mwfk/de/kultur/kulturelles-erbe-erinnerungskultur/untere-denkmalschutzbehoerden-des-landes
[59] https://bravors.brandenburg.de/de/gesetze-211719

актуализира с тази информация от органа по паметниците и се публикува в електронен вид. Всеки има право да преглежда списъка на паметниците. Що се отнася до движими паметници или тези, които са били под земята или под водата, трябва да се докаже законен интерес.

Бремен

Базата данни на паметниците на културата в Бремен чрез сътрудничеството с OpenStreetMap от април 2012 г. и с GeoPortal Bremen от май 2021 г., предлага постоянно актуализирана карта.[60] Картата показва локалното разпределение на всички защитени обекти. Основата са геоданните са предоставени от Държавната служба за опазване на паметниците в Бремен[61]. Законът за защита на паметниците на Бремен от 18 декември 2018 г. формира основата за защита и грижа за паметниците в провинция Бремен.[62] Списъците на паметниците служат за указател на всички поставени под закрила паметници на културата. Те се съхраняват от органите на паметниците и съдържат информация за идентификацията на паметника на културата, по-специално улицата, номера на къщата, кадастъра на недвижимите имоти и правилата за застрояване, както и имената и адресите на лицата съгласно закона. Списъците с паметници могат да се видят от всеки, като личните данни, по-специално името и адреса на лицата, задължени за поддръжката им, е допустим, само ако това е необходимо за защита на законен интерес. В базата данни всички 1920 паметника на културата в Бремен са представени с текст и снимки. Базата данни за паметници съществува от юни 2004 г.[63] Изданието „Опазване на паметниците в Бремен“ на Държавната служба за опазване на паметниците в Бремен, от 2004 г. до настоящия момент, предоставя информация за разнообразната работа по опазване на паметници чрез широка гама от статии. Комбинацията от фундаментални теми и дебати, както и кратки приноси по въпроси на архитектурната история и строителното инженерство чрез популярни идеи за паметници на културата, има за цел да доближи разнообразните дейности на служителите на службата за паметници до по-широката, заинтересована публика. В допълнение към основната цел на изданието да популяризира целите на Държавната служба за опазване на паметниците, фокусът му е върху предаването на значението на паметниците на културата, достойни за опазване, и историята на града, отразена чрез тях.

Хамбург

[60] https://osm.nkbre.net/lfd-denkmal.html
[61] https://www.denkmalpflege.bremen.de/startseite-1459
[62] https://www.transparenz.bremen.de/metainformationen/bremisches-gesetz-zur-pflege-und-zum-schutz-der-kulturdenkmaeler-bremisches-denkmalschutzgesetz-bremdschg-vom-18-dezember-2018-124518?asl=bremen203_tpgesetz.c.55340.de&template=20_gp_ifg_meta_detail_d
[63] https://www.denkmalpflege.bremen.de/denkmalliste/denkmaldatenbank-37984

Службата за защита на паметниците в Хамбург, съгласно Закона за защита на паметниците на Хамбург, предоставя обществено достъпен списък с паметниците на културата. Списъкът на паметниците[64] има информационен характер и съдържа административен адрес, предназначение, тип, кратко описание и датировка. Археологическите паметници не са включени в публичния списък в съответствие със Закона за опазване паметниците в Хамбург[65] и могат да бъдат достъпни единствено при легитимен интерес. Паметниците в Хамбург могат да бъдат проследени на топографската онлайн-карта на Хамбург.[66] Гео-базирани карти на Хамбург е набор от данни "GeoBasisKarte Hamburg" и представлява официалната информационна система за кадастър на недвижими имоти и официалната топографска и картографска информационна система.

Хесен

Според Закона за защита на паметниците на Хесен[67], държавата, общините, сдруженията на общините, доброволците по опазване на паметниците и собствениците на паметници на културата работят съвместно в рамките на възможностите си за опазването на недвижимите културни ценности. Опазването на паметниците е суверенно действие, съвкупност от държавна помощ за собствениците на паметници на културата и насърчаване на опазването и грижата за паметниците на културата. Върховен орган по защита на паметниците е министърът, отговарящ за защитата и опазването им. По-нисшият орган за защита на паметниците е общинският съвет в самостоятелните градове, на които е възложен строителният надзор, а в областите - окръжният съвет. Задачите по опазване на паметниците се изпълняват съгласно указания и са задължение на общините и областите. Държавната служба за опазване на паметниците в Хесен консултира и подпомага безвъзмездно собствениците на паметници на културата при поддържането, изследването и реставрацията. Същата, като представител на обществените интереси, поддържа регистъра на паметниците на провинция Хесен, изследва научно паметниците на културата, като допринася за проучването на историята на страната. Също така осъществява връзки с обществеността с цел събуждане на интерес и насърчаване на разбирането за опазване на обектите. Ограничена е публичната информация за собствеността и местоположението при движими паметници, а при археологическите недвижими обекти информацията е ограничена, ако не са видими над земята. От началото на 80-те години резултатите от систематичното записване са публикувани в томовете на поредицата „Топография на паметниците на Федерална република Германия – Паметници

[64] https://www.hamburg.de/bkm/denkmalliste
[65] https://www.hamburg.de/bkm/service/downloads/644142/gesetzestexte-start
[66] https://geoportal-hamburg.de/geo-online/?layerIDs=453,1754,1757,1755,4953,1756,1758,1759
[67] Hessisches Denkmalschutzgesetz (HDSchG). Landesrecht Hessen. http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/justizportal_nrw.cgi?t=16830076245489659O&sessionID=13804954938751092 26&templateID=document&source=document&chosenIndex=Dummy_nv_68&xid=7703026,1&task=chose_fliesstext#gesetz_fliesstext_7703026,1

на културата в Хесен“. Поредицата включва опис на паметниците по градове, области или общини. Базата данни DenkXweb е онлайн-версията на регистъра на архитектурните и художествените паметници.[68] Археологическите паметници не са включени. Тази дигитална информационно-проучвателна система съдържа местоположение, описание, типология и причини за вписването на отделните паметници на културата и позволява детайлна пространствена класификация на тяхното местоположение и обхват с помощта на цифрови карти. Съдържанието на базата данни се актуализира и допълва на всеки шест месеца.

Мекленбург-Предна Померания

Като специализиран орган, Държавната служба за опазването на паметниците отговаря за проучването и участието в опазването и разумното използване на архитектурни и художествени паметници като свидетелства за историята. Работата се основава на Закона за защита на паметниците на провинция Мекленбург-Западна Померания, на практическото приложение на различни науки, консенсуса на международните разпоредби като Венецианската харта и добре обоснованите практически познания на служителите. За да популяризира загрижеността за опазване на паметниците, Държавната служба за опазване на паметниците публикува поредица от публикации съвместно с Държавната археология. Годишникът „KulturERBE in Mecklenburg und Vorpommern“ предава формиращите идентичност ценности на културния пейзаж в есета и доклади за практическа работа. Поредицата „Приноси към историята на изкуството и опазването на паметниците в Мекленбург-Предна Померания“ е посветена на изчерпателни монографии за важни паметници. На онлайн гео-портала на провинцията[69] има възможност за търсене на недвижими културни обекти, като наземни паметници, военни гробища, замъци и укрепления, селски съоръжения и курортна архитектура, църкви, манастири, селски сгради, мемориали и музеи, паркове и исторически зелени пространства, градски съоръжения, градски сгради и ансамбли, инженерни конструкции, технически сгради.

Долна Саксония

През 2020 г. Държавната служба за опазване на паметниците на Долна Саксония представя на обществеността Атласа на паметниците на Долна Саксония.[70] На интернет-страницата denkmalatlas.niedersachsen.de списъкът е достъпен за всички заинтересовани страни. Проектът за атлас на паметника на Долна Саксония е част от генералния план за цифровизация на провинция. С онлайн-списъка Държавната служба за опазване на паметниците на Долна Саксония изпълнява задачата си да записва, изследва, оценява и

[68] https://denkxweb.denkmalpflege-hessen.de
[69] https://www.geoportal-mv.de/portal
[70] https://denkmalatlas.niedersachsen.de/viewer/about

съобщава културните паметници на държавата по съвременен начин. Публичното разпространение на указателя представлява важен принос за запазването на формиращите идентичност културни пейзажи на Долна Саксония за бъдещите поколения. Атласът на паметниците се базира на специализираната информационна система ADABweb, в която са изброени над 100 000 паметника на архитектурата и изкуството, както и около 25 000 археологически паметника. Атласът предоставя задълбочена информация на властите, проектантите, изследователските институции и на обществеността. Знанието, събрано в базата-данни, предстои да се задълбочава и допълва чрез сътрудничество с изследователски партньорски организации и да се свързва в мрежа с други масиви от знания. Списъкът на паметниците на културата включва четирите области Хановер, Брауншвайг, Люнебург и Олденбург и е разделен на 101 града и области със собствени органи за защита на паметниците. В началото на 2020 г. са показани недвижимите паметници на културата в няколко области, а до края на проекта през 2023 г. трябва да бъде достъпен онлайн за цялата териотория на провинцията.

Северен Рейн-Вестфалия

В Северен Рейн-Вестфалия има над 80 000 регистрирани архитектурни паметници и над 7000 регистрирани археологически. Около 80% от паметниците са частна собственост. Съгласно Наредбата за паметниците от 13 март 2015 г. е стартирана поетапна дигитализация. Органите, отговорни за поддържането на списъците на паметниците, гарантират публикуването на старите аналогови данни в цифров вид. Цифровата информационна система на паметниците в Северен Рейн-Вестфалия „Denkmalliste.NRW“ ще включва 396 списъци на паметници от същия брой отделни градове и общини.[71] Целта на проекта е създаването на единна база данни за Северен Рейн-Вестфалия, повишаване на обществената информираност за паметниците, засилване на гражданската ангажираност. Достъпен е за потребители от 2019 г., като предстоят допълнителни стъпки за разширяване, технически корекции и създаване на уеб-базиран интерфейс с геопространствени данни. В новия портал ще бъдат предоставени дигитално всички административни процедури и услуги, включително разрешителни за ремонт на недвижими културни обекти, заявления за търсене с металдетектори, разрешителни за разкопки и други.[72]

Рейнланд-Пфалц

Регистърът на паметниците на културата отразява целия списък на регистрирани обекти в провинция Рейнланд-Пфалц. Основата са томовете от поредицата „Топография на паметниците на Федерална република Германия – паметници на културата в Рейнланд-

[71] https://www.mhkbd.nrw/themenportal/denkmalschutz-und-pflege-rechtlicher-rahmen
[72] Digitaler Denkmalschutz OZG Umsetzung Denkmal.NRW Informationsveranstaltung, Donnerstag, den 25. August 2022. Ministerium für Heimat, Kommunales, Bau und Digitalisierung des Landes Nordrhein-Westfalen.

Пфалц“, публикувани от 1985 г. и „Бързата регистрация на паметници“, извършена от името на Министерството на културата от 1996 до 2000 г. Геопорталът на провинцията е онлайн платформа, която предоставя достъп до геопространствени данни и информация.[73] Платформата се поддържа от Landesamt für Vermessung und Geobasisinformation Rheinland-Pfalz, която е държавната агенция, отговорна за геодезията и картографирането.[74] Един от наборите от данни, налични в геопортала, е свързан с Дирекцията за Държавно опазване на паметниците Landesdenkmalpflege[75], която е отговорна за защитата на обектите на културното наследство. Дирекцията поддържа база данни с исторически сгради, паметници и археологически обекти в провинцията, която е достъпна чрез Геопортала.

Саарланд

Държавната служба за паметници на Саарланд[76] отговаря за въпросите, свързани с опазването и грижата за паметниците на културата. Службата е подчинена на Министерството на образованието и културата. Съгласно Закона за защита на паметниците на Саарланд[77], Държавната служба за паметници е отговорна да се води актуален списък с идентифицираните паметници в провинцията.[78] Последната актуализация на списъка е от 01.07.2022 г. и към настоявия момент е налична единствено във текстов формат.[79]

Саксония

Културните ценности в Саксония са изброени в списък. Поради големия брой паметници на културата в Саксония, списъкът е разделен на три градски района и десет области. Базата данни на Държавната служба за опазване на паметниците в Саксония DIVIS включва текстово описание, карта и снимки. Археологическите паметници не са включени, тъй като за тях отговаря Държавната служба по археология на Саксония. Базата данни служи като информационна система за опазване на исторически паметници и културно наследство в Саксония. Системата съдържа данни за хиляди сгради, структури и обекти, които са идентифицирани като значими ценности на културното наследство.

[73] https://www.geoportal.rlp.de
[74] https://lvermgeo.rlp.de/de/startseite
[75] https://gdke.rlp.de/de/home
[76] Landesdenkmalamt https://www.saarland.de/lda/DE/organisation_der_denkmalpflege/landesdenkmalamt/aufgaben-des-landesdenkmalamtes/aufgaben-des-landesdenkmalamtes_node.html
[77] Saarländisches Denkmalschutzgesetz (SDSchG). http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/justizportal_nrw.cgi?xid=432206,1
[78] https://www.saarland.de/lda/DE/themen-aufgaben/Denkmalliste-und-Datenbank/denkmalliste-und-datenbank_node.html
[79] Denkmalliste des Saarlandes. https://www.saarland.de/lda/DE/themen-aufgaben/Denkmalliste-und-Datenbank/denkmalliste-und-datenbank_node.html

Включва информация за историята, архитектурния стил, материалите, състоянието и други подробности, свързани с опазването и поддръжката.[80]

Саксония-Анхалт

Съгласно Законът за защита на паметниците на провинция Саксония-Анхалт Държавната служба за опазване на паметниците и археологията е отговорна за научно изследване и документиране на паметници на културата в провинцията, поддържане на информационния регистър на обектите, изготвяне на експертни становища, предоставяне на технически съвети на органите за защита на паметниците, собствениците или притежателите на паметници, извършване или участие в реставрационни и консервационни работи, извършване на археологически разкопки. Информационната система за паметници е централната специализирана информационна система на провинция Саксония-Анхалт за опазване на паметниците.[81] С нейна помощ заинтересованата публика може да се информира за архитектурните, художествени и археологически паметници, видими над земята. В момента са въведени около 36 000 архитектурни и археологически паметници на културата от пет задължителни категории.[82]

Шлезвиг-Холщайн

Министерството на образованието, науката и културата на провинция Шлезвиг-Холщайн е върховният орган за защита и опазване на паметниците. Низшите органи са първата контактна точка за собствениците на паметници и за тези, които търсят съвет. Те функционират в районните или градските администрации. Същите издават разрешенията, за които собствениците на паметници трябва да кандидатстват по Закона за защита на паметниците. Държавната служба за опазване на паметниците прави проверки на паметниците на културата въз основа на законово определени критерии и определя стандартите, методиката за записване в регистъра, необходимата поддръжка и обхвата на защита на паметника на културата. Регистърът на паметниците е публикуван на началната интернет-страница на институцията.[83] В регистъра са включени единствено сгради и градини. Археологическите паметници на културата са приоритет на Държавната археологическа служба на Шлезвиг-Холщайн със седалище в Шлезвиг.[84] В рамките на инфраструктурата за геоданни на Шлезвиг-Холщайн (GDI-SH) е създаден тематичния портал „Археологически атлас SH“[85], който отвежда директно до интерактивен

[80] DIVIS – Die Denkmaldatenbank des Landesamtes für Denkmalpflege Sachsen. https://www.lfd.sachsen.de/1406.htm
[81] https://www.geodatenportal.sachsen-anhalt.de/mapapps/resources/apps/viewer_v40/index.html?lang=de&stateId=1f5c5e65-7041-44e9-9c5e-657041b4e92f
[82] https://lda.sachsen-anhalt.de/denkmalinformationssystem
[83] https://efi2.schleswig-holstein.de/kulturdenkmalsuche
[84] https://www.schleswig-holstein.de/DE/landesregierung/ministerien-behoerden/ALSH/alsh_node.html
[85] https://danord.gdi-sh.de/viewer/resources/apps/ArchaeologieSH/index.html?lang=de#

картографски дисплей (Digital Atlas North) на археологическите паметници на културата, защитените области на археологически разкопки, обектите на световното наследство на ЮНЕСКО и интересни археологически зони.

Тюрингия

Държавна служба за опазване на паметниците и археология е специализиран орган и като такъв е подчинен на Държавната канцелария на Тюрингия. Той е разделен на два отдела - за опазване на сгради и паметници със седалище в Ерфурт и опазване на археологически паметници със седалище във Ваймар. Като специализиран орган, той има консултативна функция по отношение на по-нисшите органи за защита на паметниците и други партньори в опазването и защитата на паметниците. Задачи на службата са дейностите по опазване на защитените обекти, поддържане на регистъра и практически компетенции в специални области като опазване на градски паметници, градински паметници, реставрация и техническа поддръжка. Всички регистрирани паметници са маркирани и се съхраняват с метаданни на публично достъпна карта на геопортала на Тюрингия.[86] Археологическите паметници са достъпни на интернет-портала „Археологически паметници в Тюрингия“[87] с широка гама от тематични, хронологични и географски базирани възможности за проучване и навигация.

Съвместно с Германската цифрова библиотека (DDB) в момента се разработва национален портал за културните ценности, който да обединява регистрите на отделните провинции.

3.4. Преглед на системата за опазване на културното наследство и анализ на Регистъра на недвижимото културно наследство на Хърватия

Министерството на културата и медиите[88] разработва механизми и установява мерки за опазване на културното наследство. Културното наследство се състои от движими и недвижими културни ценности с художествено, историческо, палеонтологично, археологическо, антропологично и научно значение.

[86] http://www.geoproxy.geoportal-th.de/geoclient/control
[87] http://bodendenkmale-thueringen.de
[88] https://min-kulture.gov.hr

Министерството изпълнява административни и други задачи, свързани с: проучване, изследване, наблюдение, записване, документиране и популяризиране на културното наследство; информационно и документално обслужване; определяне качествата на защитени културни ценности; грижи, хармонизиране и управление на надзора върху финансирането на програми за опазване на културното наследство; създаване и надзор на институции за осъществяване на дейности по опазване на културното наследство; оценка на условията за дейност на юридически и физически лица по реставрация, консервация и други работи по опазване на културното наследство; осигуряване на условия за обучение на професионални работници в областта на опазването на културното наследство; определяне на условия за използването и предназначението на паметници на културата и управлението им в съответствие с нормативната уредба; определяне на специални строителни условия за опазване на части от културното наследство; извършване на инспекционна дейност по опазване на културното наследство.

Културното наследство е от първостепенно значение и получава специална защита, както е посочено в Конституцията на Република Хърватия. Действащото законодателство (Закон за защита и опазване на културните ценности) дефинира всички категории и видове културно наследство. До края на октомври 2020 г. в Регистъра на културните ценности на Република Хърватия са вписани общо 9251 културни ценности. Неразделна част от регистъра са инвентарните книги на обществените музеи, каталозите на обществените библиотеки и единици на местното и регионално управление. Недвижимите културни ценности са 6775, от които 5157 индивидуални недвижими културни ценности, от тях 1129 подводни и надземни археологически обекта; 474 културно-исторически области, от които 107 подводни и надземни археологически зони; 15 културни пейзажи.

Институции

- Министерство на културата (Ministarstvo kulture): Това министерство отговаря за разработването и прилагането на политиката на Хърватия за културното наследство, включително създаването и поддържането на регистри на културното наследство.

- Дирекцията за опазване на културното наследство[89] е орган, който осъществява административни и професионални задачи, свързани с опазването и защитата на културното наследство. Дирекцията за опазване на културното наследство се състои от два сектора; сектор за защита на културното наследство и отдели за консервация и инспектиращ сектор, като последният включва отдели за консервация за регионите и Градския институт за консервация на културното и природно наследство на град Загреб. Службата за инспектираща дейност контролира прилагането на законовите разпоредби.

[89] https://min-kulture.gov.hr/kontakt-103/uprava-za-zastitu-kulturne-bastine/107

- Дирекцията за архиви, библиотеки и музеи се състои от два сектора; Сектор „Архивна, библиотечна и музейна дейност“ и сектор „Дигитализация, документация и деловодство“. В последния сектор е Регистърът на паметниците на културата на Република Хърватия. Това е публичен регистър на културните ценности, съхраняван от Министерството на културата и медиите. Състои се от три списъка: Списък на паметниците на културата, Списък на ценностите на културата с национално значение и Списък на ценностите на културата под превантивна защита. Дирекцията за защита на културното наследство издава актове за постоянна защита (Списъкът на културните ценности), а отделите за консервация и Градският институт за опазване на културното и природно наследство на град Загреб издават актове за временна защита (Списъкът на културните ценности по превантивната защита).

- Задачите, свързани с реставрацията, консервацията и обновяването на културни ценности, се изпълняват от Хърватския реставрационен институт[90], който е публична институция. Институтът за възстановяване на Дубровник[91] извършва дейности по организиране и изпълнение на програмата за възстановяване на застрашения исторически център на Дубровник. Агенцията за обновяване на цитаделата в Осиек[92] е създадена като публична институция, която отговаря за подготовката, организацията и изпълнението на програми за защита и ревитализация на цитаделата в Осиек. Други реставрационни институции са музеите, галериите, архивите, библиотеките и други публични институции в областта на културата, които в рамките на своята дейност изпълняват задачи, свързани с опазването и реставрацията на културни ценности. Наред с горепосочените институции, задачи по проучване, анализ, архивиране, реставрация, консервация и опазване на културни ценности могат да изпълняват специализирани юридически или физически лица. Министърът на културата предписва условията, на които трябва да отговарят юридическите и физическите лица, за да получат разрешение за извършване на тези работи.

- Общините, градовете и окръзите могат да действат независимо при вземането на решения в рамките на своя обхват на самоуправление. Някои общини и градове наемат персонал, който да се занимава с въпроси и проекти, свързани с културното наследство, като стартирането на рехабилитационни проекти. Общините, градовете и окръзите могат да обявяват с решение движими паметници на културата от местно значение и са длъжни да осигурят условията и средствата за тяхното реализиране.

- Хърватският национален туристически съвет (Hrvatska turistička zajednica): Тази организация насърчава туризма в Хърватия и предоставя информация за културното

[90] https://www.h-r-z.hr/en/index.php
[91] https://zod.hr
[92] https://aoot.hr/novosti

наследство на страната, включително достъп до регистри и бази данни на културното наследство.

Правна рамка

Закон за защита на културните ценности[93] (Zakon o zaštiti kulturnih dobara, 2015): Този закон регулира защитата и управлението на културното наследство в Хърватия и изисква създаването на национален регистър на недвижимото културно наследство.

Закон за рехабилитация на застрашения комплекс от паметници на Дубровник

Проекти на Министерството на културата и медиите за опазването на недвижимото културно наследство

Всяка година Министерството на културата и медиите обявява програма за финансиране на проекти в областта на недвижимото културно наследство на Хърватия. Оценката на проектите за финансиране за опазване и рехабилитация на недвижими културни ценности се извършва по следните критерии:

- проекти, за които се изисква изготвяне на документация (напр. консервационно проучване с насоки за реставрация и представяне на културната ценност);
- проекти за реставрация и консервация, за които е изготвена проектната документация за изпълнение на дейностите;
- проекти, за които се изисква подготовка на документация за проекти, които ще се финансират в рамките на програма на ЕС;
- проекти за създаване на документация, предхождаща консервационно-реставрационните процедури;
- проекти с висока степен на физическа застрашеност на културните ценности (особено спешни интервенции);
- проекти за защита и опазване на културни ценности държавна собственост;
- многогодишни проекти - продължаване на дейности, които са били успешно изпълнени в предходния период и са в крайна фаза, независимо от степента на заплаха;
- осигурени средства за съфинансиране;
- проекти за опазване и защита на културните ценности в зоните на специална държавна грижа;
- проекти за културна ценност с висока професионална, научна и национална значимост;

[93] Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara

- проекти за защита и опазване, които включват мерки за енергийна ефективност и инсталиране на възобновяеми енергийни източници.

През 2023 г. са одобрени за финансиране 476 проекта за защита и опазване на недвижими културни ценности на обща стойност 12 085 772,91 евро / 91 060 260,00 куни,[94] като впоследствие са добавени още няколко проекта и общата стойност нарадства на 12 590 783,18 евро.

Финансирането на археологически недвижими обекти се извършва по друга програма за защита и опазване на археологическото културно наследство.

Геопорталът на културните ценности на Република Хърватия[95] е под юрисдикцията на Министерството на културата и медиите. Той представлява централна точка за достъп до пространствени данни за недвижимите културни ценности. Министерството на културата и медиите на Република Хърватия управлява и администрира Информационната система за културно наследство (ISKB), чиито съставни части са онлайн браузърите: Геопортал на хърватските културни ценности и Уеб регистър на културните ценности на Република Хърватия[96], базирани на Закона за защита на културните ценности.

Източникът на показаните пространствени данни на Геопортала на културните ценности на Хърватия са данни от Регистъра на културните ценности, който се поддържа като публична книга за културни ценности съгласно Наредбата за формата, съдържанието и управление на регистъра на културните ценности на Република. Програмата за преглед на данни в Регистъра на културните ценности на Хърватия предоставя информация за недвижимите и нематериалните културни ценности.

Геопорталът е продукт на най-новите софтуерни технологии с интерактивен картографски интерфейс в двуезична версия, адаптирана за използване на мобилни устройства. Наличните данни на Геопортала се отнасят за защитените територии по чл.9, ал.1 от Закона за националната инфраструктура на пространствените данни в съответствие с Директивата за изграждане на инфраструктура за пространствена информация в Европейската общност - INSPIRE. Установените мрежови услуги на Геопортала за културни ценности на Република Хърватия са в съответствие с правилата за прилагане на INSPIRE за оперативна съвместимост на набор от пространствени данни и услуги и правилата за прилагане на INSPIRE за мрежови услуги.

[94] https://www.culturenet.hr/hr/vise-od-12-milijuna-eura-za-programe-zastite-na-nepokretnim-kulturnim-dobrima-u-2023-godini/191596
[95] https://geoportal.kulturnadobra.hr
[96] https://registar.kulturnadobra.hr

Данните в Геопортала на културните ценности и в Регистъра на културните ценности на Република Хърватия, се актуализират ежедневно по отношение определянето на нови културни ценности, установяването на превантивна защита, преразглеждането на решения, заличаването на обекти от регистъра поради загуба на качества, изтичане на превантивната защита, както и друга важна информация. Геопорталът на културните ценности показва нивото на защитата в съответствие със Закона за защита на културните ценности. Тъй като данните за щетите на културни ценности, причинени от земетресението на 22 март 2020 г. в Загреб и околностите, се съхраняват в Информационната система за културно наследство, с цел по-лесен преглед на тези данни в браузъра на Геопортала на културните ценности на Република Хърватия се показва допълнителен слой под името: Индивидуални недвижими културни ценности, значително повредени при земетресението на 22 март 2020 г. Слоят показва обществени и религиозни сгради, за които е извършена оценка на щетите.

Налични са инструкции за употреба на Геопортала за културно наследство за по-лесно и по-бързо разглеждане и търсене на съдържание, както и за успешно използване на онлайн услуги. Наличните данни са информативни и не могат да се използват за официални цели.

Решението за обявяване на недвижима културна ценност включва пространствените граници на обекта. Решението се внася в компетентния кадастър и съд за вписване в кадастъра и поземлените регистри. Недвижима културна ценност се вписва в Списъка на защитените културни ценности или в Списъка на превантивно защитените ценности в зависимост от характеристиките си.

Пространствените слоеве, съдържащи данни за недвижими културни ценности, са достъпни чрез услугите за уеб преглед (WMS) и услугите за изтегляне от мрежата (WFS), които са предназначени за обмен на данни с външни потребители. Услугата за преглед е структурирана според установения вид и класификация в 20 отделни слоя.

Въз основа на Споразумението за сътрудничество между Държавната геодезическа администрация и Министерството на културата и медиите, както и Протокола за обмен на данни, Централният регистър на пространствените единици, цифровият кадастрален план и цифровите орто-фото-карти, хърватската основна карта и топографската карта са достъпни на Геопортала на културните ценности на Хърватия.

Разделът за бързо търсене позволява получаване на информация за културната ценност по адресни или кадастрални данни, както и позициониране на получената културна ценност на картата на браузъра. В допълнение към тези две търсения, в браузъра на Геопортала на културните ценности са налични атрибутни и пространствени търсения, които търсят в системата по голям брой параметри. Чрез активиране на предлаганите

слоеве на интерактивната карта е възможно също да се получи преглед на защитени културни ценности. Онлайн услугите за преглед и изтегляне позволяват използването на пространствени слоеве с данни за недвижими културни активи в други приложения или информационни системи. Данните, достъпни чрез онлайн услугите за преглед и изтегляне, са идентични с данните, намиращи се в Геопортала на хърватските културни ценности.

4. Предложения за облекчаване на достъпа на гражданите, инвеститорите, общините, собствениците и заинтересованите страни до информация за недвижимите културни обекти от всички категории

Създаването на публичен регистър на недвижимото културно наследство ще облекчи достъпа на гражданите, инвеститорите, собствениците и заинтересованите страни до информацията за недвижимите културни ценности. За да се гарантира полезността му, е необходимо да бъде проектиран така, че да предлага разнообразие от услуги, да улеснява достъпа, да бъде информативен, ангажиращ и удобен за потребителя. Обмисляйки внимателно функционалностите в дизайна на публичния регистър, трябва да се създадат инструменти, които да служат като ценен ресурс за опазване и популяризиране на културното наследство, като същевременно предоставя достъпни и полезни услуги.

4.1. Ключови функции за публичен регистър на недвижимите културни ценности

Удобен за потребителя уеб портал: Уеб порталите играят решаваща роля в разпространението на информация и услуги за всяка една институция или ведомство. Те са център за цялата информация, услугите и инструментите, свързани с организацията, което ги прави безценен инструмент както за вътрешните, така и за външните потребители.

Функция за търсене: Необходимо е потребителите да търсят лесно в базата данни, като използват различни критерии като местоположение, период от време, тип наследство (напр. сграда, паметник, археологически обект), културна значимост и т.н. Функцията за търсене трябва да поддържа автоматично довършване и функции за правопис и корекция, както и филтри за стесняване на резултатите въз основа на заложените критерии, напр. местоположение, тип обект, културна значимост, статус (напр. защитен, в риск) и др.

- **Лента за търсене**: Видимата и лесна за използване лента за търсене е от съществено значение. Това позволява на потребителите да въвеждат ключови думи или фрази и да намират подходящи резултати бързо.

- **Разширени опции за търсене**: Потребителите трябва да имат възможността да прецизират своите търсения, като използват различни параметри като тип собственост, историческа епоха, географско местоположение, размер, статус на защита и т.н. Тази функция трябва да позволи на потребителите да сортират или филтрират резултати въз основа на техните предпочитания.

- **Автоматични предложения**: Докато се въвежда в лентата за търсене, автоматичните предложения помагат на потребителите, като предвидят какво може да търсят, което прави по-бързо и по-лесно завършване на търсенето.

- **Търсене по карта:** Необходимо е недвижимата културна ценност да се търси по карта или местоположение. Потребителите могат визуално да разглеждат определена област или да изследват други обекти в близост до определено местоположение.

- **Търсене на изображения:** Тази функция позволява на потребителите да търсят чрез изображение. Например, ако имат снимка на културна ценност, но не знаят името ѝ, те могат да качат изображението, за да намерят подобни или идентични резултати.

- **История на търсенията**: Тази функция следи миналите търсения на потребителите, което ги прави лесни за преразглеждане на обекти, към които преди са проявявали интерес.

- **Многоезично търсене**: За международните портали поддържането на търсене на множество езици може да подобри удобството за потребителите по целия свят.

- **Проверка на правописа и разпознаване на синоними:** Тази функция коригира незначителни правописни грешки и разпознава синоними, за да гарантира, че потребителите ще намерят това, което търсят, дори ако са написали грешно или използват различна терминология.

- **Запазени търсения**: Тази функция позволява на потребителите да запазват своите параметри за търсене или конкретни търсения за бъдещи справки.

Тези характеристики, когато са проектирани и внедрени добре, могат значително да подобрят използваемостта и удобството за потребителя на онлайн портал на регистъра на недвижими културни ценности.

Интерактивни карти: Интерактивните карти могат значително да подобрят удобството и потребителското изживяване на онлайн регистъра на недвижими културни ценности по следните начини:

- **Географски контекст:** Интерактивните карти предоставят на потребителите ясно разбиране за това къде се намира културната ценност. Географският контекст може да бъде от съществено значение за разбирането на нейното историческо или културно значение.

- **Лесно откриване**: Потребителите могат да откриват обекти, като преглеждат интересни места на картата. Те могат да увеличат, за да видят повече подробности, или да намалят за по-широка перспектива. Това е особено полезно за изследователи, краеведи, туристи, които планират пътуване.

- **Подробна информация**: Чрез клик върху конкретен обект, отбелязан на картата, може да се активира прозорец с допълнителна информация, напр. за категория, статус на опазване, свързани изображения и др. Това взаимодействие осигурява обогатено и интегрирано изживяване при гледане.

- **Визуално групиране**: В по-голям мащаб интерактивните карти могат да помогнат за визуализирането на групи от културни ценности, като посочват региони с по-висока концентрация на такива обекти. Това може да разкрие модели и тенденции, свързани с разпространението на културното наследство в регионите.

- **Изгледи на картата с възможност за персонализиране**: Потребителите ще могат да персонализират картата, като избират да покажат или скрият определени типове обекти, да се фокусират върху конкретен период от време и др.

- **Маршрути и упътвания**: Интерактивните карти могат да осигурят упътвания или маршрути от текущото местоположение на потребителя или друго определено местоположение, което може да бъде важно за посетителите, опитващи се да получат достъп до тези обекти.

- **Интеграция с други функции**: Интерактивните карти трябва да бъдат интегрирани с други функции на онлайн портала, като функции за търсене. напр., потребител да търси обекти от определена епоха и след това да ги види на картата.

- **3D и Street View**: Предложение за 3D изгледи или интегриране с функции като Google Street View, предоставяйки на потребителите по-завладяващо и реалистично изживяване на околностите на имота.

Интерактивната карта на недвижимите културни ценности осигурява по-ангажиращо, информативно и удобно за потребителя изживяване.

Изчерпателна, точна и вярна информация: Всеки обект на недвижимото културно наследство трябва да присъства в публичния регистър с добре структурирана и изчерпателна информация, включително неговата история, културно значение, архитектурна характеристика и детайли, правен статут, консервационен статус, текущо състояние и положените усилия за опазване.

Подробната, точна и вярна информация е от решаващо значение по следните причини:

- **Надеждни научни изследвания**: Учени, историци и изследователи използват тези бази данни за академични изследвания, изследователски проекти и публикации. Неправилната информация може да доведе до погрешни заключения и погрешни тълкувания.

- **Културно разбиране и оценка**: Подробната и точна информация помага на обществеността да разбере и оцени значението на културните ценности, като така се насърчава културното образование и осведоменост.

- **Усилия за опазване:** Коректните данни за състоянието, историята и значението на обектите, насочват усилията за опазване в правилна посока, помага на властите, неправителствените организации и други заинтересовани страни да вземат информирани решения относно опазването и защитата на тези обекти.

- **Туризъм**: Точната информация е важна за туристите, които планират посещения на тези места. Дезинформацията може да доведе до разочарование, объркване или дори вреда.

- **Управление на културното наследство**: Актуалната и точна информация е от решаващо значение за управлението на недвижимото културно наследство. Помага при планирането на ремонти и реставрация и при обосновавка на финансиране.

- **Правни и административни причини:** Точната информация е необходима за изясняване на правни въпроси като собственост, зониране или права на ползване. Може също така да помогне при административни задачи като планиране, бюджетиране и докладване.

- **Управление на кризи**: В случаи на природни бедствия, война или други кризи наличието на точна информация за местоположението, състоянието и значението на обектите на културното наследство може да помогне при приоритизирането и

насочването на действията за реагиране при извънредни ситуации и възстановяване.

- **Прозрачност и доверие:** Точната информация помага да се поддържа надеждността на регистъра и насърчава доверието сред потребителите. Дезинформацията или липсата на подробности могат да навредят на репутацията на платформата и да обезсърчат нейното използване.

Гарантирането на точността на информацията е основна отговорност за онлайн регистъра на недвижимото културно наследство.

Висококачествено визуално и мултимедийно съдържание: Включването на висококачествени снимки, видеоклипове, 3D модели и виртуални обиколки, функционалностите на разширената реалност (AR) и виртуалната реалност (VR) осигуряват на потребителите по-завладяващо и по-ангажиращо изживяване, да помогнат в секторите туризъм и образование. Висококачественото визуално и мултимедийно съдържание играе решаваща роля в онлайн регистъра на недвижимото културно наследство по няколко причини:

- **Подобрено разбиране и оценка**: Изображенията, видеоклиповете и другото мултимедийно съдържание могат да предадат информацията по-ефективно, отколкото само текст. Дава се ясна представа за това как изглежда даден обект, неговия мащаб и контекста в околния пейзаж и т.н.

- **Ангажираност**: Визуалното съдържание прави потребителското изживяване по-ангажиращо и приятно. Увеличава задържането на вниманието потребителите, насърчава хората да изследват културните ценности по-задълбочено и насърчава повторните посещения на сайта.

- **Достъпност**: За хора с определени увреждания, като например тези, които имат затруднения с четенето, визуалното и мултимедийното съдържание може да предостави алтернативен начин за достъп до информация.

- **Емоционална връзка:** Визуалното съдържание помага за създаването на емоционална връзка между зрителя и културната ценност, насърчавайки чувство на признателност и възхищение, което е от полза за дейностите по опазването.

- **Образование**: Висококачественото визуално съдържание, като виртуални обиколки или 3D реконструкции са ценни образователни инструменти за учители и ученици.

- **Съхраняване**: Ако недвижима културна ценност е разрушена или унищожена по някаква причина, наличието на визуален запис би допринесъл за усилията за запазване и реставрация.

- **Научни изследвания**: За изследователите, възможността визуално да анализират обектите, може да предложи ценна информация и да подтикне към нови открития.

- **Туризъм**: За туристите, които планират посещения, визуалното съдържание може да им помогне да решат кои обекти да посетят и да ги подготви за това какво да очакват.

За да се максимизират тези предимства, важно е да се гарантира, че визуалното и мултимедийното съдържание е с високо качество, ясно представено и ефективно интегрирано с останалата част от платформата. Това включва съображения относно разделителната способност, размера на файла, времето за зареждане, надписите и др.

Потребителски принос: Възможно е порталът да има функционалности за потребителите да допринасят с информация, рецензии, снимки или лични истории, свързани с недвижимите културни обекти. Това насърчава по-голяма ангажираност на общността и дава възможност за събиране на данни от гражданите. Регистърът може да позволи на потребителите да създават профили, да запазват любими обекти, да проследяват посетените обекти и да добавят лични бележки или снимки. Това също може да позволи на потребителите да получават персонализирани актуализации или известия въз основа на техните интереси.

Приносът на потребителите играе важна роля за ефективността и успеха на регистъра поради няколко причини:

- **Точност и пълнота на данните**: Потребителите могат да предоставят допълнителна информация или актуализации за обекти на наследството, което може да помогне за поддържане на точността и изчерпателността на регистъра. Това може да включва изпращане на нови обекти за разглеждане, коригиране на неточности или актуализиране на съществуващи записи с нови изследвания или разработки.

- **Ангажиране на общността**: Участието на потребителите насърчава общественото участие и ангажираност за опазването на културното наследство.

- **Малко известни знания за места и обекти**: Местните жители често имат уникални знания за обекти и места, които може да не са известни на официалната наука. Те могат да дадат представа за исторически употреби, значение за

общността или забележителни характеристики, които са пренебрегнати при официални проучвания.

- **Мониторинг на състоянието:** Потребителите често съобщават за промени в състоянието на места и обекти, напр. признаци на повреда или разрушаване. Този вид наблюдение позволява по-бързи реакции при заплахи за места и обекти.

- **Исторически разкази и устни истории**: Членовете на общността могат да предоставят лични истории, спомени или устни истории, свързани с недвижими културни ценности. Тези разкази могат да предложат важен контекст и да допринесат за по-пълното разбиране на историческото и културно значение на обекта.

- **Разнообразие и приобщаване:** Допускането на потребителско въвеждане помага да се гарантира, че регистърът отразява разнообразен набор от гледни точки и опит. Може да помогне за включването на обекти, които са важни за различни общности, допринасяйки за по-приобщаващо разбиране на културното наследство.

По същество приносът на потребителите може значително да подобри богатството, точността и приобщаването към онлайн регистъра на недвижимото културно наследство, което го прави по-ефективен инструмент за опазване.

Характеристики за достъпност: Порталът трябва да бъде проектиран така, че да бъде достъпен за всички потребители. Това включва езикови опции, възможности за преобразуване на текст в реч, алтернативен текст за изображения и други функции за достъпност съгласно Насоките за достъпност на уеб съдържанието (WCAG). Директивата относно достъпността на уебсайтове и мобилни приложения, известна още като Директива (ЕС) 2016/2102, е приета от Европейския съюз през 2016 г. и се прилага за организации от обществения сектор на държавите-членки на Европейския съюз . Целта е да се гарантира, че всички организации от обществения сектор са достъпни за 80 милиона хора с увреждания в ЕС. Директивата на ЕС даде на всяка държава членка срок до 2018 г. да бъде транспонирана в националното законодателство.

През м. ноември 2021 г. излезе доклад[97], който представя резултатите от наблюдението на достъпността на уебсайтовете и мобилните приложения на организациите от обществения сектор в България, извършено в рамките на първи период на наблюдение (1.01.2020 г. – 22.12.2021 г. - за уебсайтове, и 23.06.2021 г. – 22.12.2021 г. - за мобилни приложения). Докладът е изготвен съгласно реда и условията за докладване от

[97] Доклад от наблюдението на достъпността на уебсайтовете и мобилните приложения на организациите от обществения сектор в Р България. София, 2021.

държавите членки до Европейската комисия (ЕК), установени с Решение за изпълнение (ЕС) 2018/1524 на Комисията от 11 октомври 2018 година.

Документът включва описание на извършените дейности по наблюдение като е представена информация относно размера и подбора на извадките, изискванията на стандарта, които се проверяват, използваните софтуерни инструменти и резултатите от наблюдението при различните методи за наблюдение за уебсайтовете и за мобилните приложения. Докладът обхваща и информация относно използването на процедурата по прилагане и предприети допълнителни мерки за улесняване на прилагането на изискванията за достъпност.

Обобщените резултати показват най-много установени несъответствия по следните критерии:

Изискване на хармонизирания стандарт		% от наблюдаваните сайтове с установено несъответствие
9.1.1.1 (A)	Нетекстово съдържание	88%
9.1.3.1 (A)	Информация и взаимовръзки	51%
9.1.4.3 (AA)	Контраст (минимални изисквания)	87%
9.2.1.1 (A)	Клавиатура	21%
9.2.4.2 (A)	Заглавие на страницата	18%
9.2.4.4 (A)	Предназначение на линк (в контекст)	81%
9.2.4.6 (AA)	Заглавия и етикети	70%
9.3.1.1 (A)	Език на страницата	29%

9.3.3.2 (A)	Опис или инструкции	35%
9.4.1.2 (A)	Наименование, роля, стойност	32%

Фиг. 1 Критерии, по които са установени най-много несъответствия от „Доклад от наблюдението на достъпността на уебсайтовете и мобилните приложения на организациите от обществения сектор в Р България", стр. 11.

Оптимизация за мобилни устройства: тъй като много потребители имат достъп до портала на мобилни устройства, дизайнът трябва да е отзивчив и оптимизиран за различни размери на екрана.

Мобилната оптимизация е изключително важна за националния онлайн регистър на недвижимото културно наследство по няколко причини:

- **Увеличаване на използването на мобилни устройства**: Все повече хора използват мобилни устройства за достъп до интернет. Без мобилна оптимизация потребителите може да имат затруднения при навигирането в сайта, което потенциално води до разочарование на потребителите и загуба на трафик.

- **Потребителско изживяване:** Мобилната оптимизация на националния регистър на недвижимите културни ценности осигурява по-добро потребителско изживяване. Това включва по-бързо време за зареждане, по-лесна навигация и по-добра четливост на по-малки екрани. Доброто мобилно изживяване може да насърчи потребителите да прекарват повече време на сайта и да се ангажират по-дълбоко със съдържанието.

- **Достъп в движение:** За туристи, студенти, изследователи или всеки, който посещава действителните места, достъпът до онлайн регистъра от мобилно устройство може да бъде изключително полезен. Те могат да потърсят информация на място, да планират своя маршрут или да научат повече за обект, който посещават в момента.

- **Оптимизация за търсачки (SEO)**: Търсачки като Google използват удобството за мобилни устройства като фактор за класиране. Ако сайтът не е оптимизиран за мобилни устройства, той може да се класира по-ниско в резултатите от търсенето, което затруднява хората да намерят онлайн регистъра.

- **По-широк обхват**: Мобилната оптимизация гарантира, че потребителите могат да имат достъп до регистъра, независимо от тяхното устройство, местоположение или

обстоятелства, като разширява обхвата на регистъра и прави информацията по-широко достъпна.

- **Интерактивност**: Мобилните устройства предлагат уникални възможности за интерактивност, като например използване на GPS за предоставяне на информация за близки културни ценности или функции за разширена реалност за подобряване на потребителското изживяване на даден сайт.

За да се осигури мобилна оптимизация на националния регистър на недвижимите културни ценности, е важно да се вземат предвид фактори като отзивчив дизайн (където оформлението на сайта се адаптира към размера на екрана), удобни за докосване контроли, размер на текста, времена за зареждане на изображения и навигационни менюта, които работят добре на малки екрани. Мобилните приложения също могат да бъдат разработени, за да осигурят по-безпроблемно мобилно изживяване.

Механизми за контакт и обратна връзка: Трябва да има ясни начини потребителите да се свържат с отговорната организация за националния регистър на недвижимите културни ценности, да задават въпроси или да предоставят обратна връзка. Предоставянето на ясни комуникационни канали за потребителите да задават въпроси, да изискват допълнителна информация или да предоставят обратна връзка може да подобри потребителското изживяване и да подобри качеството на услугата, предоставяна от регистъра. Разрешаването на потребителите да оставят отзиви и оценки може да предостави ценна обратна връзка за управлението на обектите и да помогне на други потребители да вземат решения относно посещението или използването им.

Механизмите за контакт и обратна връзка са от съществено значение в онлайн регистъра на недвижимото културно наследство по няколко причини:

- **Потребителска поддръжка**: Потребителите често имат въпроси или срещнат проблеми, докато използват регистъра. Осигуряването на ясен начин за получаване на помощ подобрява потребителското изживяване и насърчава доверието в платформата.

- **Събиране на обратна връзка**: обратната връзка с потребителите е ценен източник на информация за подобряване на регистъра. Потребителите могат да предоставят информация за това какво работи добре, какво може да се подобри и потенциални нови функции или съдържание. Те мога да докладват грешки или остаряла информация.

- **Ангажираност на общността**: Предоставянето на възможности за потребителите да споделят своите мисли и опит може да насърчи чувството за общност и ангажираност. Потребителите може да имат лични истории, знания или снимки,

свързани с културните ценности, които биха могли да добавят към богатството на съдържанието.

- **Докладване на инциденти**: Потребителите могат да предупреждават ръководството за инциденти на обектите, изброени в регистъра, като вандализъм, природни бедствия или влошаване. Това може да подпомогне опазването и защитата на тези културни ценности.

- **Партньорства и сътрудничество**: Механизмите за контакт могат да улеснят партньорствата, сътрудничеството и други професионални взаимодействия с изследователи, организации за защита на недвижимото културно наследство, образователни институции или др.

Различните потребители може да предпочитат различни методи за контакт и обратна връзка, така че често е полезно да предложите няколко опции, като имейл, телефон, онлайн формуляри за контакт и социални медии. Улесняването за намирането на тези опции на сайта и гарантиранцията, че отговорите са навременни и полезни, може значително да подобри потребителското изживяване и цялостната ефективност на регистъра.

Сигурност и поверителност: Порталът трябва да гарантира сигурността на всички лични данни, които събира, да спазва съответните закони за поверителност и ясно да съобщава тези мерки на потребителите.

Сигурността и поверителността са от първостепенно значение в публичния регистър на недвижимото културно наследство по следните причини:

- **Защита на данните:** Онлайн регистърът може да събира лични данни от потребителите, като техните имена, имейл адреси или данни за местоположение. От съществено значение е тези данни да бъдат защитени от неоторизиран достъп и използване, за да бъдат спазени законите за защита на данните и да се запази доверието на потребителите.

- **Целостта на регистъра**: Регистърът трябва да бъде защитен от злонамерени действия като хакване или повреждане на данни, което би могло да наруши работата му, да навреди на доверието в него или да доведе до загуба на данни.

- **Съответствие със законите**: Европейските юрисдикции имат закони и разпоредби, уреждащи сигурността на данните и поверителността, като Общия регламент за защита на данните (GDPR) в Европейския съюз. Гарантирането на сигурност и поверителност помага за спазването на тези закони.

- **Доверие на потребителите**: Потребителите трябва да са уверени, че техните данни са в безопасност и че тяхната поверителност се зачита, за да се чувстват комфортно при използването на регистъра. Ако това доверие бъде подкопано, е по-малко вероятно потребителите да използват регистъра или да предоставят точна и полезна обратна връзка.

За да се гарантира сигурност и поверителност, е важно да се прилагат мерки като криптиране, защитени системи за влизане, защитни стени и редовни проверки на сигурността. Също така е важно да имате ясна политика за поверителност, която обяснява как се събират, използват, съхраняват и споделят потребителските данни и да се получи съгласието на потребителите, когато е необходимо.

Достъп до документация: Необходимо е регистърът да предоставя достъп до съответните документи, свързани с всеки обект, като официални и правни документи, проучвания, доклади за консервация и др. Това е особено полезно за изследователи или инвеститори, които се интересуват от конкретен обект. Ако правни или регулаторни документи, свързани с недвижимите културни обекти, са вече са били публично достъпни, те трябва да бъдат предоставени или свързани директно от портала.

Достъпът до документация за недвижимите обекти в публичния регистър на недвижимите културни ценности е от изключителна важност по редица причини:

- **Документална справка**: Документацията служи като документална справка на тези обекти на културното наследство, като помага да се съхранят знанията за тях за бъдещите поколения. Особено критично е, ако обектите са застрашени или ако претърпят промени с течение на времето.

- **Образователен ресурс**: Документацията предоставя богат ресурс за учители, студенти и учещи през целия живот, които се интересуват от културно наследство, история, архитектура, археология или сродни теми и служи като основен източник за образователни материали и академични изследвания.

- **Ангажираност на обществеността:** Разкриването на документацията позволява на хората да научат повече за тези културни ценности, насърчавайки признателността, осведомеността и разбирането на културното наследство.

- **Съхраняване и възстановяване**: Подробната документация помага за запазването, възстановяването и управлението на тези обекти. Например, архитектурните планове или снимки могат са основен източник на информация при възстановяване след повреждане или разрушение.

- **Правна и административна полза**: Документацията е необходима за правни и административни цели. Документалните справки са доказателството за историческото или културното значение на даден обект, подкрепяйки вписването му в регистъра или определянето му като защитен обект.

- **Туризъм**: За туристите и посетителите достъпът до документация може да обогати изживяването им при посещение на обект, като предостави исторически контекст, интересни факти или обяснения на архитектурни характеристики.

За да се осигури достъпът до документация, като същевременно се зачитат авторските права, поверителността и други важни съображения, е важно да се получат необходимите разрешения, да се предоставят подходящи възможности за копиранеа също да се използват сигурни и удобни за потребителя платформи за споделяне на документи. Документацията трябва да бъде в подходящи и достъпни формати, като се вземат предвид нуждите на потребителите с увреждания.

Онлайн подаване на формуляри: Ако за определени дейности, свързани с обект на културното наследство, се изискват официални заявления или разрешителни, регистърът трябва предоставя онлайн механизъм за подаване на формуляри. Най-често това се случва при планиране на ремонти, събития или изследователски и проучвателски дейности, свързани с обекта на наследството.

Онлайн подаването на заявления и искания за разрешителни за недвижими обекти в публичния онлайн регистър на недвижимото културно наследство носи няколко предимства:

- **Ефективност**: Онлайн подаването рационализира процеса на кандидатстване и получаване на разрешителни, като го прави по-бърз, по-ефективен и по-евтин метод. Кандидатите могат да подават формуляри, когато им е удобно, без да е необходимо да посещават офис или да изпращат физическа поща. Времето за обработка ще бъде намалено, тъй като заявленията могат да бъдат прегледани и одобрени по електронен път.

- **Достъпност**: Позволявайки подаването на заявки и формуляри онлайн, повече на брой граждани ще имат достъп до услугите, включително тези в отдалечени райони или с ограничена мобилност.

- **Прозрачност**: Една онлайн система може да направи процеса по-прозрачен, тъй като кандидатите могат да проследяват статуса на своето заявление или заявка в реално време. Създава се цифров запис на всяка транзакция, което може да бъде полезно за отчетността.

- **Екологичност**: Дигитализацията намалява нуждата от хартия, което допринася за устойчивостта на околната среда.

- **Управление на данни**: Цифровите заявки и подаване на формуляри могат лесно да се съхраняват, търсят и анализират. Това помага на администраторите на регистъра да управляват по-ефективно данните и да вземат информирани решения.

Дигитална библиотека: Включването на дигитална библиотека или център за ресурси с документи, проучвания, статии, доклади за опазване и др. в публичния регистър на недвижимото културно наследство носи следните ключови предимства:

- **Съхраняване на информация:** Цифровата библиотека съхранява информацията за недвижими културни ценности в траен, стабилен формат, който не подлежи на физическа деградация.

- **Достъпност**: Цифровата библиотека позволява достъп до информация за обекти на културно наследство без географски ограничения. Това отваря възможности за дистанционно обучение, изследвания и оценяване на културното наследство.

- **Възможност за търсене**: В дигиталната библиотека се търси лесно, което прави по-бързо и по-лесно за потребителя да намери информацията, която търси. Разширените функции за търсене, като търсене по ключови думи, филтриране по категории и кръстосани препратки, може значително да подобри потребителското изживяване.

- **Интерактивност**: Цифровите библиотеки могат да предложат интерактивни функции, които не са възможни с физически документи. Например потребителите може да могат да увеличават изображения с висока разделителна способност, да завъртат 3D модели или да кликват върху хипервръзки към свързани ресурси.

- **Интегриране**: Информацията, съхранявана в дигиталната библиотека, може да бъде интегрирана с другите елементи на онлайн регистъра. Например, страница за конкретна културна ценност може да има връзка към подходящите документи в цифровата библиотека.

- **Съхраняване**: Чрез осигуряване на цифров достъп до документи, има по-малка нужда потребителите да боравят с физическите оригинали, което помага за запазването им.

- **Ефективно съхранение и разпространение**: Цифровите библиотеки изискват по-малко физическо пространство от традиционните библиотеки и позволяват лесно копиране и разпространение на материали.

Важно е да се гарантира, че дигиталната библиотека с документация относно недвижимите културни ценности е лесна за ползване, достъпна, сигурна и зачитаща съображенията за авторско право и поверителност. Например, необходимо е да се получи разрешение за дигитализиране на защитени с авторски права материали и да се обозначи по подходящия начин.

Политика за отворени данни: Политиката за отворени данни, при която данните могат да се използват свободно и повторно от всеки, има много предимства. Приемането на политика за отворени данни за публичния онлайн регистър на недвижимото културно наследство има следните преимущества:

- **Прозрачност**: Отворените данни насърчават прозрачността и отчетността при управлението и опазването на културното наследство. Заинтересованите страни, включително гражданите, могат да видят точно какви данни се съхраняват, как се използват и могат да допринесат за тяхната точност и уместност.

- **Сътрудничество**: Отворените и достъпни данни насърчават сътрудничеството между различни страни, интересуващи се от културното наследство, включително изследователи, преподаватели, НПО за защита на културните ценности, вземащите решения органи и политици. Отворените данни могат да подкрепят широк спектър от научни изследвания и иновации.

- **Ангажираност**: Отворените данни могат да ангажират обществеността в оценяването и опазването на културното наследство. Например разработчиците могат да използват отворени данни за създаване на образователни приложения или интерактивни карти.

- **Достъпност**: Отворените данни гарантират, че всеки има достъп до информацията, независимо от своето местоположение. Това е особено важно за насърчаване на равните възможности в научните изследвания и образованието.

- **Иновации**: Чрез предоставяне на отворени данни могат да се постигнат нови открития, перспективи и иновации чрез използване на колективния интелект и креативността на различни потребители.

Въпреки че приемането на политика за отворени данни има много предимства, важно е да се вземат предвид потенциалните рискове и предизвикателства. Например, някои данни може да са чувствителни и трябва да бъдат анонимизирани или редактирани, за да се защити поверителността или сигурността. Може да има и технически предизвикателства, свързани с осигуряването на достъпност и използваемост на данните, като например осигуряване на качество на данните, оперативна съвместимост и лекота на използване. Правни съображения, като например законите за авторското право и защитата

на данните, също трябва да бъдат взети под внимание. Въпреки тези предизвикателства политиката за отворени данни може значително да повиши стойността и въздействието на публичния регистър на недвижимото културно наследство.

Помощ за потребителите: Необходимо е да се осигури услуга за помощ на потребителите на публичния регистър на недвижимите културни ценности с отговаряне на различни въпроси, като напр. насочване на потребителите как да получат достъп и да намерят информацията, от която се нуждаят.

Някои типични компоненти за потребителска помощ:

- **Често задавани въпроси**: Страниците с често задавани въпроси могат да адресират често срещани въпроси и проблеми, които потребителите могат да срещнат, като предоставят незабавна помощ без необходимост от директно взаимодействие с обслужващия персонал.

- **Ръководства и уроци**: Те могат да бъдат под формата на писмени инструкции, видео инструкции или интерактивни ръководства, които помагат на потребителите да разберат как да използват различни функции на онлайн регистъра.

- **Речници**: Като се има предвид специализираният характер на културното наследство, потребителите може да срещнат непознати термини. Речникът може да им помогне да разберат тези термини.

- **Помощ и поддръжка**: Възможно е да бъде имейл адрес, телефонен номер или чатбот, където потребителите могат да получат директна помощ от екип за поддръжка.

- **Механизъм за обратна връзка:** Един прост и интуитивен начин е потребителите да предоставят обратна връзка за своя опит с портала или да докладват проблеми, което позволява непрекъснато подобряване на регистъра.

Като предлага помощ на потребителите, регистърът на недвижимото културно наследство може да се превърне в по-ценен и използваем ресурс за потребители от професионалните изследователи до обикновените граждани.

5. Начини за въвеждане на открито и отговорно управление чрез публичност и достъпност на информацията за всички защитени културни обекти и територии

Прозрачността в управлението на обектите на културното наследство е от решаващо значение за тяхното опазване и защита. Помага да се гарантира, че тези обекти се управляват ефективно и етично, че управляващите органи носят отговорност за действията си и че обществеността е наясно със стойността на културното наследство на тези обекти и необходимостта да бъдат защитени и запазени за бъдещите поколения.

Начините за въвеждане на открито и отговорно управление чрез публичност и достъпност на информацията за всички защитени културни обекти и територии включват:

- **Включване на заинтересованите страни**: Осигуряване на представителство на всички заинтересовани страни в процесите на вземане на решения. Това включва не само НПО, но и неформални общности, групи, исторически общества и други групи с пряк интерес към културното наследство.

- **Онлайн бази данни и описи**: Създаване на изчерпателни онлайн бази данни с възможност за търсене и филтриране на културни обекти и защитени територии. Тези бази данни могат да включват изображения, описания, историческа информация, актуализации на състоянието и усилия за опазване.

- **Публикации**: Редовно публикуване на доклади, резултати от изследвания, действия за опазване и планове за управление. Те могат да се разпространяват онлайн и на физически места като библиотеки или културни центрове.

- **Образователни програми**: Разработване на образователни програми в училища, музеи и културни центрове, за да се повиши осведомеността относно значението на културните обекти и територии. Това може да включва обиколки с екскурзовод, семинари, лекции, програми за обучения в технически умения и дейности, свързани с реставрация, консервация и др.

- **Инициативи за отворени данни**: Приемане на политика за отворени данни, споделяйки нечувствителни данни с обществеността. Това ще позволи на изследователите, политиците и широката общественост да се ангажират по-пълно с културните обекти.
- **Обществени консултации**: Редовна консултация с местните общности, особено когато решения относно културни обекти или територии могат пряко да ги

засегнат. Тази консултация може да бъде под формата на публични срещи, онлайн форуми или официални прегледи на планове за управление.

- **Сътрудничество с медии**: Работа с медиите за популяризиране на усилията по опазването, научните открития и значението на културните обекти. Това може да се осъществи чрез документални филми, новинарски репортажи, публикации в блогове и др.

- **Партньорства с академичните среди:** Сътрудничество с университети и изследователски институции за провеждане на изследвания и разпространение на открития, свързани с културни обекти и територии. Това може да включва и ангажиране на студентите в усилията за опазване.

- **Социални медии**: Използване на платформите на социалните медии за редовно информиране на обществеността за текущи проекти, открития и проблеми. Тези платформи могат също така да улеснят диалога и дискусиите.

- **Прозрачност**: Всички действия и решения относно защитата и управлението на културните ценности, включително финансирането и разпределението на финансовите ресурси, е необходимо да бъдат прозрачни и публични. Публични и излъчвани онлайн трябва да бъдат заседанията за вземането на важните решения.

- **Проекти, ръководени от общността**: Насърчаване и подкрепа на проекти, ръководени от неформални общности и НПО, които имат за цел да запазят и популяризират собственото си културно наследство.

- **Граждански научни проекти**: Разработване на инициативи, които включват обществеността в задачи за събиране на данни, изследвания или наблюдение. Това не само подпомага управлението на културното наследство, но също така насърчава обществената ангажираност, прозрачността в управлението и образованието.

II. ЧАСТ 2: АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ СРЕД ГРАЖДАНИТЕ, ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ И ПОТРЕБИТЕЛИТЕ НА НАЦИОНАЛНИЯ ПУБЛИЧЕН РЕГИСТЪР НА НЕДВИЖИМИТЕ КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ В БЪЛГАРИЯ

6. Методология за извършване на анкетното проучване

Проучването представлява опит за синтезиране на информацията за Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности сред граждани, за които се знае предварително, че е по-вероятно да имат отношение и ангажираност към недвижимото културно наследство и по-специално към Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности в България.

Чрез анкетното проучване се търси индивидуалното преживяване и опит, които са отправна точка за оценка и измерване на удовлетвореността на потребителите от националния публичен регистър на недвижимите културни ценности, да се прецени успеха на политиката и услугата, и да се идентифицират областите, където са необходими промени.

Методологията на анкетата изключва отговори, съставени на база „обществено мнение". Общественото мнение възприема и съставя изводи предимно на база вторична информация, поднесена от различни информационни канали, които участват в обществената комуникация: медии, лидери на мнение и институции.

Събраните данни за оценка на Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности са предоставени от граждани с повишен интерес към регистъра, което съвпада с целевата група на проекта. Независимо, че анкетата не е достигнала до пълна и пропорционално разпределена извадка от всички целеви групи, изводите са направени чрез коректен анализ на данните, отчитайки изходните условия. Анкетираните са избрали да участват чрез покана в социалните медии и чрез участие в семинар в рамките на проекта, което потвърждава тяхната вътрешна убеденост, мотивираност и готовност да сътрудничат, без да им бъде вменявано задължение по месторабота и професионална ангажираност.

По отношение на географската област на проучване, анкетата е успяла да обхване изцяло територията на България.

За постигане на гореспоменатите цели е приета следната **методология**:

- Събиране на данни за оценка на Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности в България;
- Установяване на критерии за анализ;
- Анализ на данни по отношение на различните установени критерии;
- Разработване на препоръки.

6.1. Образец на анкетните карти

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

АНКЕТНА КАРТА
за анализ и оценка на състоянието на
Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности

Уважаеми дами и господа,

Сдружение „Българска национална федерация по металдетектинг“ изпълнява проект „Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство”, финансиран по оперативна програма „Добро управление“ 2014 – 2020 г. Основната цел на проекта е повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение имониторинг на политики и законодателство в областта науправлението на недвижимите културни ценности.

С попълването на настоящата анкета ще ни дадете възможност да определим Вашето виждане относно потребностите за функционалност, достъпност и визия на Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности

---

1. **Наименование на лицето/организацията:** .....
2. **Адрес:**.....
3. **Телефон:** .....
4. **Е-мейл:** .....

1. **Знаете ли за съществуването на Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности?**
   Моля, отбележете с Х верния отговор

   ☐ Да
   ☐ Не

2. **Запознати ли сте с предназначението и функцията на регистъра?**
   Моля, отбележете с Х верния отговор

   ☐ Да, напълно
   ☐ Да, в известна степен
   ☐ Не

3. **Смятате ли, че има връзка между нивото на опазване и поддръжка на недвижимите културни ценности в България и състоянието на регистъра?**
   Моля, отбележете с Х верния отговор

   ☐ Да, напълно

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

☐ Да, в известна степен
☐ Не
☐ Не мога да преценя

4. **Смятате ли, че обществото е достатъчно запознато със значението на регистъра за опазване на недвижимите културни ценности в България?**
Моля, отбележете с Х верния отговор

☐ Да, напълно
☐ Да, в известна степен
☐ Не
☐ Не мога да преценя

5. **Ползвали ли сте до момента Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности?**
Моля, отбележете с Х верния отговор

☐ Да
☐ Не

6. **Ако сте ползвали Регистъра, как бихте го оценили по отношение на следните критерии:**
Моля отбележете по скалата от 1 (най-ниска оценка) до 6 (най-висока оценка)

	1	2	3	4	5	6
Пълнота и изчерпателност						
Точност						
Функционалност						
Актуалност на информацията						
Достъпност						
Надеждна и достоверна информация						
Дизайн и оформление						
Интуитивност и лесна навигация						
Интерактивност						
Интегриране на социални медии						
Потребителско изживяване						
Обща оценка за използваемост						

7. **В какво качество сте ползвали или сте искали да ползвате Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности?**
Моля, отбележете с Х верните отговори /отговорите могат да бъдат повече от един/

---------- www.eufunds.bg ----------
Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

☐ Архитект, ландшафтен дизайнер
☐ Строителен експерт
☐ Експерт по културно наследство
☐ Юрист
☐ Художник, скулптор, занаятчия
☐ Журналист
☐ Фотограф
☐ Турист
☐ Любител на металдетектинга
☐ Любител на историята или краевед (експерт по история и археология)
☐ Преподавател
☐ Собственик на обект – недвижима културна ценност
☐ Друго (моля, посочете): .....

8. В каква степен сте удовлетворени от цялостното ползване на Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности?
Моля, отбележете с Х верния отговор

☐ Висока степен на удовлетвореност
☐ Задоволителна степен на удовлетвореност
☐ Ниска степен на удовлетвореност

9. Бихте ли подкрепили инициативи за обществено ангажиране, свързани с развитието на регистъра?
Моля, отбележете с Х верния отговор

☐ Да
☐ Не

10. Имате ли препоръки към Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности (напр. по отношение на функционалности, пълнота на информацията, начин на представяне на данните и т.н.)– за неговото оптимизиране, надграждане и развитие?

1. .....
2. .....
3. .....
4. .....
5. .....
6. .....
7. .....
8. .....
9. .....
10. .....

Благодарим Ви за отделеното време!

www.eufunds.bg
Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

7. Анализ и оценка на функционалностите, достъпността и визията на Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности в България

Въпрос 1

Знаете ли за съществуването на Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности?

Отговори	
Да	**74%**
Не	**26%**

Сравнение с изходно ниво: Тъй като липсва по-ранно проучване, на тази основа не е възможно да се направи сравнение как се е променил във времето делът на незнаещите за съществуването на Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности.

Целева група и контекст: Тъй като проучването не е проведено сред общото население, което включва и хора, за които е по-малко вероятно да бъдат ангажирани с културното наследство, може да се твърди, че респондентите имат отношение към културното наследство с по-висок процент на осведоменост. 26% неосведоменост при проучването, насочено към заинтересовани страни в областта на недвижимото културно наследство, се приема за висока степен на неосведоменост.

Съгласно резултатът, изводите са следните:

1. Съществува пропуск в разпространението на информация: Информацията относно регистъра не достига ефективно до всички заинтересовани страни. Има нужда от преглед и подобряване на комуникационните стратегии, за да се гарантира, че всички съответни групи са информирани.

2. Липсва стратегия за ангажиране или настоящите методи за ангажиране със заинтересовани страни не са ефективни. Необходим е преглед на методите на ангажиране на заинтересованите страни, като се вземе предвид как тези страни предпочитат да получават информация и да работят с регистъра.

3. Съществува ограничена достъпност: Може да твърди, че регистърът не е лесно достъпен или откриваем за потребителите, което се дължи на различни фактори като

ограничен цифров достъп и липсата на оптимизация за търсачки при онлайн присъствието на регистъра.

4. Съществува несъответствие при насочване: Фактът, че такъв голям процент заинтересовани страни не са наясно, подсказва, че усилията за достигане до тях и комуникацията не са насочени правилно или не достигат до правилната аудитория.

5. Съществува необходимост от партньорства за сътрудничество: Необходими са партньорства със съответните институции, които имат пряк контакт със заинтересованите страни и могат да помогнат за по-ефективното разпространение на информация.

6. Съществува потенциална неадекватност на усилията за застъпничество: Ако тези заинтересовани страни не са запознати със съществуването на регистъра на недвижимите културни ценности, означава, че усилията за застъпничество около целта, важността и ползите на регистъра не са достатъчни и трябва да бъдат засилени.

Въпрос 2
Запознати ли сте с предназначението и функцията на регистъра?

Отговори	
Да, напълно	**28%**
Да, в известна степен	**44%**
Не	**28%**

Тази статистика рисува по-нюансирана картина на нивата на информираност и разбиране на Националния публичен регистър на недвижимото културно наследство сред заинтересованите страни.

Някои от потенциалните заключения са:

1. Умерена осведоменост, променливо разбиране: Въпреки че мнозинството (74%) от заинтересованите страни са наясно със съществуването на регистъра, тяхното разбиране за неговата цел и функция варира. Това предполага, че има нужда от по-задълбочено обучение относно целта и функциите на регистъра.

2. Необходимост от подробно обучение: Като се има предвид, че само 28% от анкетираните са напълно запознати с предназначението и функцията на регистъра, ясно е, че има нужда от по-подробна информация и образование относно регистъра. Това може да включва обучение за това как работи регистърът, значението му за опазването на културното наследство и как отделни лица или организации могат да взаимодействат с него.

3. Силен потенциал за ангажиране: С правилните стратегии за обучение и ангажиране, регистърът има солидна основа, върху която да надгражда. Много от тези заинтересовани страни може да се ангажират повече с регистъра, ако разберат по-добре неговата цел и функция.

Индуктивният и дедуктивният анализ подхождат към данните от различни ъгли и са полезни за разбиране и тълкуване на резултатите. Разбивката с помощта на двата подхода за резултатите от проучване са следните:

1. Хипотезата за липса на знания е потвърдена: Тъй като само 28% от заинтересованите страни са напълно наясно с целта и функцията на регистъра, това показва, че докато осведомеността е по-висока, разбирането за регистъра е ниско. Това потвърждава хипотезата, че да знаеш за съществуването на регистъра не означава, че си запознат с неговата цел и функция.

2. Различни нива на познаване: Данните показват, че въпреки, че ¾ от заинтересованите страни са запознати със съществуването на регистъра, техните нива на осведоменост, опитност и практически умения, варират значително. Някои заинтересовани страни (28%) са напълно наясно с неговата цел и функция, някои (44%) са донякъде запознати, а някои (28%) изобщо не са запознати.

3. Неадекватно разпространение на информацията за регистъра: От данните можем да заключим, че настоящите методи за разпространение на информация относно предназначението и функцията на регистъра, не отговарят адекватно на нуждите на всички заинтересовани страни. Има нужда от по-подробни, достъпни или разнообразни методи за разпространение на информация.

Въпрос 3

Смятате ли, че има връзка между нивото на опазване и поддръжка на недвижимите културни ценности в България и състоянието на регистъра?

Отговори	
Да, напълно	**70%**
Да, в известна степен	**9%**
Не	**15%**
Не мога да преценя	**6%**

Мнозинството от заинтересованите страни (70%) напълно вярват, че има връзка между нивото на опазване и поддръжка на недвижимото културно наследство и състоянието на регистъра на недвижимото културно наследство. Това предполага, че мнозинството от заинтересованите страни възприемат регистъра като важен инструмент за опазване и поддържане на културното наследство. В същото време според въпрос № 6 от анкетата „Ако сте ползвали Регистъра, как бихте го оценили по отношение на следните критерии...", средната оценка е 2,15. А според въпрос № 8, „В каква степен сте удовлетворени от цялостното ползване на Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности?", заинтересованите страни са дали 94% ниска и задоволителна степен на удовлетвореност. Ако гражданите вярват, че има връзка между нивото на опазване и поддържане на недвижимото културно наследство и статута на регистъра, но тяхната оценка за регистъра е много ниска до задоволителна, това може да има няколко последици:

1. Възприемане на пропуснати ползи и потенциал: Тази ситуация предполага, че заинтересованите страни възприемат регистъра като потенциално мощен инструмент за опазване, но че той не отговаря на този потенциал. Това може да доведе до разочарование и чувство за пропуснати възможности.

2. Необходимост от подобрение: Ниската оценка на регистъра показва, че има възприемани проблеми или недостатъци с текущото функциониране, управление или ефективност на регистъра. Това сигнализира за необходимост от промени или подобрения.

3. Понижено доверие: Ако заинтересованите страни вярват, че регистърът е от решаващо значение за опазването на културните ценности, но работи лошо, ситуацията води до ниско доверие в институциите или органите, отговорни за регистъра.

4. Намалена ангажираност: Заинтересованите страни може да станат по-малко ангажирани с регистъра и неговите дейности, ако възприемат, че той не е ефективен, дори ако вярват в потенциалното му въздействие. Това може да доведе до по-ниски нива на участие, намалено доброволчество или по-малко обществена подкрепа.

5. Засилено застъпничество за промяна: От друга страна, ситуацията може да мотивира някои заинтересовани страни да се застъпват за промени в регистъра, за да подобрят неговата ефективност. Това води до кампании, петиции, обществени дебати или други форми на застъпничество, които са факт в общественото пространство.

6. Риск за обектите на културното наследство: В крайна сметка, ако регистърът се възприема като ключов за опазването, но не работи добре, това може да има реални въздействия върху обектите на културното наследство. Ако регистърът не е ефективен, тези недвижими ценности може да са изложени на по-голям риск.

Изводите предполагат, че е важно органите, отговорни за регистъра, да вземат сериозно възприятията на заинтересованите страни и да търсят начини за подобряване на дейностите и ефективността на регистъра. Би било изключително полезно да се комуникира по-ефективно относно целта, дейностите, успехите и предизвикателствата на регистъра, за да се гарантира, че заинтересованите страни имат балансирано и точно разбиране на регистъра.

Фактът, че 9% вярват, че има връзка до известна степен, а 15% смятат, че изобщо няма връзка, може да се дължи на различен практически опит за работа с регистъра, различни нива на ангажираност с него или различни възгледи относно ефективността на регистъра при опазването и поддържането на културното наследство. Възможно е част от така отговорилите да разглеждат Регистъра единствено като списък или каталог без силни, приложими политики, свързани с него. Ако регистърът не е свързан със стабилни закони и разпоредби, които гарантират опазването и защитата на изброените в него обекти, гражданите действително може да се усъмнят в неговата ефективност. От друга страна, дори да има закони и разпоредби, свързани с регистъра, ако те не се прилагат правилно, регистърът отново може да не се счита за ефективен. Това може да се дължи на корупция, липса на политическа воля или липса на ресурси за правоприлагане. Третата хипотеза е, че ако обществеността или съответните заинтересовани страни не са достатъчно запознати с регистъра или не са ангажирани с него, регистърът може да не е ефективен по отношение на целите си за съхранение. Обществената ангажираност може да играе решаваща роля за опазването на наследството. Възможно е да е имало случаи, когато обекти на наследството в регистъра са били повредени, унищожени или променени значително. Подобни случаи могат да създадат усещането, че регистърът не е ефективен за опазване и защита на наследството. Понякога процесът на вписване на обект в регистъра може да бъде бавен и тромав, което може да създаде усещането, че регистърът не е ефективен инструмент за незабавни или спешни нужди за съхранение. Ако процесът за вземане на решение какво да бъде включено в регистъра се разглежда като изключителен или предубеден към определени типове обекти или културни групи, регистърът отново може да не се разглежда като ефективен инструмент за запазване на разнообразен набор от културно наследство. Всеки от тези фактори може да допринесе за

възприемането на ефективността на регистъра. Разбирането на тези възприятия може да бъде важна стъпка към подобряване на регистъра и свързаните с него политики и практики.

6% от заинтересованите страни, които са отговорили „Не мога да кажа“, говори за липса на разбиране или знание за функциите и въздействието на регистъра или несигурност относно факторите, които влияят върху опазването и поддържане на културното наследство. Като цяло, със 79% (70% + 9%) от анкетираните, които вярват, че има връзка до известна степен или напълно, има общо положително възприемане на ролята на регистъра за опазването на културните ценности. Въпреки това, 15%, които не виждат връзка и 6%, които не могат да кажат, предполагат, че може да има място за подобряване на регистъра, комуникациите или въздействието върху усилията за опазване.

Въпрос 4
Смятате ли, че обществото е достатъчно запознато със значението на регистъра за опазване на недвижимите културни ценности в България?

Отговори	
Да, напълно	**2%**
Да, в известна степен	**6%**
Не	**80%**
Не мога да преценя	**12%**

Резултатите подсказват общоприета липса на обществена осведоменост относно значението на регистъра за опазване на недвижимото културно наследство в България. Най-фрапиращата констатация е, че 80% от заинтересованите страни смятат, че обществеността не е достатъчно запозната с важността на регистъра. Това предполага значителна празнина в общественото разбиране или осведоменост, което може да има последици за обществената подкрепа и ангажираност към усилията за опазване на наследството. Ако действително обществото не е наясно с важността на регистъра, е по-малко вероятно да го подкрепи чрез застъпничество, дарения или доброволчество. Общественото съзнание често води до политическа воля. Ако обществеността не е наясно с важността на регистъра, политиците може да не приоритизират политики, които подкрепят опазването на недвижимото културно наследство. Общественото съзнание и разбиране често е първа стъпка към участие на общността в усилията за опазване. Ако

обществеността не е наясно с важността на регистъра, тя може да не участва в тези усилия. Регистърът може да изпълнява и образователна роля, като помага на обществеността да разбере и оцени своето културно наследство. Ако обществеността не е запозната с регистъра, тя може да не го използва за тези цели, ограничавайки неговата ефективност. В светлината на тези потенциални въздействия, усилията за повишаване на обществената осведоменост относно значението на регистъра могат да бъдат решаваща част от стратегиите за опазване на недвижимото културно наследство.

Въпрос 5

Ползвали ли сте до момента Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности?

Отговори

Да 10%

Не 90%

При 10% използваемост от заинтересованите страни на Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности може да заключим, че липсва осведоменост, достъпността е ограничена, че има неяснота за полезността на регистъра, ангажираността е ограничена или че се ползват алтернативни източници.

Както обсъдихме по-рано, ако заинтересованите страни не са запознати с регистъра, те очевидно не могат да го използват. Следователно този нисък процент може да посочи значителен проблем с осведомеността сред заинтересованите страни. Ако регистърът е труден за достъп — например, ако не е онлайн или ако онлайн платформата е трудна за използване — това може да възпре заинтересованите страни да го използват. Дори заинтересованите страни да знаят за регистъра и да имат достъп до него, те може да не го използват, ако не виждат доколко е подходящ за техните нужди или интереси. Може да се наложи целта и ползите от регистъра да бъдат съобщени по-ясно.

Ниската употреба може да отразява ограничена ангажираност с недвижимото културно наследство сред заинтересованите страни. Те може да не възприемат лична или професионална нужда от справка в регистъра. Заинтересованите страни може да използват други източници на информация вместо официалния регистър. Те могат да намерят тези източници за по-достъпни, полезни или надеждни.

Ниският процент на използване сред заинтересованите страни предполага, че е необходимо подобряване на обхвата, достъпността и съответствието на регистъра с нуждите на заинтересованите страни.

Въпрос 6

Ако сте ползвали Регистъра, как бихте го оценили по отношение на следните критерии:

Пълнота и изчерпателност

Точност

Функционалност

Актуалност на информацията

Достъпност

Надеждна и достоверна информация

Дизайн и оформление

Интуитивност и лесна навигация

Интерактивност

Интегриране на социални медии

Потребителско изживяване

Обща оценка за използваемост

Отговори

Средна оценка 2,15 /от 1 до 6/

Подобряването на потребителския рейтинг на Националния публичен регистър на недвижимото културно наследство включва няколко ключови стъпки, всяка от които е

насочена към подобряване на цялостното потребителско изживяване и качеството на предоставяните услуги.

1. Подобрения на потребителското изживяване: Необходимо е Националния институт за недвижимото културно наследство да анализира обратната връзка от потребителите. Това може да помогне за идентифициране на конкретните болезнени точки или области за подобрение. Подобренията могат да включват за изработването на по-удобен за потребителя регистър, по-лесен за навигация или подобряване на цялостния дизайн и естетическа привлекателност на сайта.

2. Подобрение на съдържанието: Качеството и дълбочината на предоставената информация значително повлияят на потребителските оценки. Дори да има отлично изпълнен в техническо отношение регистър, е необходимо информацията в него да бъде точна, изчерпателна и ангажираща. Добавянето на повече визуални елементи (като снимки или интерактивни карти), видеоклипове или виртуални обиколки, би подобрило значително съдържанието.

3. Ангажираност с общността: Ангажирането с общността и отговорът на техните опасения може да бъде друг ефективен начин за подобряване на оценката. Това включва активно реагиране на обратна връзка, прилагане на искани функции или хостване на събития, които насърчават интереса и взаимодействието с обектите на недвижимото културно наследство.

4. Достъпност: Регистърът трябва да е достъпен за възможно най-широка аудитория. Това може да включва предлагане на преводи на различни езици, гарантиране, че регистърът е достъпен за хора с увреждания, или оптимизиране на сайта за мобилни устройства.

5. Маркетинг и разпространение на информация: Подобряването на видимостта и информираността за регистъра би довело до нови потребители, които биха могли да оценят неговата стойност и да дадат положителни отзиви. Това може да стане чрез партньорства с туристически бордове, сътрудничество с образователни институции или кампании в социалните медии.

6. Образование: Потребителите може да не разбират напълно целта или значението на регистъра, което води до по-ниски оценки. Предлагането на образователно съдържание за значението на културното наследство и ролята на регистъра може да подобри възприятията на потребителите.

Като се обърне внимание на тези области, потребителската оценка от Националния публичен регистър на недвижимото културно наследство може потенциално да бъде подобрен, като подобрението обикновено е постепенен процес и е необходимо търпение за видими резултати.

Въпрос 7

В какво качество сте ползвали или сте искали да ползвате Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности?

Отговори	
Архитект, ландшафтен дизайнер	
Строителен експерт	
Експерт по културно наследство	**2%**
Юрист	
Художник, скулптор, занаятчия	**2%**
Журналист	
Фотограф	**4%**
Турист	**38%**
Любител на металдетектинга	**48%**
Любител на историята или краевед (експерт по история и археология)	**16%**
Преподавател	
Собственик на обект – недвижима културна ценност	**4%**
Друго (моля, посочете):	

Ако голям процент от потребителите на металотърсачи имат необходимост да използват Националния публичен регистър на недвижимото културно наследство, но той е с лошо качество, може да възникнат няколко потенциални изхода:

1. Намален интерес: Лошото качество на регистъра може да доведе до намален интерес и неангажираност сред потребителите на металдетектори и широката общественост. Това потенциално може да намали участието на обществеността в опазването на наследството.

2. Незаписани открития: Много потребители на металдетектори намират недвижими обекти от исторически интерес. Ако регистърът е с лошо качество, тези потребители може да не са мотивирани да докладват своите открития, което води до незаписани или неотчетени открития, които могат да бъдат ценни за културното наследство на страната.

3. Потенциални щети на недвижимите обекти: Без надежден регистър, който да ги ръководи, потребителите на металдетектори могат по невнимание да повредят важни исторически обекти или да нарушат археологическия контекст. Регистърът е важен инструмент за управление и опазване на обектите на културното наследство.

4. Загуба на образователни възможности: Регистърът може да бъде ценен образователен инструмент, предоставящ информация за историята и културното значение на различни недвижими културни обекти. Ако е с лошо качество, тези възможности могат да бъдат загубени.

5. Правни проблеми: Според Закона за културното наследство и свързаните с него наредби и правилници, металдетектингът изисква разрешения за търсене на археологически обекти. Ако потребителите не могат да разчитат на регистъра, за да разберат къде могат и къде не могат да използват своите металдетектори, това може да доведе до наказателно-правни усложнения.

За смекчаване на тези проблеми е изключително важно да се инвестира в подобряване на качеството на Националния публичен регистър на недвижимото културно наследство, като по този начин се гарантира, че ползвателите на металдетектори имат създадените условия да практикуват хобито си, спазвайки законите и правилата, което ще доведе до високо ниво на защита и опазване на недвижимите археологически обекти.

Заплахите при некачествен публичен регистър на недвижимите културни ценности във връзка с туризма са:

1. Неудовлетвореност сред туристите: Ако регистърът не е потребителски ориентиран или предоставя невярна или недостатъчна информация, това може да доведе до недоволство сред туристите. Подобни случаи водят до дългосрочни вреди върху имиджа на дестинацията и обезсърчаване за бъдещи посещения.

2. Неефективно планиране на обиколки: Туристите често разчитат на подобни ресурси за планиране на своите посещения. Ако регистърът е некачествен, ще е по-трудно идентифицирането на обектите за посещение, времето за посещение и как да стигнат до обекта, което води до неефективни или по-малко задоволителни пътувания.

3. Пропуснати възможности: Регистърът може да играе важна роля в популяризирането на по-малко известни или недооценени обекти на недвижимото културно наследство. Ако

регистърът не е ефективен за туристите, така и тези културни обекти пропускат потенциални възможности.

4. Потенциални щети на обекти: Без надежден регистър, който да ги напътства, туристите могат по невнимание да посетят обекти, които не са оборудвани да приемат посетители, което потенциално води до неволни щети или смущения.

5. Загуба на приходи: Ако туристите не могат ефективно да използват регистъра, за да планират посещенията си, те могат да изберат да посетят други дестинации, които предоставят по-добра информация, което води до загуба на потенциални приходи от туризъм.

Решаването на тези проблеми включва надграждане на Националния публичен регистър на недвижимото културно наследство, което включва подобряване на неговия потребителски интерфейс, гарантиране на точната и актуална информация в него и интегриране към други туристически интернет-страници и на функции като инструменти за резервация или топографски и пътни карти, които да помогнат на туристите при планирането на техните посещения. Предоставянето на допълнителни ресурси като ръководства, исторически контекст и дори езиков превод също може значително да повиши неговата полезност за туристите.

Неефективният и некачествен публичен регистър на недвижимото културно наследство, води до следните последици в журналистиката и медиите:

1. Некачествени репортажи: Журналистите и медийните специалисти разчитат на точни, изчерпателни ресурси за своите репортажи. Ако регистърът не е на ниво, това ограничава способността им да докладват ефективно проблемите на културното наследство, което води до по-слаба обществена осведоменост и ангажираност.

2. Дезинформация: Ако регистърът е неточен или непълен, журналистите могат неволно да разпространят дезинформация, което да доведе до обществено объркване и потенциално да навреди на репутацията на културните ценности или на самия регистър.

3. Ограничено популяризиране: Медийното отразяване играе значителна роля в популяризирането на обекти на културното наследство и привличането на туристи или инвестиции. Ако журналистите не могат да използват ефективно Регистъра, тези възможности ще бъдат пропуснати.

4. Разочарование и неангажираност: Ако журналистите намират регистъра за труден за използване или ненадежден, те могат да изберат да не го използват повече. Това може да означава по-малко отразяване на темите за културното наследство и загубена възможност за обществено образование и ангажиране.

5. Трудности при разследване: Журналистите често използват такива бази данни за разследващи цели. Ако регистърът е с ниско качество, това може да попречи на тези разследвания, като потенциално позволи проблеми като лошо управление или пренебрегване на обекти на културното наследство да останат в сянка.

Собствениците на имоти – културни ценности се нуждаят от един ефективен регистър, който създава среда на доверие между контролиращите институции и тях. Ако регистърът е неточен или с остаряла информация, доверието ще се намали до критично ниво, което ще доведе до липса на сътрудничество и ангажираност. Собствениците често разчитат на подобни регистри за насоки относно опазването, възстановяването, правилата и разпоредбите относно техните имоти. Ако регистърът не предоставя тази съществена информация, това би довело до неправилно управление на тези културни ценности.

Националният публичен регистър на недвижимото културно наследство е пряко свързан с работата на архитекти, проектанти и строителни експерти. Некачественият регистър води до няколко потенциални последици:

1. Неефективно планиране: Архитектите и строителните експерти често използват такива регистри за целите на планирането и проектирането. Един некачествен регистър пречи на този процес, което води до неефективно или по-малко информирано планиране и проектиране.

2. Неинформирано строителство: Ако регистърът не е точен или актуален, той не предоставя необходимата информация за исторически структури или обекти, които биха могли да повлияят на строителни проекти, което води до щети или правни проблеми.

3. Компрометирана консервация: Архитектите и строителните експерти се нуждаят от надеждна информация, за да гарантират запазването на историческите и културни характеристики по време на реновиране или строителни проекти. Ако регистърът не успее да предостави това, това може да компрометира запазването на тези характеристики.

4. Правни проблеми: Според местните закони съществуват строги указания за промяна или изграждане в близост до обекти на културното наследство. Ако регистърът не предоставя ясно тази информация, това може да доведе до непреднамерени нарушения на тези указания.

5. Намалено доверие: Ако регистърът не е надежден, това намалява доверието сред архитектите и строителните експерти, което води до по-малко ангажиране и евентуално недостатъчно използване на регистъра.

Подобряването на Националния публичен регистър на недвижимото културно наследство включва подробни описания на обектите, изображения с висока разделителна

способност, архитектурни планове, насоки за опазване и правна информация. Ясната и редовна комуникация с общността на архитектурата и строителството също може да помогне за подобряването на регистъра и неговата полезност.

Проблемите с регистъра за експертите по културно-историческото наследство, археолозите и историците води до редица потенциални трудности, като:

1. Нарушени научни изследвания: Експертите в тези области често разчитат на такива регистри за своите изследвания. При некачествен регистър се създават пречки за способността им да провеждат задълбочени и точни проучвания, ограничавайки тяхното разбиране и потенциално води до неточности в работата им.

2. Ограничено съхранение и консервация: Историци, археолози и експерти по наследство използват тези регистри, за да помогнат при идентифицирането, запазването и консервирането на историческите обекти. Регистърът с лошо качество компрометира тези усилия и води до влошаване или загуба на значителни културни ценности.

3. Дезинформация: Ако регистърът е неточен или непълен, експертите-историци могат неволно да разпространят дезинформация, когато разчитат на него за работата си. Това може да доведе до объркване, погрешни тълкувания или неверни заключения относно обекти на историческо и културно наследство.

4. Неефективно разпределение на ресурсите: Без надежден регистър е трудно за експертите да идентифицират обектите, които най-много се нуждаят от тяхното внимание или ресурси. Това води до неефективно използване на ресурсите и потенциално пренебрегване на някои обекти.

Предоставянето на подробна информация за всеки обект, включително неговата история, културно значение, текущо състояние и нужди от опазване, е от решаващо значение. Получаването на обратна връзка от експерти по културното наследство и включването им в процеса на подобряване може да помогне да се гарантира, че регистърът ефективно отговаря на техните нужди.

Преподавателската дейност изисква един точен и потребителски ориентиран регистър на културните ценности. В противен случай изникват следните проблеми:

1. Невъзможност от преживяване в учебния процес: Преподавателите често използват такива ресурси, за да обогатят своята учебна програма и да осигурят на учениците преживяване и опит в реалния живот. Ако регистърът е некачествен, се ограничават тези образователни възможности.

2. Разпространение на дезинформация: Ако регистърът е неточен или непълен, учителите могат по невнимание да разпространят дезинформация сред своите ученици, което води до недоразумения или неверни заключения относно културното наследство.

3. Намалена ангажираност: Ако регистърът е труден за навигация или не е лесен за използване, учителите може да са по-малко склонни да го включат в своето преподаване, което води до пропуснати възможности за ангажиране на учениците с културното наследство.

4. Пропуснати възможности за екскурзии: Учителите често използват такива регистри, за да планират образователни екскурзии. Регистърът с лошо качество може да попречи на това планиране и да доведе до по-малко опит в реалния свят за учениците.

5. Намалено оценяване на културното наследство: Учителите играят важна роля в насърчаването на признателността на учениците към културното наследство и историята. Ако те не могат ефективно да използват Регистъра, за да преподават за обектите на местното наследство, това може да доведе до намален интерес и липса на признателност сред учениците.

За да се решат тези проблеми, подобренията в Националния публичен регистър на недвижимото културно наследство биха могли да включват точност и удобство за ползване, предоставяне на образователни ресурси, съобразени с нуждите на преподавателите и активна обратна връзка с тях, за да се разбере как регистърът може най-добре да подпомогне тяхната работа. Функции като планове на уроци, интерактивни карти или виртуални обиколки могат да направят регистъра по-полезен и ангажиращ както за преподаватели, така и за ученици и студенти.

Въпрос 8

В каква степен сте удовлетворени от цялостното ползване на Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности?

Висока степен на удовлетвореност

Задоволителна степен на удовлетвореност

Ниска степен на удовлетвореност

Отговори

Ниска и задоволителна степен на удовлетвореност 94%

Справянето с ниската степен на удовлетвореност е проблем, който изисква подход на сътрудничество, включващ не само отговорната институция, но и заинтересованите страни като потребители, експерти по културно наследство, преподаватели, законодатели или финансиращи институции. Чрез подобно сътрудничество регистърът може да бъде подобрен, за да отговаря по-добре на нуждите на своите потребители и да изпълнява по-ефективно мисията си за опазване и популяризиране на културното наследство.

Безусловно, използването на добри практики от други страни може да бъде много ефективна стратегия за подобряване на Националния публичен регистър на недвижимото културно наследство и високата удовлетвореност от потребителите. Всяка страна може да има уникални начини за справяне с опазването на културното наследство, но споделянето и прилагането на успешни стратегии води до цялостен напредък в тази област. Някои от потенциално добрите практики, които могат да бъдат разгледани са:

1. Удобен за потребителя дизайн: Много държави са направили своите регистри на наследството лесни за навигация, с ясни категории и ефективни функции за търсене. Най-добрите предлагат и удобен за мобилни устройства дизайн или дори специални приложения.

2. Подробна информация: Висококачествените регистри обикновено предоставят изчерпателна информация за всеки изброен обект, включително неговия исторически произход, културно значение, текущо състояние, нужди от опазване и правен статут.

3. Интерактивни карти и визуални материали: Някои държави предлагат интерактивни карти и висококачествени изображения или видеоклипове, за да помогнат на потребителите да разберат и оценят по-добре недвижимите културни ценности. Виртуалните обиколки са особено полезни за отдалечени или уязвими обекти.

4. Интеграция с други услуги: В някои случаи регистрите са интегрирани с други услуги, като платформи за туристически резервации или образователни ресурси. Това ги прави по-полезни и подходящи за по-широк кръг потребители.

5. Ангажираност и участие: Някои регистри активно насърчават участието на обществеността, като например чрез потребителски принос, механизми за обратна връзка или събиране на данни чрез краудсорсинг.

6. Езикова достъпност: Осигуряването на преводи или многоезична поддръжка може да направи регистъра достъпен за по-широк кръг потребители, както на местно, така и на международно ниво.

7. Редовни актуализации: Най-ефективните регистри се актуализират редовно, за да отразяват нови открития, промени в съществуващи обекти или промени в техния правен и защитен статус.

Преди да се приложи някоя от тези практики, е важно внимателно да бъде разгледан специфичния контекст и нуждите на Национален публичен регистър на недвижимото културно наследство на България. Не всички добри практики биха били уместни или осъществими, а някои е вероятно да бъдат адаптирани, за да отговарят на местните обстоятелства. Би било изключително полезно да се ангажират заинтересованите страни, като потребители, експерти по културно наследство, собственици на имоти, вписани в регистъра и др., така че промените да станат ефективни и полезни.

Въпрос 9

Бихте ли подкрепили инициативи за обществено ангажиране, свързани с развитието на регистъра?

Отговори

Да 91%

Не 9%

Резултатът показва, че съществува висока степен на обществен интерес и желание за участие в инициативи за ангажиране на обществеността, свързани с развитието на публичния регистър на недвижимите културни ценности. Инициативите за ангажиране на обществеността включват широк набор от дейности, включително обществени консултации, семинари, проучвания или събиране на данни с участието на гражданите. Подкрепата за тези инициативи показва, че обществеността е заинтересована да участва в процеса на вземане на решения, свързани с публичния регистър и иска да допринесе за неговото развитие и подобряване. Това се дължи на факта, че виждат стойността в опазването и популяризирането на културното наследство, искат да гарантират, че регистърът отговаря на техните нужди или искат да допринесат със своите местни знания и опит.

Високото ниво на подкрепа е много положителен знак за развитието на публичния регистър. Това предполага, че инициативите за ангажиране на обществеността могат да бъдат ефективен начин за подобряване на регистъра и гарантиране, че той отговаря на нуждите на своите потребители. Чрез включването на обществеността отговорната институция би могла да получи ценна информация, да насърчи чувството за собственост и общност, а също да повиши достоверността и уместността на регистъра.

Примерни инициативи за ангажиране на обществеността, които могат да бъдат предприети за включването ѝ в разработването и развитието на регистъра на недвижимите културни ценности, са обществените консултации, онлайн проучванията, краудсорсинг, образователни семинари, картографиране чрез участие на гражданите, партньорства с училища и университети, програми за доброволци и различни публични конкурси.

1. Обществени консултации: Организиране на срещи и уеб семинари, където членовете на общността могат да научат за регистъра и да предложат своя принос или предложения. Това може да послужи и за повишаване на осведомеността относно обектите на културното наследство сред гражданите.

2. Онлайн проучвания: Използване на онлайн проучвания, за да се съберат обществени мнения относно различни аспекти на регистъра, като неговия дизайн, функционалност или информацията, която трябва да включва. Това е рентабилен и удобен начин за достигане до голям брой хора.

3. Краудсорсинг: Ангажиране на обществеността в събирането на информация за обекти на културното наследство. Това може да включва фотографиране на обектите, документиране на техните характеристики или докладване на потенциални заплахи или щети. Процесът може да бъде улеснен чрез специално приложение или онлайн платформа.

4. Образователни семинари: Организиране на семинари в училища, университети, библиотеки, читалища или онлайн, на които хората се обучават за значението на културното наследство и как те могат да допринесат за неговото опазване. Това би насърчило чувството за собственост и ангажираност сред участниците.

5. Картографиране с участие на гражданите: Включване на местните жители в създаването на подробни карти на обекти на културно наследство. Това може да бъде особено ценно в области, където такива обекти не са добре документирани.

6. Партньорства с местни училища или университети: Ангажиране с образователни институции за включване на ученици в изследователски проекти, свързани с регистъра. Това може да предостави ценни данни, като същевременно образова младите хора относно културното наследство.

7. Програми за доброволци: Създаване на програми, при които хората могат да отделят доброволно времето и уменията си, за да помогнат при поддръжката и развитието на регистъра. Това може да включва всичко - от въвеждане на данни до посещения на обектите.

8. Публични конкурси: Организиране на публични конкурси, като конкурси за фотография или писане на есе, свързани с обектите на културното наследство. Това може да генерира интерес и участие сред различни демографски групи.

Всяка от тези инициативи предлага различни ползи и може да ангажира различни сегменти от населението. Те могат да бъдат избрани въз основа на специфичните нужди и съдържанието на регистъра, както и да се комбинират за максимално въздействие.

Въпрос 10

Имате ли препоръки към Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности (напр. по отношение на функционалности, пълнота на информацията, начин на представяне на данните и т.н.) – за неговото оптимизиране, надграждане и развитие?

Отговори:

„Регистърът е публичен, според мен е редно през 2023 г. да е първият резултат в Гугъл и да може да се разглежда без да се теглят файлове от всякакви устройства, за да е достъпен за максимално количество хора.”

„Регистърът не е пълен, няма точни граници на обектите, няма точни координати, хората не са запознати с него.”

Мнозинството от отговорите в анкетата за препоръки към Публичния регистър на недвижимите културни ценности са, че той трябва да стане достъпен, публичен, изчерпателен, достоверен, точен.

По оценка на потребителите, функционалностите на Националния публичен регистър на недвижимото културно наследство на България не отговарят на съвременните изисквания, включващи интуитивност, интерактивни елементи, качество на съдържанието, естетика на дизайна, мобилна версия, достъпност, оптимизиране на търсачките и потребителско изживяване. Регистърът няма стабилна и интуитивна

навигация и функция за търсене, което затруднява намирането на обекти и свързаната с тях информация. Регистърът предоставя изключително ограничена информация с минимални подробности за всяка културна ценност, което е пречка за разбирането и оценяването на обектите. Регистърът не е актуализиран и предоставя остаряла, невярна и неточна информация, което подвежда потребителите, а това води до подкопаване на усилията за опазване. Интерфейсът изисква инсталирането на допълнителни програми /Майкрософт Ексел/ за достигане до търсената информация, което ограничава достъпността и безпроблемната употреба. Визуално непривлекателният интерфейс обезсърчава потребителите да работят с удоволствие и да пожелаят да се върнат отново. Липсват визуални елементи, като изображения, видеоклипове или карти, което прави регистъра по-малко ангажиращ и информативен. Липсват функции за обратна връзка и за принос на потребителите, което ограничава способността на регистъра да включва общността и да поддържа информацията актуална и точна. В съвременния свят значителна част от потребителите ползват регистъра от мобилни устройства, което в случая е затруднено.

III. ЧАСТ 3: ФОРМУЛИРАНЕ НА ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА НАЦИОНАЛНИЯ РЕГИСТЪР НА НЕДВИЖИМИТЕ КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ В БЪЛГАРИЯ

8. Заключения

- **Ограничена достъпност на информацията**: Националният публичен регистър на недвижимото културно наследство е достъпен в пълнота само на физическото му място през определени часове, което затруднява достъпа до него за изследователи или заинтересованите страни. Онлайн-версията на регистъра е слабо развита с недружелюбни за навигация функции, като информацията може да се счита за недостатъчно достъпна.
- **Не е проектиран съвместно с граждани и потребители**: Националният публичен регистър на недвижимите културни ценности не е добре проектиран, като една от причините е, че не са взети предвид нуждите на различните потребители и липсва потребителско тестване при разработката му. Резултатите от това са негъвкави опции за търсене и липсващ фокус върху потребителите в неговия дизайн.
- **Липсват инициативи за обществено участие и механизми за потребителски принос**: Липсата на обществено участие и потребителски принос, като снимки, актуално състояние от лично наблюдение и друга информация, ограничичава богатството, актуалността, разнообразието и уместността на регистъра и води до пропуснати възможности за ангажиране на общността в усилията за опазване.
- **Ограничителна правна рамка**: Наредба № 3/2019 за реда за идентифициране, деклариране, предоставяне на статут и за определяне на категорията на недвижимите културни ценности, за достъпа и подлежащите на вписване обстоятелства в националния публичен регистър на недвижимите културни ценности (обн., ДВ. бр.57 от 2019 г., попр. ДВ. бр. 65 от 2019 г.). ограничава публичната информация в **списъчна форма** на представяне (чрез платената програма за електронни таблици Microsoft Excel) по ограничен брой критерии за обектите.
- **Минимални актуализации на информацията без отбелязване на датата на последната актуализация**: През последната година се забелязват някои актуализации в публичния онлайн регистър, за които липсва информация за датата на актуализация. Липсата на датата на последната актуализация не осигурява прозрачност и отчетност за отговорната институция и не позволява на потребителите да знаят колко актуална е информацията.
- **Липсва пълнота на информацията**: Липсват ключови детайли и съществена информация за много от обектите на културното наследство, като напр. локализация, правен статут и др. Липсата на важна актуализирана информация като физическите

характеристики, границите на обекта, категорията и правния статут, води до неадекватни мерки за защита, съдебни спорове относно статута, границите или собствеността на обекта. На интернет-страницата на регистъра е направено следното уточнение: „Данните за недвижимите културни ценности – адрес, квартал, планоснимачни номера и др. са актуални към датата на придобиване на статута им. Настъпили промени в данните, които не фигурират в актовете за предоставяне на статут на недвижимите културни ценности и допълнително предоставени в НИНКН, са отразени в списъците в червен цвят."

- **Липсват карти, снимки и други цифрови решения**. Включването на карти и снимки в Публичния регистър на недвижимото културно наследство е изключително важно, тъй като могат да възникнат няколко проблема, като напр. трудност при идентифициране на местоположението и пречки пред планирането и управлението. Снимките са важна форма на документация, която осигуря справка за първоначалното състояние на обект, а това е важно в случай на повреда, влошаване или за бъдещи усилия за възстановяване. Без тях този важен слой документация липсва.
- **Регистърът не документира текущото състояние на обектите.** Националният публичен регистър на недвижимите културни ценности не документира актуалното състояние на всеки обект, за да бъдат идентефицирани потенциалните заплахи и влошаване, и своевременно да се положат усилия за запазване. Това ще допринесе за генериране на обществен интерес и ангажираност, което ще помогне в усилията за опазване.
- **Липсват опции за търсене и филтриране**, които са в директна връзка с функционалността и удобството за ползване на Националния публичен регистър на недвижимото културно наследство. Тези опции биха улеснили потребителите да намират конкретната информация, която търсят и ще им позволят да взаимодействат с базата данни по смислен начин. Данните от регистъра са публикувани във формат Excel. Системата за управление на бази данни (СУБД) и Microsoft Excel са инструменти, използвани за съхраняване, управление и манипулиране на данни. Те обаче служат за различни цели и са подходящи за различни видове задачи. Системата за управление на бази данни (СУБД) е проектиран да обработва големи количества сложни данни и връзки между елементи от данни, което го прави по-подходящ за управление на обемни данни. За разлика от това, Excel е инструмент за електронни таблици, по-подходящ за работа с по-малки набори от данни и по-прости задачи. СУБД са проектирани за едновременен многопотребителски достъп и могат да обработват транзакции, за да осигурят съгласуваност на данните. Excel, от друга страна, не се справя толкова ефективно със среди с много потребители. СУБД, особено системите за управление на релационни бази данни (RDBMS) като MySQL, PostgreSQL, Oracle DB и т.н., позволяват структурирани връзки между различни набори от данни, което позволява сложни заявки и анализ на данни. Excel основно работи с данни в своите листове и не поддържа първоначално концепцията за релации

между различни набори от данни. СУБД имат стабилни механизми за сигурност на данните, архивиране и възстановяване, което ги прави по-безопасни за съхраняване на чувствителни данни. Те също така поддържат свойства на ACID (атомност, съгласуваност, изолация, издръжливост), които гарантират целостта на данните по време на транзакции. Excel има ограничена сигурност на данните и опции за архивиране. СУБД имат способността да извършват сложни операции за обработка на данни, използвайки SQL (Structured Query Language) или други езици за заявки, докато Excel е ограничен до функционалностите, предоставени от неговите формули и вградени функции. СУБД са проектирани да бъдат мащабируеми и могат да управляват нарастващи количества данни и увеличено търсене, докато Excel има ограничения по отношение на количеството данни, които може ефективно да обработва. СУБД могат да бъдат свързани с различни софтуерни приложения за различни цели, като например уеб разработка, анализ на данни и т.н., докато Excel е предимно самостоятелно приложение, въпреки че има някои възможности за взаимодействие. В обобщение, Excel е чудесен инструмент за работа и анализиране на малки до средни набори от данни, извършване на изчисления и създаване на диаграми, докато СУБД е по-подходяща за работа с големи количества данни, среди с много потребители, сложни заявки и задачи, изискващи висока сигурност и цялост на данните.

- **Не са създадени удобства за работа с мобилни устройства**. Регистърът трябва да бъде достъпен и лесен за навигация на мобилни устройства, тъй като много потребители може да искат достъп до информацията, докато са в движение или са директно на недвижимата културна ценност. Предизвикателство е да се използват Excel документи на уебсайт, който не е адаптиран за мобилен достъп. Уебсайтовете, които не са удобни за мобилни устройства, често имат проблеми с размера на текста, размера на бутоните, оформлението и навигацията, което може да повлияе на възможността за достъп и взаимодействие с Excel файлове на мобилно устройство. Може да се окаже трудно да се намери връзката за изтегляне на Excel файла, ако уебсайтът не е адаптиран да пасва на по-малкия размер на екрана на мобилно устройство. Веднъж изтеглен, преглеждането на документ на Excel на малък екран може да бъде предизвикателство поради табличния формат на листовете на Excel. Ако файлът на Excel има сложно форматиране или използва разширени функции, те може да не се показват правилно на мобилни устройства или може да е трудно за взаимодействие на малък екран. Освен това не всички мобилни устройства може да имат приложения, способни да отварят и точно да показват Excel файлове. Изтеглянето на Excel файлове може да използва значително количество мобилни данни, което може да е проблем за потребителите с ограничени планове за данни.
- **Липсва интегрирана Географска Информационна Система (ГИС) в Публичния регистър на недвижимите културни ценности**. Един от основните недостатъци е невъзможността да се визуализира местоположението на обектите на културното

наследство в техния географски контекст. Това означава, че потребителите на публичния регистър няма да могат да видят къде се намират тези обекти един спрямо друг или спрямо други географски характеристики. Без ГИС би било предизвикателство да се извършват пространствени анализи. Например, потребителите няма да могат да анализират модели или тенденции, свързани с местоположението на обекти на културно наследство, като напр. разпределението на обектите в даден регион или връзката между местоположението на обекта и някои географски или демографски фактори. ГИС може да бъде ценен инструмент за планиране и управление на обектите на културно наследство. Например, може да се използва за идентифициране на потенциални заплахи за обекти (като природни опасности или натиск за урбанизация), оценка на достъпността на обектите или планиране на действия по опазване на недвижимите културни ценности. ГИС позволява интегриране на различни типове данни, като изображения, демографски данни, данни за околната среда и други. Това може да обогати разбирането за обектите на културното наследство и техния контекст. Без ГИС би било по-малко ефективно или дори невъзможно да се интегрират и визуализират толкова различни данни заедно. ГИС, особено когато се комбинира с уеб технологии, може да предостави интерактивни карти и визуализации, които могат да ангажират обществеността и други заинтересовани страни. Това може да повиши осведомеността, оценката и разбирането на културното наследство. Без ГИС публичният регистър може да е по-малко ангажиращ и достъпен, особено за потребители, които предпочитат визуална пред текстова информация.

- **Липсват действия, свързани с обществената осведоменост и образователни дейности относно Публичния регистър на недвижимите културни ценности**. Обществената осведоменост и образователните дейности са критични компоненти на опазването и популяризирането на културното наследство. Ако тези дейности не бъдат предвидени по отношение на регистъра, това води до намален обществен интерес и неразбиране на необходимостта от опазване на културните ценности. В същото време последиците ще бъдат намалена ангажираност и по-малко посетители на тези обекти, което съответно ще повлияе на финансирането и политическата воля за защита и опазването им.
- **Не е предвидена възможност за потребителски оценки и рецензии при ползване на регистъра.** Без потребителски оценки и рецензии е трудно за организацията, управляваща регистъра, да получи директна обратна връзка относно функционалността, използваемостта и уместността на съдържанието на регистъра. Тази обратна връзка често е от съществено значение за извършване на подобрения и гаранция, че регистърът отговаря на нуждите на своите потребители. Потребителските оценки и прегледи могат да помогнат за идентифициране на грешки или дезинформация в регистъра. Без тази обратна връзка такива грешки може да останат незабелязани и некоригирани, което потенциално ще повлияе на точността и

достоверността на регистъра. Отзивите на потребителите са ценен ресурс за разбиране как регистърът може да бъде подобрен. Без него регистърът може да не се развива и подобрява толкова ефективно, вероятно ще стане по-малко полезен с течение на времето.

9. Препоръки и предложения

Обществените услуги в основата си имат за цел да обслужват интересите на хората и да отговарят на обществените нужди. Публичните услуги трябва да реагират на променящите се нужди и тревоги на обществеността, тъй като обществото не е статично и то се развива с времето. Технологичният напредък, демографските промени, културните промени, икономическите трансформации и различни други фактори допринасят за еволюцията на обществото. Тази еволюция води до промени в обществените нужди. Напр. възходът на интернет доведе до необходимостта от онлайн портали за различни обществени услуги. За да бъдат отзивчиви, обществените услуги трябва да бъдат проектирани с оглед на гъвкавостта. Те трябва да могат да се адаптират към променящите се обстоятелства без значителни смущения. Това може да включва непрекъснато актуализиране на моделите за предоставяне на услуги, използване на технологии за подобряване на достъпността или разработване на нови услуги в отговор на възникващи нужди.

Целта на препоръките и предложенията, които са направени в рамките на доклада е да бъде облекчен достъпа на гражданите, инвеститорите, общините, собствениците и заинтересованите страни до информация за недвижимите културни обекти от всички категории – „световно“, „национално“, „местно“ значение” и „за сведение”. Формулирани са предложения за подобряване на Регистъра на недвижимите културни ценности в България с оглед подобряване на обслужването, открито и отговорно управление и улеснен достъп до информация, вкл. за подобряване на административното обслужване при търсене на информация за недвижимите културни ценности. Направените препоръки включват рационализиране на процесите, автоматизиране на задачите и всичко, което да направи обществената услуга по-рентабилна и по-отзивчива. Друга цел на предложенията е да се постигне прозрачност и откритост, подобряване на комуникацията, споделяне на повече информация относно процесите на вземане на решения, което ще помогне за изграждането на доверие и отчетност между институциите и обществеността.

Препоръките помагат на обществените услуги в областта на недвижимото културно наследство непрекъснато да се адаптират и подобряват.

- **Анализ на работните процеси и внедряване на методология за подобряване на процесите**. За целта е необходимо да се избере подходяща стратегия, която ще помогне на екипите да създадат структурирани процеси, които осигуряват последователност и ефективност в работния цикъл за поддържане и развитие на Публичния регистър на недвижимите културни ценности.

- **Достъпност на информацията**: Обществена достъпност на регистъра на недвижимите културни ценности чрез онлайн портал, изграден върху принципите за изчерпателност, достоверност, публичност и потребителски ориентиран дизайн. Информацията от регистъра трябва да бъде проектирана и публикувана така, че да може да се използва от всички хора във възможно най-голяма степен без необходимост от инсталиране на допълнителни програми или сложно адаптиране.

- **Проектиране съвместно с граждани и потребители**: Гражданите и заинтересованите страни са основните потребители на публичния регистър. Те най-добре разбират коя информация е най-ценна, как биха искали да получат достъп до нея и как може да бъде направена най-полезна за техните нужди. Включването на техните отзиви и предложения може да помогне да се гарантира, че регистърът е проектиран по начин, който е най-подходящ и полезен за неговите потребители. Необходимо е включване на потребители и граждани в процеса на проектиране на Публичния регистър на недвижимите културни ценности чрез фокус групи, обществени консултации, проучвания, бета тестване и семинари за проектиране с участие. Нужно е иницииране на потребителско тестване с разнообразни групи граждани, за да се гарантира достъпност, използваемост и удобен интерфейс, лесен за използване.

- **Обществено участие и потребителски принос**: Включване на инициативи за ангажиране на обществеността и потребителски принос в развитието и работата на регистъра на недвижимите културни ценности чрез обществени консултации, онлайн проучвания, краудсорсинг, образователни семинари, картографиране чрез участие на гражданите, партньорства с училища и университети, програми за доброволци и публични конкурси. Създаване на доброволчески програми, които позволяват на гражданите да отделят доброволно от времето си, за да помагат в управлението и поддържането на бази данни. Това може да включва задачи като въвеждане на данни, контрол на качеството или поддръжка на потребителя. Включване на граждански научни инициативи при събирането и анализирането на данни. Например, гражданите могат да допринесат за базата данни за културното

наследство, като предоставят снимки или информация за местни обекти на наследството.

- **Правна рамка**: Разработване на стабилна правна рамка за защита на изброените обекти на недвижимото културно наследство на основата на европейските конвенции, Резолюция (66) 19 относно критериите и методите за каталогизиране на древни сгради и исторически или художествени обекти, Резолюция (72) 21 относно съставянето на национални регистри на паметници, групи от сгради и обекти от исторически или художествен интерес, Препоръка № R (95) 3 относно методите и системите за координиране на документацията, свързани с исторически сгради и паметници на архитектурното наследство.

- **Актуализация**: Редовни актуализации на регистъра и навременно отразяване на всички промени в обектите, като реставрация, естествено стареене, влошаване, природни бедствия, човешка дейност, усилия за опазване и възстановяване, адаптивна повторна употреба, правни промени и промени в собствеността, граници, географски координати, унищожаване. Трябва да има система за непрекъснат мониторинг и поддръжка. Датата на актуализиране помага при наблюдение и оценка на поддръжката на самия регистър. Редовните актуализации са добър знак за добре управляван и поддържан регистър.

- **Изчерпателна информация:** Публичен достъп до пълните данни за всяка недвижима културна ценност, вкл. наименование и номер на обекта; локализация и местоположение – административен адрес, географски координати, граници и пространствени връзки; географски карти и топография; документ за деклариране, предоставяне на статут, промяна на статута; защита и правен статус – тип защита и степен на защита; категория; датиране; тип на функциите; общо физическо състояние; ниво на достъпност; лица и организации, свързани с обекта и тяхната роля, вкл. собственост; историческо и културно резюме; открити артефакти; доклади за извършени реконструкции, реставрации, интервенции и модификации; научни изследвания; адаптивна повторна употреба; технически данни; планове за управление; връзка към обучителни материали; снимки и мултимедия.

- **Помощ и обратна връзка**: Осигуряване на помощ за потребителите чрез публикуване на често зададени въпроси, ръководства и уроци, речници и механизъм за обратна връзка за подобряване на административното обслужване.

- **Иновативни цифрови решения**: Цифровата инфраструктура да включва използването на интерактивни карти, 3D моделиране, снимки с висока разделителна способност, видеоклипове и виртуална реалност, където е възможно.

- **Състояние на опазване и заплахи**: Регистърът трябва ясно да документира текущото състояние на всеки обект, всички усилия за реставрация или консервация, които са предприети и потенциални заплахи за обекта.

- **Партньорства и сътрудничество**: Сътрудничеството с университети, изследователски институции, местни общности, организации и отделни граждани, ще добави дълбочина и достоверност към регистъра.

- **Опции за търсене и филтриране**: Потребителите трябва да могат лесно да търсят и филтрират резултати въз основа на различни критерии, като местоположение, период от време, тип обект и т.н.

- **Мобилен достъп**: Регистърът трябва да бъде достъпен и лесен за навигация на мобилни устройства, тъй като много потребители може да искат достъп до информацията, докато са в движение или са директно на недвижимата културна ценност.

- **GIS интеграция**: Интегрирането на GIS технологията предоставя на потребителите точни данни за местоположението и помага за визуализирането на пространствените връзки между различни обекти.

- **Обществена осведоменост и образование**: Една от целите на регистъра е да повиши обществената осведоменост относно значението на опазването на културното наследство. Това може да стане чрез публикации в блогове, бюлетини, уебинари или събития в общността чрез партньорски организации.

- **Потребителски оценки и рецензии**: Оценките и рецензиите от потребителите идентифицират проблеми и помагат за повишаване на качеството на услугата.

- **Измерване на качеството, мониторинг и оценка на ефективността**: Периодично измерване на качеството на онлайн – регистъра чрез индикаторите използваемост, трафик, време за зареждане, достъпност и др.

- **Откритост и прозрачност**: Информиране на потребителите и гражданите за управлението на регистъра и как се вземат решения. Това включва редовни публични доклади за дейността, финансови отчети, открити срещи или онлайн табло за управление, показващо ключови показатели.

Препоръки и предложения

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Анализ на работните процеси и внедряване на методология за подобряване на процесите

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Проектиране съвместно с граждани и потребители

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Достъпност на информацията

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Обществено участие и потребителски принос

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Правна рамка

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Актуализация

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Изчерпателна информация

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Опции за търсене и филтриране

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Адаптиране към мобилни устройства

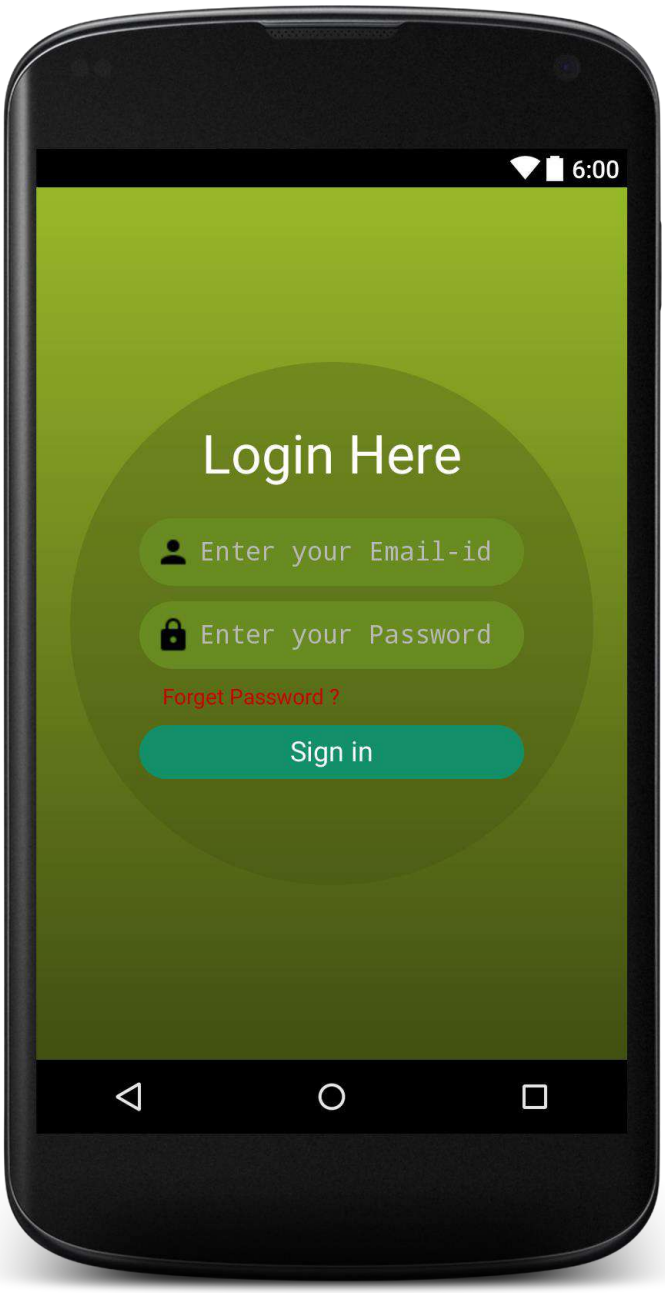

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Иновативни цифрови решения

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

GIS интеграция

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Помощ и обратна връзка

Публикуване на състояние и заплахи

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Партньорства и сътрудничество

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Обществена осведоменост и образование

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Потребителски оценки и рецензии

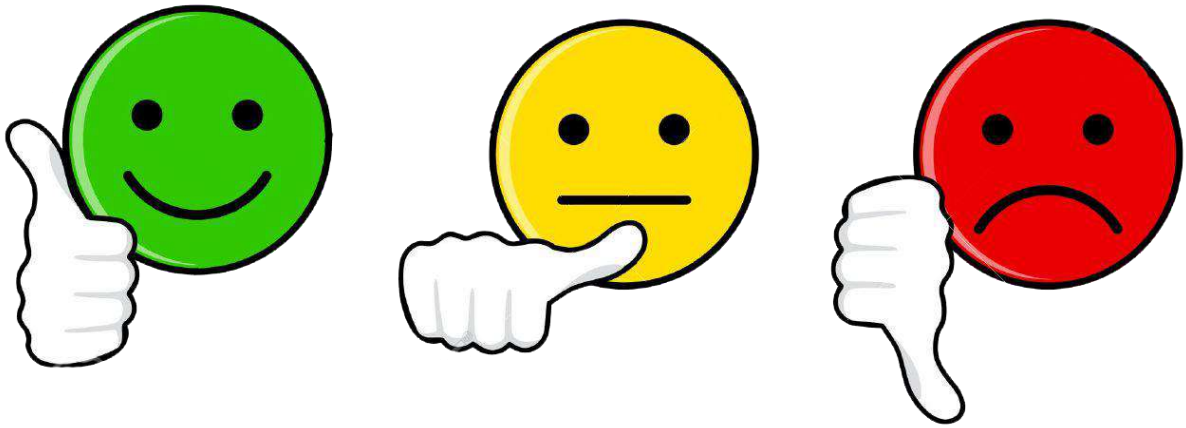

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Измерване на качеството, мониторинг и оценка на ефективността

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Откритост и прозрачност

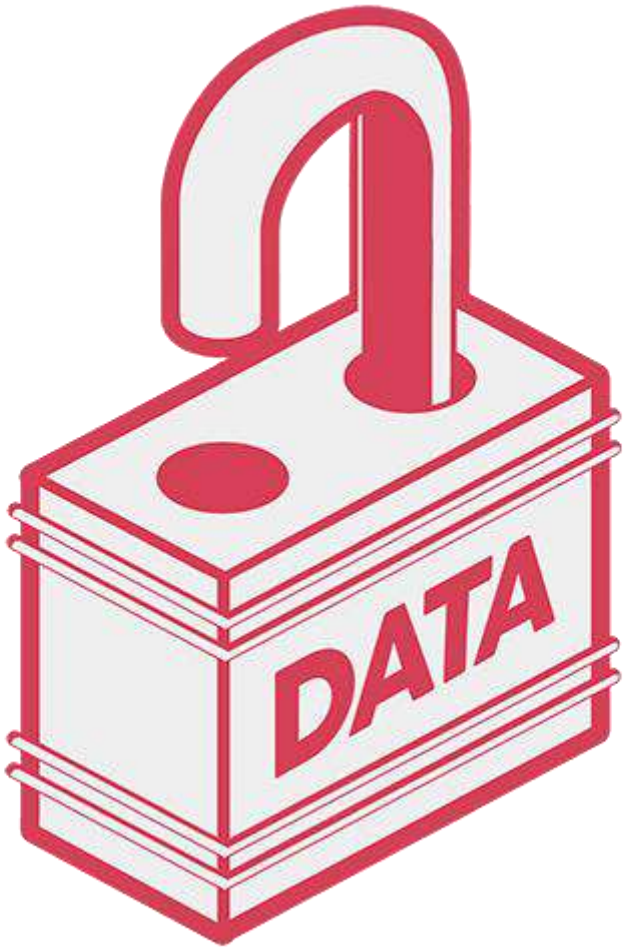

Проект №BG05SFOP001-2.025-0190 "Гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на управлението на недвижимото културно наследство", осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление" 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

IV. ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

Договор от Лисабон за изменение на Договора за Европейския съюз и на Договора за създаване на Европейската общност, подписан в Лисабон на 13 декември 2007 г. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT

Доклад от наблюдението на достъпността на уебсайтовете и мобилните приложения на организациите от обществения сектор в Р България. София, 2021.

Европейската конвенция за ландшафта. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=176

Европейска конвенция за опазване на археологическото наследство. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=066

Европейска конвенция за престъпленията, свързани с културни ценности. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=119

Европейска културна конвенция. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=018

Закон за културното наследство. https://lex.bg/laws/ldoc/2135623662

Извършване на независими анализ и междинна оценка на изпълнението на Стратегията за развитие на електронното управление в Република България и на Пътната карта за нейното управление.: Окончателен доклад. 30.12.2021 г.

Конвенция за опазване на архитектурното наследство на Европа. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=121

Конвенцията на Съвета на Европа относно престъпленията, свързани с културни ценности. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=221

Конституция на Република България. https://lex.bg/bg/laws/ldoc/521957377

Министерство на културата на Република България. https://mc.government.bg

Наредба № 3/2019. за реда за идентифициране, деклариране, предоставяне на статут и за определяне на категорията на недвижимите културни ценности, за достъпа и подлежащите на вписване обстоятелства в националния публичен регистър на

недвижимите културни ценности (обн., ДВ. бр.57 от 2019 г., попр. ДВ. бр. 65 от 2019 г.) https://lex.bg/en/laws/ldoc/2137194741

Национален институт за недвижимо културно наследство. http://ninkn.bg/Documents/categoryPreview/13

Одитен доклад за извършен одит на изпълнението „Опазване и поддържане на обекти на архитектурното наследство в градска среда“ за периода 01.01.2015 г. до 30.06.2018 г. Сметна палата.

Препоръки и резолюции на ЕС. https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/texts-of-reference

Рамковата конвенция за стойността на културното наследство за обществото. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=199

Резолюция (66) 20 относно възстановяването на паметниците. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804f508d

Archäologisches Landesamt Schleswig-Holstein. https://www.schleswig-holstein.de/DE/landesregierung/ministerien-behoerden/ALSH/alsh_node.html

Arches - an open-source data management platform https://www.archesproject.org

Atlas des patrimoines. http://atlas.patrimoines.culture.fr/atlas/trunk

Bayerischer Denkmal-Atlas. Die Online-Version der Bayerischen Denkmalliste. https://geoportal.bayern.de/denkmalatlas

Bayerische Landesamt für Denkmalpflege. https://www.blfd.bayern.de/blfd/leitung-organisation/index.html#navtop

Bază de date întreţinută şi administrată de Institutul Național al Patrimoniului. https://map.cimec.ro/Mapserver/index.html

Bebyggelseregistret. Swedish National Heritage Board. https://www.raa.se/hitta-information/bebyggelseregistret-bebr

Bens de Interese Cultural. https://abertos.xunta.gal/catalogo/cultura-ocio-deporte/-/dataset/0375/bens-interese-cultural-bic

Bienes de interés cultural. Gobierno de La Rioja. https://www.iderioja.larioja.org/vct/index.php?c=6171716a48716a46564f726e71666f5a362f535558513d3d&cm=0

Bremisches Denkmalschutzgesetz. https://www.transparenz.bremen.de/metainformationen/bremisches-gesetz-zur-pflege-und-zum-schutz-der-kulturdenkmaeler-bremisches-denkmalschutzgesetz-bremdschg-vom-18-dezember-2018-124518?asl=bremen203_tpgesetz.c.55340.de&template=20_gp_ifg_meta_detail_d

Carte de la zone d'observation archéologique. https://cnra.lu/fr/zoa

Catálogo de bienes protegidos Junta de Castilla y León. https://servicios.jcyl.es/pweb/portada.do

Catálogo de patrimonio arquitectónico Aragonés. http://www.sipca.es/censo/busqueda_simple.html

Catálogo de patrimonio cultural. Castilla-La Mancha. https://cultura.castillalamancha.es/patrimonio/catalogo-patrimonio-cultural

Catalogo generale dei Beni Culturali. https://catalogo.beniculturali.it

Cercador de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. https://invarquit.cultura.gencat.cat/simple-search

Cercador de l'Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya. https://invarque.cultura.gencat.cat/simple-search

Choy, S.C.; Crofts, N.; Fisher, R.; Choh, N.L.; Nickel, S.; Oury, C.; Šlaska, K. The UNESCO/PERSIST Guidelines for the Selection of Digital Heritage for Longterm Preservation; UNESCO/PERSIST Content Task Force. 2016.

Codice dei beni culturali e del paesaggio. https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/11/20/codice-dei-beni-culturali-e-del-paesaggio

Council of Europe. Culture and Cultural Heritage. https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/texts-of-reference

Croatian Conservation Institute. https://www.h-r-z.hr/en/index.php

Cultural Heritage Counts for Europe (CHCFE). https://www.europanostra.org/our-work/policy/cultural-heritage-counts-europe

Della Valle, dubbi della Corte dei Conti su restauro del Colosseo: "A Tod's diritti d'uso per oltre 20 anni e lavori in ritardo". https://www.ilfattoquotidiano.it/2016/08/09/della-valle-dubbi-della-corte-dei-conti-su-restauro-del-colosseo-a-tods-diritti-duso-per-oltre-20-anni-e-lavori-in-ritardo/2964323

Denkmalatlas Niedersachsen. https://denkmalatlas.niedersachsen.de/viewer/about

Denkmaldatenbank Bremen. https://www.denkmalpflege.bremen.de/denkmalliste/denkmaldatenbank-37984

Denkmaldatenbank Schleswig-Holstein. https://efi2.schleswig-holstein.de/kulturdenkmalsuche

Denkmalinformationssystem Sachsen-Anhalt. https://lda.sachsen-anhalt.de/denkmalinformationssystem

Denkmalliste des Saarlandes. https://www.saarland.de/lda/DE/themen-aufgaben/Denkmalliste-und-Datenbank/denkmalliste-und-datenbank_node.html

Denkmalliste gemäß § 3 DMSG. https://www.bda.gv.at/service/denkmalverzeichnis/denkmalliste-gemaess-3-dmsg.html

Denkmalpflege in Baden-Württemberg – Nachrichtenblatt der Landesdenkmalpflege. https://journals.ub.uni-heidelberg.de/index.php/nbdpfbw/index

Denkmalschutz und -pflege – rechtlicher Rahmen. Mit über 80.000 Baudenkmälern und über 7.000 Bodendenkmälern verfügt Nordrhein-Westfalen flächendeckend über eine vielfältige Denkmallandschaft. https://www.mhkbd.nrw/themenportal/denkmalschutz-und-pflege-rechtlicher-rahmen

Digitaler Atlas Nord. Archäologie-Atlas S https://danord.gdi-sh.de/viewer/resources/apps/ArchaeologieSH/index.html?lang=de#

DIVIS – Die Denkmaldatenbank des Landesamtes für Denkmalpflege Sachsen. https://www.lfd.sachsen.de/1406.htm

ENIT - Agenzia Nazionale del Turismo. https://www.mostrevirtuali.enit.it

Estonian Geoportal. https://geoportaal.maaamet.ee/eng

Estonian Photographic Heritage Society. https://ajapaik.ee/?page=1

European Cultural Heritage Information Network. https://www.coe.int/en/web/herein-system

Fifth European Conference of Ministers responsible for the Cultural Heritage (Portorož, Slovenia, 6-7 April 2001).

First Conference of European Ministers responsible for the Preservation and Rehabilitation of the Cultural Heritage of Monuments and Sites (Brussels, 25-27 November 1969).

Fourth European Conference of Ministers responsible for the Cultural Heritage (Helsinki, 30-31 May 1996).

Fund og Fortidsminder i Danmark. https://www.kulturarv.dk/fundogfortidsminder

Generaldirektion Kulturelles Erbe Rheinland-Pfalz. https://gdke.rlp.de/de/home

Geodateninfrastruktur Thüringen. https://thueringenviewer.thueringen.de/thviewer

Geodatenportal. Landesamt für Vermessung und Geoinformation Sachsen-Anhalt. https://www.geodatenportal.sachsen-anhalt.de/mapapps/resources/apps/viewer_v40/index.html?lang=de&stateId=1f5c5e65-7041-44e9-9c5e-657041b4e92f

Geodatenportal Mecklenburg-Vorpommern. https://www.geoportal-mv.de/portal

Géoportail de la Wallonie Le site de l'information géographique wallonne. https://geoportail.wallonie.be/home.html

GeoPortal Bremen. https://geoportal.bremen.de

Geoportal Hamburg. https://geoportal-hamburg.de/geo-online/?layerIDs=453,1754,1757,1755,4953,1756,1758,1759

Geoportal kulturnih dobara RH. https://geoportal.kulturnadobra.hr/geoportal.html#

Geoportal Rheinland-Pfalz. https://www.geoportal.rlp.de

Geoportal Slovenia**.** https://geohub.gov.si

Geoportale der Länder. https://www.inspire.gv.at/Geoportale/Geoportale-der-Laender.html

Gesetz über den Schutz und die Pflege der Denkmale im Land Brandenburg (Brandenburgisches Denkmalschutzgesetz - BbgDSchG) vom 24. Mai 2004. https://bravors.brandenburg.de/de/gesetze-211719

Gesetz zum Schutz und zur Pflege der Denkmäler (Bayerisches Denkmalschutzgesetz – BayDSchG) Vom 25. Juni 1973. https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayDSchG/true

The **Getty** Center. https://www.getty.edu

Hamburgische Denkmalschutzgesetz vom 5. April 2013. https://www.hamburg.de/bkm/service/downloads/644142/gesetzestexte-start

Heritage Gazetteer for Cyprus. https://cyprusgazetteer.org

Hessisches Denkmalschutzgesetz (HDSchG). Landesrecht Hessen. http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/justizportal_nrw.cgi?t=16830076245489659O&sessionID=13804954938751092268templateID=document&source=document&chosenIndex=Dummy_nv_68&xid=7703026,1&task=chose_fliesstext#gesetz_fliesstext_7703026,1

Historic Environment Viewer. National Monuments Service, Government of Ireland. https://maps.archaeology.ie/HistoricEnvironment

Institut national pour le patrimoine architectural. https://inpa.public.lu/fr/patrimoine/patrimoine_protege.html

Instituto andaluz del patrimonio histórico. Activos Digitales IAPH. https://repositorio.iaph.es

Istituto Nazionale di Archeologia e Storia dell'Arte. https://www.inasaroma.org

Institutul Național al Patrimoniului România. https://patrimoniu.ro/ro/articles/patrimoniu-construit

Inventaire du patrimoine immobilier culturel. https://lampspw.wallonie.be/dgo4/site_ipic

Inventaris Onroerend Erfgoed. https://inventaris.onroerenderfgoed.be

Inventario de bienes muebles e inmuebles del Ayuntamiento de Madrid. https://datos.madrid.es/portal/site/egob/menuitem.c05c1f754a33a9fbe4b2e4b284f1a5a0/?vgnextoid=92a4194726e93510VgnVCM1000001d4a900aRCRD&vgnextchannel=374512b9ace9f310VgnVCM100000171f5a0aRCRD&vgnextfmt=default

Kulturális Örökségvédelmi Hivatal. https://muemlekem.hu

Kultūras pieminekļu saraksts. Latvijas republikas. https://mantojums.lv/cultural-objects

Kulturdenkmäler. Landesamt für Denkmalpflege Hessen. https://denkxweb.denkmalpflege-hessen.de

Kulturdenkmäler in der Freien Hansestadt Bremen. https://osm.nkbre.net/lfd-denkmal.html

Kultuurimälestiste registri põhimäärus. 2019. https://register.muinas.ee/public.php

Kulttuuriympäristön palveluikkuna. https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx

Kultuurimälestiste register Eestis. https://register.muinas.ee/public.php

Landesamt für Denkmalpflege Bremen. https://www.denkmalpflege.bremen.de/startseite-1459

Landesamt für Denkmalpflege im Regierungspräsidium Stuttgart. https://www.denkmalpflege-bw.de

Landesamt für Vermessung und Geobasisinformation Rheinland-Pfalz. https://lvermgeo.rlp.de/de/startseite

Landesdenkmalamt Berlin. https://www.berlin.de/landesdenkmalamt

Landesdenkmalamt Berlin Denkmalinformationssystem. https://denkmaldatenbank.berlin.de

Landesdenkmalamt Saarländ. https://www.saarland.de/lda/DE/organisation_der_denkmalpflege/landesdenkmalamt/aufgaben-des-landesdenkmalamtes/aufgaben-des-landesdenkmalamtes_node.html

Listado de patrimonio.Patrimonio Cultural de Cantabria. https://www.culturadecantabria.com/listado-patrimonio

Liste der Hamburger Denkmäler. https://www.hamburg.de/bkm/denkmalliste

Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Adatbázisa. https://archeodatabase.hnm.hu/hu

Ministero per i beni e le attività culturali. www.beniculturali.it

Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. https://min-kulture.gov.hr

Muñoz Cruz, V.; Soro Cañas, S. Estrategias de Documentación Del Patrimonio Arquitectónico Contemporáneo. In Cien años de arquitectura en Andalucía. El Registro Andaluz de Arquitectura Contemporánea 1900–2000; IAPH: Sevilla, Spain, 2012; pp. 187–281.

Namur Declaration. https://resources.riches-project.eu/namur-declaration-ch-in-the-21th-century-for-living-better-together-towards-a-common-strategy-for-europe

Narodowego Instytutu Dziedzictwa. https://zabytek.pl

National Archaeological Repertory. http://ran.cimec.ro/sel.asp?Lang=EN

National Archive of Monuments in Greece . https://nationalarchive.culture.gr/el

National Inventory of Architectural Heritage. https://www.buildingsofireland.ie/buildings-search

National Trust van Vlaanderen Herita https://www.herita.be/nl

Navigazione e ricerca nel Catalogo generale dei Beni Culturali. https://www.lucarosati.it/blog/catalogo-beni-culturali

Nekilnojamųjų kultūros vertybių paieška. https://kvr.kpd.lt

Onroerend Erfgoed agentschap. https://www.onroerenderfgoed.be

Památkový fond České republiky. https://www.npu.cz/pamatkovy-fond

Pamiatkový informačný systém. https://www.pamiatky.sk/pamiatkovy-informacny-system

Památkový katalog České republiky. https://pamatkovykatalog.cz

Pamiatkový úrad Slovenskej Republiky. https://www.pamiatky.sk

Patrimoni Cultural i Museus. https://ceice.gva.es/va/web/patrimonio-cultural-y-museos

Patrimonio Cultural Region de Murcia. https://www.patrimur.es/bienes-de-interes-cultural1

Patrimonio histórico y cultural. https://www.asturias.es/general/-/categories/572468?p_r_p_categoryId=572468

Pompeii restorers implicated in corruption scandal. https://mg.co.za/article/2013-02-06-pompeiis-105m-euro-makeover

POP : la plateforme ouverte du patrimoine. https://www.pop.culture.gouv.fr

Poziv za predlaganje programa javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske za 2023. Godinu. https://www.culturenet.hr/hr/vise-od-12-milijuna-eura-za-programe-zastite-na-nepokretnim-kulturnim-dobrima-u-2023-godini/191596

Rec(95)3 11/01/1995 on co-ordinating documentation methods and systems related to historic buildings and monuments of the architectural heritage. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804d0acf

Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske. https://registar.kulturnadobra.hr/#

Registro de Bienes de Interés Cultural. https://www.culturaydeporte.gob.es/bienes/cargarFiltroBienesInmuebles.do?layout=bienesInmuebles&cache=init&language=es

Republic of Cyprus, Ministry of Transport, Communications and Works. Department of Antiquities. http://www.mcw.gov.cy/mcw/da/da.nsf/DMLmonum_gr/DMLmonum_gr?OpenDocument

Res(72)21 30/05/1972 on the compilation of national inventories of monuments, groups of buildings and sites of historical or artistic interest. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804e2562

Restauro Colosseo: per Codacons "abuso, turbativa d'asta e corruzione". https://www.leggioggi.it/restauro-colosseo-per-codacons-abuso-turbativa-dasta-e-corruzione

Rijksmonumentenregister. https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl

Riksantikvarieämbetets öppna data. Swedish National Heritage Board. https://pub.raa.se

Second European Conference of Ministers responsible for the Architectural Heritage (Granada, 3-4 October 1985).

Second Summit : Final Declaration and Action Plan. CM(97)169 11/10/1997. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=090000168063dced

Sistema de Información del Patrimonio Cultural (AWANEK). http://www.gobiernodecanarias.org/cultura/patrimoniocultural/bics

Slots- og Kulturstyrelsens register over Fredede og Bevaringsværdige Bygninger i Danmark. https://www.kulturarv.dk/fbb/index.htm;jsessionid=E88718E710D1C7E7BE6BC4E03B8637D0

Suomen kulttuuri- ja tiedeaineistoille. https://museovirasto.finna.fi/arkeologia/Search/Results?limit=100&dfApplied=1&type=AllFields&filter%5B%5D=~building%3A%221%2FMuseovirasto%2FArkeologian+kuvakokoelma%2F%22

Thüringisches Landesamt für Denkmalpflege und Archäologie. http://bodendenkmale-thueringen.de

Untere Denkmalschutzbehörden des Landes Brandenburg. https://mwfk.brandenburg.de/mwfk/de/kultur/kulturelles-erbe-erinnerungskultur/untere-denkmalschutzbehoerden-des-landes

Vereinigung der Denkmalfachämter in den Ländern. https://www.vdl-denkmalpflege.de/denkmaldatenbanken-der-denkmalfachaemter

Vienna Declaration. Decl(09/10/93) 09/10/1993. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680536c83

Visor Patrimoni Històric. http://www.conselldemallorca.info/sit/phistoric/index_ca.html

World Monuments Fund. https://www.wmf.org

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara

Zavod za obnovu Dubrovnika. https://zod.hr